

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

CODĂU ANNAMÁRIA

DEMÉNY PÉTER

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

SZŐCS KATALIN

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

Tördelőszerkesztő:

Korrektor:

Tipográfia:

TARTALOM

SzínházLátó

PAPP ANDRÁS:

Szoboszlói szuvenir ■ 5

PATAK MÁRTA:

Koktélruhában ■ 27

AYHAN GÖKHAN:

Teiresziaszkabin ■ 102

PATRICE PAVIS:

Kórházi látogatás (Patkó Éva fordítása) ■ 129

NILS-ASLAK VALKEAPÄÄ:

Dereshajú és az álomlátó (Domokos Johanna és Őri Eszter fordítása) ■ 152

THOMAS PERLE:

Kárpátfoltok (Láng Orsolya fordítása) ■ 168

NÉVJEGY

PATRICE PAVIS ■ 223

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

Papp András

SZOBOSZLÓI SZUVENÍR*

ADY ENDRE ÉS KIVÁNCSI ILLI TALÁLKOZÁSA

Szereplők:

ILON }
BERTA } Varga nővérek, hetvenen túliak, Ilon a legidősebb
JOLÁN }
ADY / BANDI színművészeti főiskolás, 21 éves

Játszódik Hajdúszoboszlón, a nővérek Fecske zugi házának teraszán 1958. augusztus 19-én este.

I.

Vesszőből font karosszékekben ül Ilon, révedve nézi a késői nyár alkonyi fényeit, hallgatja a távolról jövő zenét, Dankó Pista nótáját. Ölében barna ládikót, az Ady-relikviákat rejtő kazettát tartja gyöngéden, a fedelét többször megsimogatja.

*„Most van a Nap lemenőbe, kimegyek a temetőbe,
A holdvilágtól kérdezem, nem látta-e a kedvesem?
Azt felelte, látta, látta, egy mély sír magába zárta...
El van zárva a világtól, mint rab madár a párjától!*

*Kelj fel, kelj fel, szép kedvesem, Földről elszállt szerelmesem,
Beteg az én szívem tája, nincs gyógyító levél rája.
Hulló levél, sárga levél, vigyen szerte széjjel a szél!
S mondd el, kint a temetőbe, most van a Nap lemenőbe.”*

* Térey János emlékének

A teraszra kilép Jolán, ruháskosár van a kezében, megáll egy pillanatra, hallgatja a zenét.

JOLÁN Hallod, Ilon? *(Ilon csukott szemekkel ül mozdulatlanul.)* De szép is, mikor a nyári estét hegedű siratja! A park mellőli pavilonból jön, most zár a fürdő. De az is lehet, hogy a Halászcárdából, ott is húzni szokta a cigány. Erre hozza a szél. Ugye, ez volt Bandi kedvenc nótája?

Ilon biccent, Jolán leteszi a kosarat, teregetni kezd.

ILON Szép, de szomorú.

JOLÁN Most neked nehéz, tudom. Úgy simogatod azt a ládikát, mintha egy cirmos volna. Hallgassunk mást! Olyat, amit te szeretsz. Fölteszek neked egy lemezt a gramofonra.

Jolán abbahagyja a teregetést, a szobába megy, hamarosan fölhangzik Édith Piaf „Non, je ne regrette rien” sanzonja, kitarja a teraszra nyíló ablakokat, majd folytatja a teregetést. Jön Berta.

BERTA *(bosszúsan)* Még ki se teregettétek a lepedőket!

JOLÁN *(jókedve töretlen)* Olyan szép nyári este van! Miért zsörtölödsz, Berta?

BERTA Mi kimostunk. A nagyságos grófkisasszony igazán segíthetne teregetni! De őt zsenírozza a házi munka.

Ilon feláll a székből, a kosárhoz lép, de Jolán nem engedi, hogy teregessen.

JOLÁN Majd én megcsinálom. Inkább hozd a csészéket az esti kávéhoz! Jó lesz itt a teraszon is.

Ilon kávéét szervíroz csészékkal, kanalakkal, cukortartóval és aprósüteménnyel.

BERTA *(meglepetten, teregetés közben)* Csak három csészét hozol, Ilon?

JOLÁN Mindig négyet szoktál. Mi történt?

ILON Arra az üresre többet nem lesz szükség.

JOLÁN *(fordul a konyhába, csészét hoz, de nem teszi le az asztalra, forgatja a kezében)* De ma este még szükség lesz! A relikviáid is megvannak még. Így hatvan év után megszoktuk már azt a negyediket is. Miért pont most hiányozna az a csésze?

BERTA Én nem vagyok babonás, csak fekete macska ne fusson át előttem, de én is azt mondom, hogy megfér itt az asztalon, holnaptól úgyis minden más lesz.

ILON Nem várok többé senkit. Hozzá kell szoknom, hogy ne hiányozzon az a csésze. És ne hiányozzon semmi se. Nem akarok többé hiányt. Semmit se akarok. Ennek is el kell múltnia. *(Egyre zaklatottabban.)* Vége a mesének. Vége az álomnak. Vége a fiatalságnak. Meg kell ettől szabadulni. *(A kazettára mutat.)* Vigyék csak a fenébe! Nem érdekel többé. Jó volt, míg volt, adott hitet és erőt, de kolonc is volt. Olyan volt, mint

a kútnál a vödörre akasztott vas. Lehúzott, hogy elmerüljek. Szép volt! Pokol volt! Ady szerelme voltam Ady nélkül! De nem is Ady nélkül, hanem énnélkülem. Én hiányoztam! Hiányoztam a saját életemből! Úgy éreztem, csak nézője vagyok. Hogy nem is velem történnek a dolgok. Ezt éreztem meg kilencszázháromban Váradon, mikor meg akartam halni. Elment mellettem a színházban, és észre sem vett! Nem látott! Levegő voltam. Tudtam, én csak levegő lehetek. Egy árny, vagy még annyi se, mert nincs testem. Megőrültem! Lúgot ittam, csak ti, szerencsétlenek, megmentettetek. Mire volt jó ez a nyolcvan év? Miért nem hagytatok akkor meghalni? Huszonnégy évesen ártatlan halott lettem volna, fehér mirtusszal, szűzen. Kinek kell egy árny? Kinek kell egy fantom, aki csak kádenciáktól lélegzik? Aki az irodalom csodapalotájában rég elhagyta báli üvegcipőjét, és csak öntudatlanul lencsét válogat egy életen át. Ti nem tudjátok, mit szenvedtem! Mennyit sírtam. De most már vége! Vége! Vége! Vége! *(Sír.)*

JOLÁN *(zavartan, kezében továbbra is ott a csésze)* Csak maradjon itt ez a csésze. Este még bármi megtörténhet.

BERTA *(sietve helyesél)* Igen, igen. Bárki betoppanhat. Jó lesz az a csésze. *(Kiveszi Jolán kezéből, és az asztalra teszi.)*

JOLÁN *(együttérzőn Ilon felé)* Nehéz nap lesz holnap, ha megjönnek Pestről az irodalmár urak, hogy átvegyék a leveleket. De ennek így kell történnie, Ilon.

ILON *(megtörtén, félig sírva)* Tudom. Ezt érzem én is. De máskor meg reszketek belül, mintha fáznék. Lila lesz a szám széle. Elviszik tőlem, semmim se marad. És ez teljesen legyengít. Néha úgy el tudok bizonytalanodni –

BERTA Értelek, drága Ilon, de ebbe nem fogsz belehalni.

ILON Mindenbe bele lehet –

JOLÁN Mindenbe, de ebbe nem fogsz. Nehéz, tudom én is, megválni az édes szuvenirjeidről.

ILON *(kissé fölcsattanva)* Nem holmi emlék az életem!

BERTA *(enyhe gúnnyal)* Tudjuk. Minden mániádat ismerjük. Nekünk sem volt könnyű veled és Adyval, elhiheted, drága Ilon.

JOLÁN Nem most kell elbizonytalanodni. Vegyél erőt magadon! Mégis-csak te voltál Ady titokzatos szerelme. Nemcsak a levelekre, de rád is kíváncsiak, arra a bizonyos Kíváncsi Illire és Jázminra, aki novellákat írt. Délelőtt érkezik Kovalovszky úr a kollégájával, visszacsinálni már nem lehet.

BERTA És nem is volna jó.

JOLÁN Nagyon nem volna jó, ami azt illeti.

Mindannyian csöndben kávéznak, a Piaf-sanzon halkan újra hallatszik, majd Jolán és Berta bemegy a házba, egyedül hagyják a teraszon Ilont.

II.

Ilon hallgatja még a zenét, mikor az asztalról fölveszi Ady Endre Még egyszer című, első kiadású kötetét. Lapozgatás közben megjelenik az udvaron egy fekete kalapos alak, Ady „szelleme”. Ilon a Dankó című vers strófáit olvassa hangosan.

ILON „Egyszerre szakad rám kárhozat és éden, / Lányok nótáznak csendes faluvégen...”

ADY (*Ilon mellé lépve folytatja a verset*) „Reszket mellettem a vadba oltott rózsza, / Óh szent égből lopott, magyar lelkű nóta...” Ez szólt az előbb, szomorú cigány húzta a fürdő előtt. De itt van a másik, ez a francia nóta: „Je ne regrette rien” – nem bánok semmit. Ez a semmi-bánás dal-lama hozott most ide.

ILON Én sem bánok semmit, „Je ne regrette rien”. A Jóisten akarta, hogy így legyen.

ADY (*leül az asztalhoz*) Szép tóled, Ilon, hogy kávéval vártál. (*Tölt magának.*) Ismerős a csésze, az asztal is nagyon, a székek is hozzá valók. Teljesen olyan, mint a debreceni Bundában! Hhaj, mennyit búsultam könnyökölve ezen a parasztasztalon! Füstöltem és álmodoztam, támasztottam a fejem a savanyú borral, ujjaimmal meg a fa görccseit simogattam.

ILON (*meglepetten, tanácstalanul*) Ismerős az úr... Az arca, a keze, a tartása... Vagy mégse? Vagy ha mégis, az hogy lehet!

ADY (*kávézik*) „S hogy itt ülök most, eltünődöm... / Ez az ígéret mily nehéz – / Eszembe jut hajh! annyi édes arc! / És annyi édes flörtölés. / Szöke és barna angyalarcok / Mosolyognak kedvesen reám” –

ILON (*folytatja*) „És közöttük egy édes arcú, / Egy aranyos kis, fess leány...”

ADY Jó fél évszázada is annak, hogy ilyen pazar kávé ittam a Boulevard Saint-Germain-en!

ILON (*egy másik Ady-kötetben lapoz, olvassa a következő verset*) „Megpihent a szíved... / Milyen sötét átok, / Hogy neked szerencsés / Volt egész világod, / Hogy te, ki szent voltál / Órangyallá válva” –

ADY (*folytatja*) „Százszor tettél utat / Nehéz Golgotára!”

ILON Mindent tud, vagy csak játszik?

ADY „Mi küldeményt ritkán dicsérünk, / Kivált, ha szerző névtelen: / Saját versünk, saját novellánk, / Csak ezt csodáljuk végtelen.”

ILON Ez a „Szerkesztői üzenet”.

ADY Ilon, te tudsz mindent, azt is, ki vagyok. Akkor hallgasd: „Magamnak és magamban éltem. Szenvedtem a szülői könnyek miatt, melyek egy nehéz, félreismert pályára lépett fiúért hullottak, ki a szívéért, ideáljaiért eldobta a tuczat-jövőt, mely mindent megadhat, csak a szívet hagyja üresen. S az emberektől?... Csak sebeket kaptam. Ha kedvem volna triviális lenni, azt mondhatnám: nemcsak a szívemre, a fejemre is. Megejtett aztán egy időben a kulisszák rejtelmes világa. Itt ismeretem meg egy halvány arcú lányt: egy igazi művésznőt... Mert a színpadon csak ártatlanságot játszott, azt hittem, az életben is ilyen. Igen, az életben is játszott, s én eszköz voltam: nevetséges bolond... Azután mámor jött, sár, szemét... Nem, nem mondom tovább, fájna ez a maga ártatlan szívének... S ezen az eseményes, emlékezetes éven egy ismeretlen lánynak titkos alakja kísért végig. Nem volt kíváncsi, bár ő csak annak mondta magát. Ritka szív, kiváltságosan nemes lélek. Ne tekintsen önhittnek. Nem azért, mert engem értett meg, hanem mert minden szava, minden sora s azok a csakugyan jázminillatú, édes-fájdalmas hangulatok ezt árulják el. Én nem vagyok fellegek közt kódorgó lélek. A romántikát se szeretem. De a mi ismeretségünk az én életem egyetlen s örökkétartó romántikája. Minden szívnek van egyetlen ilyen, de az enyém, a mienk a legszebb.”

ILON Ezt csak a levél írója ismerheti rajtam kívül.

ADY *(újra idézet a levélből)* „A minap egy pesti kávéházban reggelig virrasztottunk. Ne haragudjon: magáról beszéltem. Rég nem találkoztunk, s egy hosszú éjszakán beszélünk a mi egyforma szíveink tragédiáiról. És mikor magáról beszéltem, s elmondtam, hány édes perczet szerzett nekem: az a szegény fiú könnyezve sóhajtott fel: te nem éltél már hiába, elérted a költőlélek legnagyobb diadalát, de mikor fog engem egy lányszív így megérteni!... Mert ő is olyan rajongó, mint én. A szeretkezés csak szomjasabbá teszi, s szerelmet óhajt, mindent megtisztító szízi szerelmet, mely két lélekkel felejteti a föld s az élet nehéz, sokszor öngyilkosság felé kergető keserveit. Ezt köszönöm én magának, édes Illi...”

ILON Nem illik tréfálni, uram. És éppen ma, ezen az estén, amikor nyolcvan év álmát engedem el a magasságos égbe. Honnan jött maga?

ADY Lebuktam ide közétek, földi pályára terelt a végzet.

ILON De honnan?

ADY Jöttem a mennyországból, amit ott Párizsnak mondanak: Je viens du ciel ou, comme on dit chez nous, de Paris.

ILON J'étais également à Paris pour chercher des souvenirs. (*Megismétli magyarul.*) Én is jártam Párizsban, az emlékeket kerestem.

ADY Ezt is csak mi tudjuk így mondani, hogy „emlékeket kerestem” – a franciák ilyesmit nem „keresnek”.

ILON Igen, kilencszázharminchétben, mikor nyugdíjaztak, megvettük Szoboszlón ezt a házat. Női bajokra, állítják, jó az itteni víz. Kivéve a históriára. A maradék pénzből pedig kimentem Párizsba, hogy lássam azt, amit harminc évvel azelőtt Ady is láthatott. Ősszel mentem, gyönyörű ősz volt! Hulltak a sárga levelek, mindegyiken volt egy vers, a széllel együtt búgtak a strófák: „A felhő sem olyan, mint nálunk / És milyen más az Őszi fény! / Nem csokol oly megejtő csókkal, / Mint ifjuságom szép helyén. / – Milyen az ősz? Olyan búbajos / Álomba ringat most is ott?... / Megkérdeném, de messze vagytok / Százszor irigyelt boldogok.”

ADY „Megkérdezem magától, édes: / Milyen az ősz? Oly szép talán, / Mint mikor egymásról álmodtunk / Sok fényes tündér-éjszakán? / – Milyen az ősz? Az őszi rózsá / Nem hervadt, szép, mint egykoron, / Amikor együtt nézegettük / Elábrándozva boldogon.”

ILON Október végéig éltem ott, nyomában jártam minden sornak a Szajna partján és a Bois de Boulogne-ban. Ez a szép ősz csak a miénk volt a Quartier Latinban és a Jardin de Luxembourg-ban. Ady hangja kondult a Notre-Dame harangjával, Ady volt a szélben, mikor a szoknyám libbent a Ponte Neuf-ön a Louvre-ba sétálva. Aztán hazajöttem. Úgy éreztem, minden szép ott maradt Párizsban. És ott maradt örökre Ady Endre is. Csak sírtam karácsonyig. Már nem volt velem a költő, már nem láttam úgy, mint régen, mikor a Kaszanyitzky üzlet nagy portálja mögül lestem a szerkesztőségéből kilépő, mindig siető fiatalembert. Minden elveszett! Karácsonyig sírtam, senki nem tudta, mi bajom. Magamra maradtam, és semminek nem láttam értelmét. És akkor, karácsony este a kályhába dobtam a naplóm.

ADY Szegény kis napló. Mit vallottál neki?

ILON Szerelmet.

ADY És elégetted.

ILON El. És majdnem a leveleket is bedobtam a tűzbe.

ADY Talán kár lett volna.

ILON Mikor már minden mindegy? Holnap ugyanezekért a levelekért pénzt kapok. Nagyon sok pénzt a titkomért. Rosszabb ez, mintha a kályhába dobnám –

ADY Kíváncsi Illim, te drága szent! Egyszer el kell jönnie a pillanatnak, mikor a dolgokat elengedjük. Ellökjük a csónakot a parttól, és a vízre hagyjuk magunkat.

ILON De az a pillanat mégse most jött el! Ez az este az égi jel. Érzem, hogy nem szabad! Nem adhatom el, nem adhatom oda. Megőrzöm titkunkat a sírig, megőrzöm azon túl is. Egyszer már rendelkeztem úgy, hogy a kazetta velem jöjjön némán a néma mélybe. Maradjon a titok örök-ké titok, ne álljon közénk senki se!

ADY Talán könnyelműség volna azt a csúnya földet ily becses ajándékkal meglepni.

ILON „Lelkem szabad. Feloldva minden, / Mi szárnyait leszegé, / Repülhet már a magas égig / Vagy egy kopár temetőn végig – / Most ásott, néma sír felé...”

ADY *(folytatja)* „Emlékednek végső foszlányát, / Ledöntött bálvány, eldobom, / Egy sóhaj... óh, bár véle szállna / Egy üres élet végső lángja, / Míg elcseng utolsó dalom!...”

JOLÁN *(kinéz a szobából a teraszra néző ablakon, Bertának)* Itt van! Eljött végre!

BERTA És e kezdettel ér véget Ilon meséje.

JOLÁN Nem különös, hogy székről, asztalról neki én egy szót se szóltam?

BERTA Hát ki tudja azt igazán, ki jött közénk inkognitóban.

ILON „Álmok rabja lettem, csak álmokért élek, / Egy mámoros álom lett nekem az élet.”

ADY „Bolyongunk, égünk, lelkesedve, vágyva, / Nincs egy reményünk, mely valóra válna, / Míg sírba visz az önvád néma átka.”

ILON „Gyönyörű álom volt, / A Te kezed szőtte, / Áldjon meg az Isten / Százezerszer érte, / Milliószer érte!...”

ADY Én is köszönöm a leveleidet, az életemet mentették meg akkor, abban az utolsó, cudar debreceni évben. Senki nem volt mellettem, senki nem szeretett engem, se barát, se lány, se az Isten. Ezért korhelykedtem, és ezért volt nagy a hangom. Sárba ragadtam én ott, nagy fekete sárba. Az egyetlen melegség, az egyetlen angyal voltál akkor, aki nekem ott egy cseppel is számított. „Tünedező alkonyvilágnál / Olvasgatom a levelet... / Tatjana sír, sirat egy titkot, / Egy vágyat, amely elveszett. /

Úgy fáj nekem az, amit ő ír, / Könnye az én szívemre hull... / ... És mégis, mégis levelének / Ujjongok mondhatatlanul...”

ILON „Tatjana sír. Siratja titkát, / Egy álmod, amely elveszett, / Egy titkot, melyet most vallott be / S melyet már régen érezek!... / Közel voltam a kárhozathoz, / Mely felé asszony-kéz dobott – / Az ő aggódó lelke volt tán, / Amely a szirten átfogott...”

ADY „Én nem tudom, rózsás az arca, / Vagy halvány, sápadt, vértelen. / Csak azt tudom, hogy lelke tiszta, / Szívében dal van s szerelem... / Én Tatjánám, ne félj a gúnytól, / Ne sirasd azt a levelet: / Megmentetted az én hitetlen, / Veszendő, bűnös lelkemet!...”

ILON Bandim!

ADY Ott voltál, és mégse voltál, ezt nehezen tudtam megbocsátani neked. Egy idea voltál, a legtisztább lény, akiért meg tudtam volna halni. Az asszonyok engem mindig csak megkínóztak! Nem akartál látni, nem akartál velem találkozni. „Szomorú szíveknek / Szép szomorú nóta / És gyöngyöző bor volt / A meggyógyítója.”

ILON „Te, aki már ezer élet közt / Osztottad szét a lelkedet, / Elképzeled, hogy egy egész szív / Mást nem, csak tégedet szeret.” Ha tudtam volna, Bandim, hogy ennyire –

ADY Igen, ennyire.

ILON Félttem.

ADY Én jobban, hogy nem lesz nőm soha, aki ilyen tiszta volna. De attól is, hogy a verseim se kellene senkinek, hogy jogász sem leszek, legfeljebb egy robotos zszurnaliszta, hogy én csak elveszett ember leszek. Olyan, aki hercegnőjével is csak levelezni tud, ahelyett, hogy a Nagyerdőn lopna tőle csókot.

ILON Én nem mertem –

ADY Pedig már nyáron tudtam, ki vagy. A postán egy kislány vette föl a neked írt poste restante leveleimet. Volt a redakcióban egy betyár újságíró kollégám, szerette a detektív történeteket, a rejtélyes ügyeket, hát ügyesen kinyomozta a címzettet. És én egy poros és fáradt nyári délután, augusztus vége lehetett nyolcszázkilencvenkilencben, a fehér csipkés batiszt blúzodban, ami a hőség ellenére is nyakig volt gombolva, megláttalak a Piac utcán. A Kaszanyitzky üzletből léptél ki éppen, a hónod alá volt csapva a nagy postakönyv, a fiákereket nézted az úton, hogy mikor rohanhatsz át közöttük. Srégen mentél a nagypostára, sietned kellett, mert záráshoz közeledett a hivatal. Kis kerek szalmakalapod fél kézzel tartottad a rohanásban. Bokáig érő hosszú, szűk szoknyát visel-

tél, a szürke posztó finoman rajzolta ki fiatal és karcsú tested minden szépségét. A szoknya szűk volt, nem engedte a szapora lépteket, pedig siettel nagyon. Néztelek mosolyogva, és lassan elindultam utánad. Úgy döntöttem, hogy leszámolok az illúziókkal, álljunk szemtől szembe. Mégis, mi történhetne? Legföljebb kapok egy pofont. Egy párbajhősnek ez igazán semmiség. De aztán, hopp, te voltál az utolsó, akit a kapuszolga beengedett. Álltam ott bambán valameddig, elszívtam egymás után két cigarettát. Láttam az ablakból, hogy a kereskedésnek gazdag ügyfélköre lehet, ha ennyi levél megy postára. A stempli, az iktatás az idegeimet húzta. Dühös voltam magamra, és dühös voltam rád is. Jól megnéztelek az ablakon át. Háttal voltál, a kalapot a széles pultra tetted. A hajad divatosan volt körben felfogva, mint egy dús fészek, ami a nap végére kicsit szétilálódot. Kilógtak belőle mindenféle édes szálak és tincsek. Ám a legszebb, amit nem felejték, hogy a hátad közepén, a finom kis fehér blúzon vékony csíkban átütött a verejtéked. Csónak alakja volt annak a szép izzadásnak, a hajad volt a felcsavart vitorlájá. És én ekkor megéreztem, mi ketten más kikötők felé hajózunk.

ILON A posta mindig foglyul ejtett. Kaszanyitzky úr későn zárt, a posta meg túl korán. Jobb lett volna, ha megvársz akkor. Nem tudom, mit tettem volna. Nem tudom, hogyan fogadtam volna a leleplezést. Szégyent éreztem volna, az biztos. És talán két pofon sem lett volna túlzás. De lehet, csak elfutottam volna.

ADY „A te napod, a te virágod / Ejté meg egykor lelkemet; / Azt a napot, azt a virágot / Feledni nékem nem lehet!”

ILON Annál szebbet, jobbat nekem senki nem mondott és írt, amit a *Válasz* versedben adtál tudtomra –

ADY „Azt, amit más örülten hajszol / Egy hosszú, kínos életen, / A kétség átkos órájában / A sors megadta én nekem.”

ILON Igen, de nem ezzel jegyeztél el örökre, egy életre hűséget fogadva neked, hanem ezzel: „Áldott a kéz, amely megadta / Ez áldott, édes biztatást, / Áldott a szív, mely némán szenved / S mégis tud vigasztalni más.”

ADY „Álmod hová szállt s kié volt a vágyam, / Titok maradt az, szívünk rejtekén. / Talán a mult viharzott át előtted / S előttem halkan tűnt fel a jelen... / Hidd el, mi csupán csaljuk a világot, / Arcunkon is hazug az ifjuság,”

ILON (*folytatja a verset*) „Én az álmod szeretném visszahozni, / Te tán szivembe vágyat oltanál – / Küzdünk egymásért hasztalan, hiába: / Közünk a multnak tiltó romja áll!...”

ADY *(folytatja a verset)* „Ne vádoljunk senkit a multért, / A vád már úgyis hasztalan. / Talán másképp lehetett volna, – / Most már... mindennek vége van!... / Várunk a csendes félhomályban / Valami csodás balzsamot, / Mely elfeledtet mindent, mindent / S meggyógyít minden bánatot...”

ADY / ILON *(mindketten egyszerre mondják tovább)* „... Olyan a színpad, mint a lant világa, / Kifosztja lelkünk s lelket mégsem ad – / A boldogságért küzdünk, mindhiába: / Boldognak lenni nekünk nem szabad!”

ADY *(a versszakot soronként váltakozva mondják)* „Én reszketek egyedül el-kárhozni,”

ILON „Magammal vinném beteg lelkedet...”

ADY „De végzetünkkel mindhiába küzdünk:”

ILON „Nekünk együtt még halni sem lehet!...”

Ilon sírni kezd, a nővérek kijönnek a teraszra.

BERTA *(Adynak)* A versek mindig felzaklatják.

JOLÁN És ő mindennap zaklatott –

BERTA A séta megnyugtatja.

JOLÁN Mert muszáj tartania magát.

BERTA Levegőzzenek egyet, az segíteni fog.

JOLÁN Ha szép az idő, a közeli Bánom temetőbe szokott menni Ilon, de már sötét van arra. Jó lesz itt is, a közeli parkban. Sok vendég csalinkázik még ilyenkor.

ADY A korzó nem lesz hosszú, jövőnk nemsokára. Addig is egy kancsó laza kabait tehetnének a kisasszonyok a Bunda asztalára.

Ady és Ilon el.

III.

Berta és Jolán a teraszon

BERTA Csak Ilon meg ne gondolja magát! Sok pénztől esnénk el.

JOLÁN Hát már csak nem fogja!

BERTA Megfojtom akkor! Ezért hallgattunk egy életen át Ady-verseket?

JOLÁN Ilon élvezte. Egy kicsit én is szerettem...

BERTA Hát... néha nekem is tetszett. Már majdnem fújom mindegyiket kívülről. Csak ne írt volna olyan sok verset.

JOLÁN Nagy költő volt.

BERTA Elég lett volna egyet-kettőt.

JOLÁN Biztos, sok volt neki az i k k l e t. *[Ezt így megnyomva, fonetikusán!]*

BERTA Az ikklet az tényleg sok volt neki. Az is sok volt. Sok volt még más is.

JOLÁN A művészeknek mindenből sok van, ők gazdagok.

BERTA Mi meg szegények vagyunk. Kell az a pénz, amit a levelekért adnak. Maholnap szeptember, és még tüzelőnk sincs a télre. Én a kútba lököm, ha nem adja oda.

JOLÁN Te, Berta. Megnézted jól ezt a fiút?

BERTA Csinos legény. Csak sokat szaval.

JOLÁN Nem úgy! Észrevetted, hogy ez is olyan füstös képű, gülűszemű. Mikor délelőtt beszéltem vele, a többi színész is Bandinak szólította. Holnap a szabadtéren ünnepi műsor lesz, ő is játszik a *Három nővér*ben. Valami szovjet háborús darab.

BERTA Akkor azt Ilonnak nem szabad látnia. Még rájönne, hogy a boldóját járattuk vele. Mi is hárman vagyunk nővérek, és ha meglátná a három mádám között a Bandi gyereket, még félreértene.

JOLÁN Holnap már mindegy, ha a pesti urak fizettek a levelekért.

BERTA Kicsit aggódom miattuk. Mennyit loptál ki a kazettából, hogy Ady felkészülhessen a szerepre.

JOLÁN Nem tudom. Nem számoltam, csak belemarkoltam. Meg kell hagyni, tökéletesen adja elő. Mintha tényleg ő írta volna a verseket.

BERTA Jó színész.

JOLÁN Furcsa.

BERTA Miért furcsa? Te hoztad ide. Te láttad meg a piacról jövet. Azt mondtad, nagyon hasonlít rá, és hogy ő biztos rá tudja venni Ilont, hogy nagy szolgálatot tesz az irodalomnak azzal, ha a levelet tudós emberek kezébe adja. De ez a Bandi nem rábeszéli, hanem zsonglőröködik az emlékekkel. Honnan tud ez ennyit?

JOLÁN Furcsa. Ezt az asztalt a székekkel együtt nem is ismerhetné. Nem is tudhatna arról, hogy a Bundából valók.

BERTA Csakugyan. De hát örülünk neki, hogy ilyen jól megy a dolog, és Ilon nem gyanakszik. Kétely sincs benne. Akkor mi se akadjunk fönn. Ha neki jó, nekünk még jobb.

JOLÁN Nekünk már ez is ünnepi műsor.

BERTA Tényleg, mit láttál még a városban?

JOLÁN Fel vannak lobogózza az utcák, az oszlopokon jobbról magyar, balról meg vörösek a zászlók.

BERTA Szép lehet... Milyen műsor lesz még?

JOLÁN Lesz nóta is, opera is. A sokféle vendégnek sokféle az ízlése.

BERTA Egy fürdővárosnak adnia kell magára. Utcai festő is annyi van, a képeik olyan szépek, élethűek. Holnap lesz Szent István ünnepe.

JOLÁN Az Alkotmány ünnepe.

BERTA Nekem Szent István akkor is. Mindenki tojik az alkotmányra.

JOLÁN Csak a Bandi gyerek el ne capcarázza azokat a leveleket.

BERTA Könnyelműség volt neki odaadni.

JOLÁN Nem te biztattál, menjek vissza, beszéljek veled, vigyek levelet?

BERTA Sokat érnek ezek a kis szuvenírek. Valahogy még vissza kell csempészünk a dobozba.

JOLÁN Ilont az emlékek sodorják. Megnyílt előtte a csodák birodalma.

Kislány lett megint, mesékben hisz. A királyfi megjelent.

IV.

A sétáról visszatér Ady és Ilon, a nővérek kancsót tesznek az asztalra, majd bemennek a házba.

ADY „Kigyúlt az égen esti csillag, / Szállong az éjben rózsá-illat. / Valami édes, halk zene / Távrolról mintha zengene...”

ILON *(folytatja)* „Szerelmes, fájó, bús a nóta: / Sirázi kertben nincs már rózsá.”

ADY „Hazugság akkor minden, minden, / Egy átálmodott kárhozat, / Amely még szebbé fogja tenni / Az eljövendő álmokat.”

Ady Ilon mellé lépve táncra nyújtja a karját. Ilon elfogadja, összesimulva lassú táncba kezdenek, zene nem hallatszik. A verssorokat tánc közben is mondják tovább.

ILON *(folytatja)* „Mikor álmomból fölédretem, / A percet meg nem átkozom – / A lelkedhez kapcsolom lelkem / S mint régen, ismét álmodom.”

ADY *(folytatja)* „Ha szeretlek... Ne adja Isten, / Hogy hazug legyen ez a hit!...”

ILON *(folytatja)* „De mért?... Legyen hitvány hazugság, / Elég, hogy engem boldogít. / Ha úgy érzem, hogy most szeretlek, / Haljak meg most, ez üdv alatt –

ADY *(folytatja)* „Többet ér egy hosszú életnél / Egy álmodó pillanat!...”
Ady megcsókolja Ilon kezét, majd a száját is. Ilon nem ellenkezik, egy darabig összesimulva állnak némán, majd a kancsóból Ady bort tölt magának.

ADY Figyelmesek a nővérek, bort is tettek a kávé mellé. Nekik aztán mindenre van gondjuk! Ilyen a féltő, testvéri gondoskodás.

ILON Hárman maradtunk, öten voltunk lányok. Berta és Jolán jött velem Debrecenből.

ADY Mint az asztal a székekkel az Angol Királynő Hotel Bunda étterméből.

ILON Onnan, de nem egyenesen. Főnököm, az üzletvezető tulajdonos, Kaszanyitzky András vette meg, mikor a szálló bezárt. Voltak neki onnan szép emlékei, és hát azt is tudta, sok rossz bort Ady is megivott ennél az asztalnál.

ADY Néha akadt jó is egy-egy jobb prömier után, ha a direktor nem farkodott. Ott aztán voltak víg estői kicsiny kompániámnak, úgy is, hogy csak vágtuk a füstöt csüggedésünkben, szép reményeinket sirattuk Dankó Pista nótájával.

ILON Nagy volt akkoriban az élet, a muzsika. Banketten jártam ott magam is.

ADY Nagy... A nyomorúságban volt néhány szabad óra. Vagy még az se, mert nekem az is munka volt. Figyeltem a szót, miből írhatok hírt, verset, kroit. Ennél az asztalnál Kíváncsi Illinek is írtam pár levelet.

ILON Sose tudtam. Kaszanyitzky úr nyugdíjazásomkor a következőt mondta: Na Ilon, negyven évig szolgáltál hűséggel. Abban hiba sose volt, a könyvelésben mindig passzoltak a számok. Haszon is volt bőven. Bizalmi posztodon soha el nem árultál. Nagy titkok tudója voltál pedig, hogy a vas, az üveg, a porcelán mitől keljen el, mitől legyen kívánatos. A konkurencia sem szakított el tőlünk. Ezért becses szolgálataidért bármit kérhetsz tőlem.

ADY És te ezt az asztalt kérted –

ILON Kérhettem volna mást is, ékköves gyűrűt, aranytárcát gravírozással, de nekem csak ez kellett, amin Ady búsult. A székeket András úr ráadásaként adta. És adott még egy párizsi címet is, ahol jó szállást és ellátást kaphatok mosással, mert ott, a Passyban, a Boulevard Delessere-n ismerik őt, és a szobát rá való tekintettel jutányosan megkapom.

ADY Kocsiztam arra a Bois-ba menet. Emlékszem. A szép szemek szomorúsága mindig megigézett. Nekem szerelem kellett, annak minden nyavalyájával együtt, a flörtölő biztatástól a kiábrándulásig. A beteljesüléstől a csalódásig. Izgató kettős játék a hódítás, a kaland nyugtalanító tudatával. Szerettem rajongani. Szerettem a szenvedélyt!

ILON Igen? Miért nem fogtál el az utcán? Miért nem pofoztál föl, hogy hagyjam abba a bújócskát? Hatvan év szenvedésétől kíméltél volna meg.

ADY Édes Illim! Néha a tisztaság is riasztó tud lenni. Hogy nem vagyunk méltók a másik jóságára. Meg egyébként is, nőkkel én nem párbajozom. És úgy hiszem, az sem segített volna. A leveleid nem mutatták, hogy ennél kisebb bátorságra is vetemedhetnék. Félttem, hogy elriasztalak.

És ahogy akkor írtam: „Mert elválni úgyis el kellene válnunk. Hív a nyüzsgő élet s még most egyedüli ábrándom: a dicsőség útja. Lehet, nem érem el, de ellentálni nem tudok. Ehhez a küzdelemhez egyedül kell lenni, mert az úton örvények forognak. S nekem pedig csak magamat szabad elveszítenem... Kerülni fogom hát magát, s nem fogom a maga sorsát az én nehéz, küzdelmes életemhez fűzni. Lehet, ez a szerelem megváltás lenne, de én mégis félek... Így csak keresi két szív szerelme egymást az illúzió ködében, úgy talán mindkettő kárhozatra jutna!... Bármerre visz sorsom, nem felejttem el és siratom magunkat...”

ILON A sírásból nekem több jutott.

ADY Távozásom előtt, december elején hívtalak a Csokonai Körben tartott búcsúbankettre és felolvasásra, annyira vártalak – nem jöttél.

ILON Akartam, de nem merem. Visszatartani, éreztem, úgyse tudlak.

ADY Talán megszőktetek akkor, amilyen bolond voltam, vittelek volna magammal. Vittelek volna Mindszentre vagy Párizsba. Ki tudja? Ha eljössz, talán a sorsunk is másképp alakul. Válaszod a hívásra csak annyi volt, hogy nem elvesztöm akarsz lenni, hanem őrangyalom. És én hittem sokáig, az vagy, édes Illim, őrangyalom. Egy beteg ember angyala, aki vigyáz rám, de valahogyan mégse vigyáztál eléggé. Főleg később, mikor új asszonyok veszedelmes közelébe kerültem. Jó lett volna meggyógyulni, háborút feledni, saját házban lakni, amelynek tűzhelyén soha ki nem alszik a láng, mert azt is egy angyal őrzi. Jobb őrangyal kellett volna minékünk. Írtam akkor is: „Rosz őrangyala lehet, édes Illim! Megengedte, hogy lelke az én lelkem sorsához fűződjék. Én azt hiszem, hogy én csak kárhozatra döntök mindenkit... Áldja meg az Isten, hogy nem vigyázott magára s engedte, hogy pár perczig visszaszálljak a fel-támadt álomországba... Óh bár csak abban a perczen haltam volna meg. Álmodozva s bízva...”

ILON Te is álmodoztál, és engem vádoltál álmodozással, hogy begubózott lepke vagyok, aki nem akar a fényre jönni. Vágytam én többre, de csak angyalságig vittem. Lehettem Ady Endre angyala. Fiatalember voltál tele aggódással és szorongással, helyi költő és társasági téma. Elfogadtam, hogy elmész, küzdeni akarsz. Ott és akkor még senki, de én már láttam az üstökös csóvját kigyúlni. Senki nem sejtette akkor, milyen pályát fut majd a magányosan száguldó égitest. Arra kértél egyik leveledben, hogy „maradjon meg az én régi, vigasztaló őrangyalomnak. Írja meg szívének minden panaszát, hisz senki sem érti magát úgy meg, mint én, kinek szintén egyedül kell állnia az életben”.

ADY Nem kellett volna külön magányban élnünk, ha a szívünk meg egyben volt.

ILON A szívvel nem volt baj. Leírtad a levélben: „Ki tudja, ha meg nem tudom, hogy van a világon egy szív, melynek dobbanása egy az enyémmel, – azóta már el nem dobok minden életterhet?...”

ADY Még szeánszra is elmentél válaszáért, a spiritiszta is azt mondta, hogy találkozz velem.

ILON Bizonytalan voltam. Biztos választ akartam.

ADY És kaptál biztosat? Egy médium csak nem tévedhet. Mert ő is csak a szívedből olvasott.

ILON Meglehet, de én más női szíveket is láttam kényelmetlen páholyomból, ahová a véletlen ültetett.

ADY Szemrehányásaid már akkor sem voltak hozzád méltók. Sokszor nem értettem, miért bántasz. Félreértettél, mert mintha magadat sem értetted volna. Elkésérítettél. Csak féltékeny asszonyok használtak akkoriban olyan vádló szavakat. Hajszál választott el attól, hogy fel ne keresselek. Hogy véget vessek a komédiának.

ILON Aztán verset írtál: „Ha van lelked a szakításhoz, / Ha van erőd a feledéshez: / Szakíts, feledj!.. / Úgy sem volt az szerelmi mámor, / Csak egy szeszély, mit szít a távol. / – Isten veled!...”

ADY *(folytatja)* „Bolondság volt ez is, mint minden. / Silányság volt ez is, mint minden, / Álom csupán... / S én, aki mindent elvesztettem, / Hogy rohantam e lehetetlen / Álom után!...”

ILON Már akkor is láttam az arcodon a szomorúságot és a kint, ha az utcán összefutottunk. Úgy tettem, mintha nem tudnám, ki vagy.

ADY Én is... A pókerezők maszkja, azt hiszem, rosszul állt nekünk.

ILON Mi egymásban a szomorúságot szerettük. Azt leplezni pedig nehezen lehet.

ADY „Hogy ámítani nem tudtuk egymást, / Friggyé ez úgy sem válhatott, / Én a nőt nem láttam sehol sem, / Te meg a férfiállatot. / Két sáppadt, fáradt ember üdvét / Egymásra lelve sem leli, / Hejh, édesem, kár volt ily ifjan / Hazudni elfelejteni!...”

ILON *(folytatja)* „Csak annyit tudtál volna szólni: / – Én ifjam, szép vagy és deli... / És én bár sügni bírtam volna: / – Enyém légy, tested vágyteli! / Talán egy kéjes pillanatra / Felébred két test, két halott, / Hejh, de mert hazudni nem tudtunk, / Friggyé ez még sem válhatott!...”

ADY Ösztönösen szerettelek. Mert vannak ilyen őszinte ösztönök. De vannak másfélék is, erősek, vadak.

ILON Láttam, keresed a nőt, aki elé letérdelhetnél, és azt mondanád neki:
„itt az életem, vedd el, a tiéd!”

ADY (*újra tölt a kancsóból*) Mondtam én ilyet valaha? Te voltál az egyetlen romantikám az életben. Már csak ezért sem hazudtam volna. Életemet adni annak, aki éppen megmentette azt?

ILON Megint azt a fölényeskedő hangot érzem.

ADY Édes Illi, ne bosszants! Ez a fölényeskedés és számonkérés neked régi mániád. Miért lettem volna fölényes, ha a szíved után a kezedre is vágytam. Még a kis novelládat is dicsértem, ami megjelent a *Debrecenben*.
Próbálja megfogni Ilon kezét, de az sértődötten elhúzza.

ILON Most már hiába kapsz utánam.

ADY Csacsi vagy megint.

ILON (*az egyik csészét megpróbálja Adyhoz vágni, és ez jól hallható csörömpölés*) Több sose voltam neked!

ADY Hoppá! Ezek az emlékek kicsit erősek –

ILON (*fölkapja a cukortartót*) Miért jöttél vissza? Csak megölsz! Megölsz a múlttal!

ADY (*kiveszi Ilon kezéből a cukortartót*) Ne tedd! Ne törjünk össze minden régi dolgot! (*Békülékenyen.*) Édes Illim, te olyan jó voltál hozzám, ne bánts, ha már megjelentem itt nálad annyi év után. Hát már nem emlékszel, mit írtam: „Édes Illi –, Maga lehet a legszentebb, legideálisabb lelkű lány, ki a lelkével is szeretni készlet! És most már írok; nem az eszemre, de szívemre hallgatva. Szegény beteg vagyok. A régi vágyak összetörték, a régi érzések elhaltak szívemben. Nem szeretek, s azt hiszem, hogy engem sem szeretnek. Egyetlen vágyam [...] van, s mit ér, ha valósúl?... A siker, a hír jéghideg, ha a szívünkben senki képe nincs. De meg nem is érem én el ezt az utolsó, megmaradt vágyat sem soha!... Nincs nekem elég hitem és erőm a harczra, eltapos a kenyérért futó, durva tömeg. Illi, édes! Úgy érzem, hogy a maga szerelme meg tudna váltani engem. Be tudná tölteni az én üres életemet; erőt, éltető erőt adna küzdelmemnek a nagy célért, s vissza tudna talán adni magamnak és egy megtört szívű, zokogó anyának, ki a távolban is érzi, hogy az ő fia fáradtan, hit és remény nélkül indul az élet és az eszmék harczába... Meg tudna váltani, érzem én azt. Csodás, ritka szív a magáé. Én érzem ezt. Fel fogom én magát találni. Megálmodtam, hisz' írtam, hogy már ismét álmodok. Illim édes, névtelen, ismeretlen tündére az én életemnek, akarsz-e őrangyalom, erőm és célom lenni?... Meg kellett, hogy

ismerjelek, mert – búcsúzni akarok. Egy szavad s én ujúlt erővel kezdem meg a harcot távol tőled s mindig veled.”

ILON „Távol tőled s mindig veled” – ez volt a mi mottónk egy életen át.

Közel hozzád más asszonyok kerültek. A fehér csipke és az édes parfüm az eszed vette. Neked színésznők kellettek.

ADY Nem, az teljesen más lapra tartozik. A csalfaság, a flört, a kelletés alkatrésze volt mindegyiknek. Amíg bolondul a férfi, bolondságokra képes. Megcsúfol más is, ha kell, saját magát is, csak hogy célhoz érjen. Ármányok útja ez finom hazugságokkal és elhallgatásokkal. Meggyászoltam én már minden édest ott, a hetedik mennyországban. Csak Kíváncsi Illit nem tudtam még.

ILON Az én lapom vajon melyik könyvből hull ki? (*Ady hallgat.*) Nem felelsz. Mint egykoron, mikor sokáig vártam válaszodra. Olyankor közömbös hallgatásod miatt kitört belőlem a titkon emésztő, fájdalmas feszültség. Mi, lányok és asszonyok témák voltunk a nagy műben, vagy csak egy kis versikében. „Mindegy. Sorsom megérdemeltem... / Csalóka álmok léha bábja / Nyűgként minek jön a világra?... / Kinek nem kell a tucát-élet, / Egész szépen aludni térhet.”

ADY (*folytatja*) „Engem nem köt semmi ígéret, / A nagy mindegyre esküszöm már, / Óh, de az az utolsó részlet: / Attól, csupán csak attól félek...”

ILON (*folytatja*) „Ha feltámadnak mind az álmok, / Ha fölkeresnek mind az árnyak –

ADY (*folytatja*) „Óh, e rémes elszámolásnak / Órájától reszketve félek!”

ILON Az „utolsó részlet” én vagyok.

ADY De tőled nem félek! „Igen: tengerek, városok, / Asszonyok, vágyak föllegegnek / S rajtuk Páris a korona. / Ragyogóbbak, szebbek, / Mint a legforróbb látomások. / Volt-e hozzájuk közöm egykor, / Vagy ezt mind mások / Ölelték és csodálták? // Óh, jaj annak, aki feltámad / S nem érzi önnön-életét, / Én azt várom: valaki majd / Hívni fog / S édes, meleg szájjal / Sugja meg majd, hogy ki vagyok.”

ILON „Belőlem fognak nézni / Téged és egy kék tavat / S mit e földön nézni / Még szabad. // Visszaadok én mindent, / Ha visszaadni lehet, / De nem adom vissza / A szemed.”

ADY „Azt az édes, szerelmes álmod, / Melyből az élet felriaszt, / Ne hidd, hogy a szemedre hányják, / Hiszen csak álmodtuk mi azt!... / Nem a nyugalmat. Az én lelkem / Megölné a csend, nyugalom, / Csak egy intést, biztatást vártam, / Ha zokogásba fúl dalom, / Szívemből ömlő, bús dalom.”

ILON „Ha van lelked a szakításhoz, / Ha van erőd a feledéshez: / Szakíts,
feledj!... / Úgy sem volt az szerelmi mámor, / Csak egy szeszély, mit
szít a távol. / – Isten veled!...”

ADY Válaszom most is annyi, mint régen, amit postán küldtem: „ismét
félreértett, s nincs oka haragra. A mi társadalmi és egyéb nyomorúsá-
gos viszonyaink között egy fiatal lánynál a magáéhoz hasonló, beteg-
ségre hajló, túlérzékeny kedély kész öngyilkosság. Még most segít egy
csepp gorombaság, később már előáll a katasztrófa. Ez pedig egy olyan
előkelő, nemes gondolkodású, csupa-szív kis lányért kár volna. Nekünk,
érzékenyebb szíveknek szükségünk van egy külön világra; hisz írtam
már édes Illimnek, hogy magam is befelé, magamban élek, s nálam a
külsőség csak kényszer, de a maga ábrándozását betegesnek tartom.
Nem egy határozott belső világ az, hanem a fántázia lázas csapongása.
Mondtam s beváltottam, hogy goromba leszek, s most arra kérem, hogy
legyen könyörületes: bocsásson meg! Ezzel a köztünk felmerült lovagi-
as ügyet becses hozzájárulása reményében befejezettnek nyilvánítom, s
csak egyre kérem: több bizalmat s több reményt tápláljon a szívecskéje.”

ILON Ebben a ládikában őriztem meg a leveleidet.

ADY Holnap pedig túladsz rajtuk.

ILON Nem túl, hanem nyilvánossá teszem. Vannak még Ady-rajongók,
akik kettőnkéről semmit sem tudnak. Az irodalmat szeretőknek kell ez
a kincs. Nem tarthatom meg önzőn magamnak. Ezekből valami szépet
más is meríthet, vagy szőhet újabb álmokat.

ADY Kíarúsítasz! Dobtad volna a kazettát is a naplóval együtt a tűzbe! Te
akkor leszámoltál velem. Egy pillanat alatt elemészthetted volna min-
dent. Itt kezdted új életet. Munkád már nem volt Debrecenben. Jött a
szilveszter is, kisöpörtél mindent. Új helyen, új évben, új életet.

ILON Csak magamat emésztettem! Az új életem is régi volt, mert én vol-
tam az is, és ugyanaz maradt benne Ady Endre, aki volt.

ADY És az ki volt?

ILON Bús, szerelmes poéta, érzékeny szívű, meg nem értett ember. Fiatal
volt, hát kissé szertelen. De gyors eszű, legjobb tollú harcos, akiben lé-
lek lakozik, aki meglát minden sunyiságot és ferdeséget, aki bátor, és
ezért mer őszinte lenni. Félték a szókimondásától, mert az őszinte és
igaz dolgok szembesítik az embert saját hitványságával.

ADY Gyűlöltek engem, mert ki szereti azt, ha az orrát úgy verik bele a
piszkába, mint a macskáét szokás?

ILON A meg nem értettség fájó tud lenni, ismerem ezt az érzést, ha a saját magába vetett hit a kivételesség érzetével párosul.

ADY Volt bennem becsvágy, és volt közben sok apró megsemmisülés. A csüggedésem és az a nyomott kedély majdnem elpusztított. Egy nagy hiány volt az életem. Lehettem volna a szürkék hegedőse, ha hagyom, de bennem Csokonai legkisebb öccsét sem látták. Jövünk ide, a világra, és nem tudjuk, mi vár. Máig érezzük a százéves villámok hatásait. Szétzúzott világunk szilánkjeival élünk együtt, melynek fájdalmát nem egyformán érezzük. Nem elegendő csak egy villámot megragadni vagy egyet háritani. Én egy voltam, de voltak nálam veszélyesebbek is. Csóvás emberek, geszti bolondok, kik magyarkodván a gyűlöletre esküsznek, ilyenek mindig lesznek, és kartácsot dobnak a szelíd szegények közé.

ILON „Most itt állok akaratlan, dermedtje / Ezer, hazug, játékos mátkaságnak, / Futó csillagok fényüket rám-szórták, / Elkábítottak olcsó mandragórák / S az Élet helyett nem jöttek csak órák.”

ADY „Bolondság volt ez is, mint minden. / Silányság volt ez is, mint minden, / Álom csupán... / S én, aki mindent elvesztettem, / Hogy' rohan-tam e lehetetlen / Álom után!...”

ILON Kegyetlen vagy!

ADY Kegyetlenek az álmok!

ILON Kegyetlenek a fantomok!

ADY Kettőnk közül, hát nem is tudom, ki volt az! Elérhetetlen!

Ilon próbál Adyba kapaszkodni, de ő elhúzza a karját.

ADY Az utam lehettél volna, és lehettél volna a gátam is. Aki megfut a valóság elől, az gyáva. Álomvilágot építettél, és egyedül maradtál. Méltányolom, hogy értem és miattam, de ez holdkórosság.

ILON Az élők elviselhetetlenek álmok nélkül.

ADY Fiatal lány, aki az igazat és az igazit keresi, nem lehet oly gyáva, hogy ne hajoljon le érte, mikor megtalálja. A lángot közletről kell érezni, nem pedig távolról figyelni és őrizni. Elszalasztottál, és az élet téged is elszalasztott.

ILON Nem mindjárt, nem egyszerre álmodtam meg ezt a világot. Kezdetben azt sem tudtam, hogy az. De a világ és az álom egy lett bennem. Úgy, ahogyan benned voltak és világra jöttek a te megálmodott verseid. Az én álmom jelentéseinek egyike vagy te is. Aki, mint én, minden vagy. És mint én, semmi se.

ADY Félreérti a költészetet az, akit csak álomba ringat. Az irodalom csodapalotájában nem legyezők suhognak, hanem kardok. A díszletek kö-

zött nem firhangok zárják el a fényt és a levegőt, hanem valódi árnyak, sötét dolgok és gazemberek, melyekkel varázslók küzdenek.

ILON Nekem mégis palota volt az álmotthonom. Hercegnőként éltem, mert a herceg vitt akkor táncba.

ADY Vitt, és szépen ott hagyott!

ILON Vitt, és a kiválasztottság láthatatlan stigmáját tette rám. Rejtőzködve élünk mindannyian. Hány asszonyálmom ment pocsékba, mikor kiderült, hogy a hercege valójában lator? Az irodalom pedig kegyes volt hozzám, segített ebben a világépítésben, mert miféle álmokat is építenek azok, akiket nem visz táncba a vers zenéje, akiknek nem hatol szívébe az élet szép és csúf meséje?

ADY Igaz, nem vitatom.

ILON A verseid úgy vettem magamhoz, mint más az ostyát áldozáskor. Remény voltál a távollétben is.

ADY Reményről nekem ne beszélj! Az csak hiányom volt, és hiányom zenéje.

ILON Így teljesedett be. A remény hal meg utoljára.

ADY Igen, de csak azért, mert ő a gyilkos. Veled pedig hamarosan végezni fog. Kiárúsítasz engem, a varázstükröt most töröd össze.

Ady a ládikáért nyúl, de Ilon megelőzi, a székebe roskad, a kazettát az ölébe veszi, és szorosan fogja. Sír.

ILON Az idő volt kevés, kellett volna egy másik élet. Hogy még színesebb álmokból szőjön bennünket. Ady totemoszlopára soha nem fröccsenhet sár, nem nőhet fel hozzá gízgaz. A ládikámat nem adom!

Ady nézi Ilont, hallgat, Ilon pedig a sírásban lecsukja a szemét. Ady bort tölt, iszik, majd újra bort tölt, megint iszik.

ADY „Hogy volt? Mindegy. Fáradt a vérem, / Imádom a fényt, lángot, meleget, / Keresek egy csodát, egy titkot, / Egy álmot. S nem tudom, mit keresek.”

(Bort tölt, iszik, majd újra bort tölt, megint iszik.)

„Olykor meg mintha visszaemlékezném / Egy szép életre, mely el, tovaszállt, / Melyben még volt hatalmas, izzó eszmém / Megostromolni magát a halált. / S aztán... megtörve, éjjeltől borítva / Járom tovább a kiszabott utat; / Mi lett belőlem? Temetői fejfa, / Mely a világnak egy nevet mutat...” *(Bort tölt, de nem iszik, a pohár megáll a kezében.)* Ilon! Velem vagy még? Itt vagy még?

Csend, választ nem kap.

V.

Jön Berta és Jolán, az alvó Ilon öléből utóbbi óvatosan kihúzza a kazettát, és az asztalra teszi. Ady, aki a két nővérnek csak szerepet játszó Bandi, indulásra készen áll.

JOLÁN Elaludt a sok sírástól, mint egy kisgyerek.

BANDI Boszorkányok, most igazán elégedettek lehettek!

JOLÁN Holnap majd kiderül, ha rendben lesz az üzlet.

BERTA *(megtörve, szemét le sem veszi Ilonról)* Mit tettünk, Jolán? Ilon ezt nem fogja túlélni. Ezek a relikviák neki szent ereklyék, az oltár részei.

JOLÁN Berta, ezt ne csináld! Hagyd abba!

BERTA *(Ilonra mutat)* Csak nézz rá! Talán már nincs is benne élet.

JOLÁN *(Ilon fölé hajol)* Nyugodj meg, szuszog. Téged idegesített legjobban Ilon örültsége, hatvan évig szenvedtél miatta.

BERTA Mert nekem nem volt egy Bandim.

JOLÁN Nekünk még egy fél Bandi se jutott.

BERTA *(sír)* Nem fogja túlélni. Semmi nem ér annyit –

BANDI Mennyi júdáspénzért árulják Ilon álmát?

JOLÁN Ő csak százezret kért. Szerintem húszat is lehetett volna.

BANDI Szép summa ez három vénasszonynak.

JOLÁN Csak egy lakás ára Pesten, igazán nem sok. Na menjen, kedves, Isten hírével, a szolgálatáért itt a jutalma.

Bandi kisebb zsákot vesz át Jolántól, belenéz.

BANDI Szalonna, kolbász, tepertő, bor és pálinka.

JOLÁN A komédiásoknak legalább lesz egy jó napja.

BANDI Valami fürdővárosi szuvenír is kellene.

JOLÁN Hűtőmágnessel nem szolgálhatok. Hanem a levelekről meg ne fedkezzen!

Bandi zakójának belső zsebéből kivesszi, és átadja a borítékokat Bertának, aki merengve nézi a leveleket, szemét törli a könnyektől. Jolán elveszi Berta kezéből a borítékokat, megszámolja, majd a kazettába teszi.

JOLÁN Mind megvan, ha minden igaz.

BERTA „A szív az üzlet leghitványabb tárgya / S eladják mégis minden szent hevét. / Akad vevő rá, egymást licitálja, / Hogy a holmit atomként szedje szét.”

BANDI *(folytatja)* „Folyik a vásár harsogó zsvajban, / Az egyik kínál, másik meg veszen.”

BERTA *(folytatja)* „Csak néhol egy-egy végképen kiárult, / Kifosztott lélek zokog csendesen.”

JOLÁN Berta! Te megbolondultál?

BANDI *(az alvó Ilon elé lép, lehajol, és megcsókolja Ilon kezét)* „Elhítjük magunkkal, hogy az az édes arc az ártatlanság glóriájától ragyogott. Hogy az a dobogó szív megértette a mi lelkünket. Hogy azok a versek, amelyek akkor írtunk, az igaz szerelem himnuszai voltak...” Aludjál csak, Kíváncsi Illim, én majd fent leszek –

BERTA A strázsán.

Záróének: Piaf A szerelem himnusza [magyar fordítás: Reményi Gyenes István. Bármelyik szereplő énekelheti]

„Összedőlhet fenn a magas ég, leomolhat minden, ami ép,
egy a fontos, hogy te szeress, minden más, csak semmiség.
Veled alszom, veled ébredek, testem láng, ha hozzám ér kezéd,
lehet minden, csúf e földön, ha szeretsz, már nékem minden szép.

Olyan ember voltam én, aki élt csak könnyedén, vonzott minden csillogás,
hittem, ez lesz végzetem, senki nem segít ezen, sosem leszek már más.
De most fordult a világ, hordanék bohócruhát, ha te tőlem ilyet kérsz,
lila hajat viselnék, hidd el, bármit megtennék, bármit, amit tőlem kérsz.

Összedőlhet fenn a magas ég, leomolhat minden, ami ép,
egy a fontos, hogy te szeress, minden más, csak semmiség.
Örök életet élhetnél velem, várna ránk a kéklő végtelen,
mert a földi boldogságtól, halhatatlan lesz a szerelem.”

Vége

Patak Márta

KOKTÉLRUHÁBAN

minden fa kérge alá bevésvé
ITT JÁROK ISTEN
ÉN ITT VAGYOK ÉS TE?
(Sajó László)

Szereplők:

RITA
FERI – Rita férje
FRUZSINA
ÉVA – Fruzsina anyja, Rita barátnője
A CSOPORTTAGOK:
KLÁRA
BORBÁLA
ZSUZSA
TEKLA
SZABOLCS
RICHÁRD
CSUKLYÁS ALAK
NŐI és FÉRFIHANGOK
CHORUS MYSTICUS

Történik napjainkban, Debrecenben, szereplői a házaspár, Rita és Feri, Éva és Fruzsina, anya és lánya, valamint a Józsa Eufrozina nevét viselő alapítványon belül működő csoport tagjai. Az alapítványt Fruzsina szülei hozták létre a református egyház támogatásával, még amikor Fruzsina apja élt. Fruzsina izomsorvadással küzd, kerekesszékekben él, most rákbeteggekkel működteti a csoportot, melybe anyja barátnőjét, a művészetterápiával dolgozó Ritát hívja segítőnek egy programra. Apai nagyanyja feljegyzéseit, naplóját adja át Ritának, aki azokat is felhasználva állítja össze a csoportalkalmak anyagát.

Feri egy motorbaleset miatt veszítette el a lábát, ő is kerekesszékekben él, kedélyállapota nagyon hullámzó, időnként erősen iszik. Rita tűr, tartja

otthon a frontot, míg nem nála is diagnosztizálják a rákot. Csontvelő-átültetés előtt áll. Fruzsina biztatja, hogy kapaszkodjon a hitébe, mert az egyedül lehetséges járható út, Rita hite azonban más, mint a Fruzsinaé: folyton kételkedik, Istenben, önmagában, mindenben. Reformátusnak keresztelték, aztán valami miatt mégis a katolikus templomba járatták, fiatalkorában teljesen meghasonlott hitében, és most próbál kapaszkodót találni benne.

A pozsonyi véstörvényszék elé idézett prédikátorok perének jegyzőkönyve alapján összeállított műhelygyakorlatuk a második rész közjátéka, melyben Fruzsina személyesíti meg Hegyi Mihálynét, Józsa Eufrozinát, aki hazánkban először Debrecenben állított emlékoszlopot a hitükért elhurcoltaknak és megmentőjüknek. A közjátékban a csoport tagjai az összes prédikátor alakját felidézik, akikről a pozsonyi jegyzőkönyv tudósít, ezt szeretnék majd előadni a gyülekezet előtt a hálaadó napon.

A darabban idézett bibliai szövegrészek különböző fordítások, némelyik prédikációban, kórházmissziós segédanyagban szerepel (utóbbi összeállítója Perpékné Papp Éva kórházlelkész), mellyel együtt átvettem, de a szövegben nincsenek külön jelezve, nem is mindig szó szerinti, csakúgy, mint az alábbi művek részletei:

Vitetnek ítélőszékre... Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve;

S. Varga Katalin: *Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve* (Textus és értelmezés);

Rácz Károly: *A pozsonyi véstörvényszék áldozatai 1674-ben;*

Református '56. Adalékok a Magyarországi Református Egyházban az 1956–1957-es esztendőben történetekhez.

1. JELENET

RITA ÉS FRUzsINA A KóRHÁZBAN: NAGYON NAGY A BAJ

Rita kifele tart, Fruzsina villámgyorsan odagördül a kerekese székével az ajtóhoz, és a mozdulatával kérdez.

RITA (*próbál humoros lenni*) Duplán helyem van a csoportban!

FRUzsINA Miii?

RITA (*vigyorgva*) Leukémia.

FRUzsINA Leukémia?

RITA Az. (*Elindul, Fruzsina követi.*) Föltesznek a nemzetközi listára, várhatom a donort. (*Kényszeredett humorral*) Még szerencse, hogy nem kell

agyalottnak lenni hozzá, hogy valaki csontvelődonor lehessen. Képzeld, ha májra várnék! *(Fejét hátravetve erőltetetten nevet.)*

FRUZSINA Großer Gott! Most mi lesz?

RITA Hogy mi? Azt én is szeretném tudni. *(Elindul, körbe-körbe jár a színpadon, Fruzsina mellette teker, egy idő múlva hadarni kezd.)* Nem esünk pánikba, Fruzsina. Leküzdjük. Erősek vagyunk. Megmutatjuk, hogy ezt is kibírjuk. Úgyis csak annyit tesz ránk az Úr, amennyit elbírunk, nem igaz? Voltunk mi már ennél nehezebb helyzetben is! Hányan élnek együtt a leukémiával! Az orvostudomány ma már mindenre képes. Egy leukémiából ne lehetne kigyógyulni? *(Hirtelen megtorpan.)* Fruzsina, hallod? Itt a feladat! Megkaptam a csoportjaim mellé a feladatomat! Le kell gyűrnöm ezt a leukémiát!

FRUZSINA Rita...

RITA *(nem is hallja, elindul megint körbe-körbe)* Megcsináljuk, Fruzsina! Nem létezik, hogy ne tudnánk megcsinálni!

FRUZSINA *(félre)* Hagyatkozzunk a Szentlélekre...

RITA *(megtorpan)* Fruzsina, hallod? Micsoda távlatok nyílnak meg előttem! Most megmutathatom, mire vagyok képes! *(Elindulnak.)* Nagy feladat elé állított engem az Úr, de a fényt is megmutatta velem az alagút végén. Erőt is fog adni hozzá nekem, különben minek a teherpróba? És itt vagy nekem te. A te példád. *(Megtorpan megint.)* Nem szabad összeomlanom, érted? Nem is fogok! Ezt megígérem neked. Ha úszva-kúszva is, de ki fogom bírni, érted?

FRUZSINA *(igyekszik uralkodni magán)* Igen, Rita, ki fogod bírni.

RITA A csoporttal együtt! *(Elkomorodik.)* De Feri előtt egy szót se! Nem szabad megtudnia. Hallod? Egyelőre nem. *(Határozottan)* Add ide a naplót!

Fruzsina lassan előszedi a papírokat, nyújtja Ritának, néznek egymásra némán, közben elsötétül a színpad.

2. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERINEK MA ROSSZ NAPJA VAN

Lakásbelső, nappali-konyha, Feri újságot olvas a dohányzóasztalnál, előtte hamutál csikkével. Rita belép.

FERI *(félpillant)* Hogy ment a nap?

RITA *(nem mindjárt válaszol, leteszi a cuccait, kivár, sóhajt, fáradtan odahuppan Feri elé)* Viszonylag jól. *(Cigaretára gyújtana, aztán meggondolja magát.)*

FERI *(a bársecszekrényhez gurul, tölt mindkettőjüknek, összeüti a két konyakos poharat, majd nyújtja Ritának)* Idd ezt meg!

RITA *(rázza a fejét)* Kösz.

FERI *(Rita poharát is odateszi maga elé, közben kiissza a magáét)* Egyre rosszabb a hangulatod. Látom. Hiába próbálsz leplezni.

RITA Kösz az aggodást, de hidd el, semmi okod rá. Egyszerűen fáradt vagyok ma.

FERI Persze. Minden nap ezt hallom.

RITA *(komolyan)* És?

FERI Mit és? Csupa beteg emberrel vagy körülvéve. Itt vagyok én, aztán még a csoportjaid is. Szerinted ez normális?

RITA *(féláll)* Ne, Feri, légy szíves! *(Elindul kifelé.)*

FERI Na jó. *(Kiissza a másik pohár konyakot is, félre)* Ahogy gondolod...

Feri ülve marad, bámulja az üres poharakat, hallgatja, hogy Rita tesz-vesz, vár. Rita egy idő után visszajön átöltözve. Egész más a hangja, érzékelteti, hogy nem kívánja ott folytatni, ahol az előbb abbahagyták. Egy tálcát hoz, rajta mindenféle apróság, amit a konyhában hirtelen talált.

RITA *(leteszi a tálcát Feri elé, visszaül, levesz valamit, enni kezd)* Nem vagyok éhes?

FERI *(nézi, lassan ingatja a fejét)* Mmmm.

Csengetnek.

RITA Ki lehet az? *(Felállna.)*

FERI *(visszafogja)* Maradj, majd én.

Beszédhangok kintről, majd Feri jön vissza, egyedül.

FERI Csomagot hoztak.

RITA Milyen csomagot?

FERI Én rendeltem egy kábelt a mobilomhoz.

RITA Aha. *(Nézi a tálcát, de nem nyúl hozzá.)*

FERI Nem eszel?

RITA Nem. Elment az étvágyam.

FERI Én viszont iszom még egy konyakot.

A helyén marad, mintha Ritától várna jóváhagyást, és mivel Rita nem tiltakozik, megint megy és tölt magának. Legszívesebben ott helyben kiinná, de magával viszi a dohányzóasztalhoz.

FERI *(Rita felé)* Egészségedre!

Rita bólint, Feri látható megkönnyebbüléssel beszél tovább.

FERI Teljesen kivagy. Lásd be végre, hogy nem vagy húszéves. Vagy a munka, vagy a csoportok. Nem sok egy kicsit?

RITA *(felcsattan)* Feri!

FERI Jól van, nem kell mindjárt megsértődni. Nem várhatsz el magadtól annyit, mint...

RITA Mint ki? Mint egy húszéves?

FERI Én csak...

RITA *(elfordul, fölpattan, az asztalhoz megy)* Kösz, nem, majd én tudom, mi a jó neked. Törődj a magad dolgával, hagyj engem békén!

FERI *(egy darabig vár, babrál a poharával)* Ha akarsz, el is mehetek.

RITA *(a papírjait rendezzi, egyre ingerültebben)* Menj! Az lesz a legjobb. Menj a kocsmába a haverjaidhoz, idd le magad, és akkor majd minden rendben lesz. De ha hazajössz, énhozzám egy szót se szólj.

FERI *(közeledne, de megtorpan)* Rita...

RITA *(félrenéz, egy távoli pontra bámul, maga elé)* Megint letagadhatlak majd a gyerekek előtt, ha hívnak.

Feri elindul a kerekesszékekkel az ajtó felé, de mintha arra várna, hogy Rita visszahívja. Rita megkönnyebbülten felsóhajt, mikor hallja, hogy csukódik az ajtó. Akkor megkeresi a táskáját, kivesszi a paksamétát, amit Fruzsínától kapott, és visszaül vele a kanapéra, közben elsötétül a színpad.

3. JELENET

FRUZZSINÁNÁL: BETEGSÉGEM A KABÁTOM

Felirat az ajtó fölött: Békesség a bemenőnek, egészség a kimenőnek. Fruzsina egyedül a színpadon. Rita érkezik, Éva nyit ajtót, hangok szűrődnek be a színpalak mögül, majd megjelenik Rita, odaszalad Fruzsínához, puszi, puszi.

RITA Késtem, ne haragudj!

FRUZZSINA Semmi baj, nem hajt a tatár bennünket. Hogy vagy?

RITA Próbálok tartani magam Feri előtt.

FRUZZSINA Nem kéne mégis megmondani neki?

RITA Nem! Egyelőre nem.

FRUZZSINA Jó, nem akarok beleszólni. Én mindenesetre megmondanám.

RITA Ha rólam lenne szó, én is ezt szeretném. De ismerem Ferit. Összeomlana.

FRUZZSINA Komolyan?

RITA Te nem ismered Ferit.

FRUZZSINA Akkor is. Szerintem minél hamarabb meg kell mondani neki.

RITA Jaj, ne! Inkább fogjunk hozzá.

Az asztalon kitergetve egy csomó térkép, fotó, halomban könyvek, jegyzetek. Fruzsina odagurul, Rita leül.

RITA (*a táskájában kutat a szemüvege után, nagy nehezen megtalálja, fölteszi, átfutja a lapot, majd nyújtja Fruzsínának*) Szerintem ez kiindulásnak jó lesz.

FRUZSINA (*átfutja*) Első ránézésre... nem tűnik rossznak. (*Újból átfutja, némi szünet után*) Attól függ persze, hogy mire helyezzük majd a hangsúlyt. Minden azon múlik. Kérsz egy teát?

RITA (*rövid habozás után*) Kérek. De majd én szólok. (*Fölemelkedik.*)

FRUZSINA Ne fáradj. Kiépített rendszerünk van, elfelejtetted? Egy kopogás sima bejövétel, két kopogás kávé, három tea. Működik. (*Őszinte mosollyal*) Volt időnk begyakorolni. Ha tudom, mit szeretnék, minek kétszer fáradnia, nem igaz? (*Kettőt kopog.*)

RITA ...és nem...

FRUZSINA Hogy nem bántó-e? Dehogy! Tudod, ha minden az, ami, akkor semmi sem bántó. Anyám tudja, hogy nem ugráltatom fölöslegesen. Én is meg tudom magamnak főzni a kávékat vagy a teát, de ha itthon van, szívesen megcsinálja nekem.

RITA Persze... (*Láthatóan elkomorul.*)

FRUZSINA Mi a baj?

RITA Semmi, csak arra gondolok, mikor fogom én ezt Ferinél elérni.

FRUZSINA Micsodát?

RITA Hogy nálunk is minden az legyen, ami.

FRUZSINA (*némi szünet után*) Hát...

RITA Nehéz?

FRUZSINA Így igen.

RITA Hogy így?

FRUZSINA Hát hogy nincs köztetek feltétlen őszinteség.

RITA Fruzsina...

FRUZSINA Tudom, tudom.

RITA Nem kell mindenáron őszintének lenni. Vannak dolgok, amiket, a másik érdekében, jobb, ha elhallgatunk.

FRUZSINA Közben meg semmi sem az, ami.

RITA Nem.

FRUZSINA Szerinted nem veszi észre?

RITA Dehogynem. Ha valaki valakit szeret, akkor azonnal. A legapróbb változás is feltűnik a másikon. De ennyi év után már nem olyan biztosak a receptoraink. Eltompulnak, ahogy múlik az idő. Vagy talán önzőbbek leszünk, ki tudja. (*Tűnődve*) Sőt, nem is... (*Némi szünet után*) Inkább azt hisszük, amit hinni akarunk. Erről van szó. Ezért merem vállalni.

A házasságunk elején nem mertem volna. De most már megy. Olyan ez, mint amikor megcsalod a másikat. A másik érzi, pontosan tudja, de belemegy a játékba, mert nem szeretne fölösleges fájdalmat magának. Nem kérdez, te meg nem mesélsz.

FRUZSINA *(tűnődve)* Lehet...

RITA Hidd el, én ezt jobban tudom. Nem szeretném, ha Feri végleg összeroppanna. Ebben kell segítened *(Fruzsínára néz, nyomatékkal.)*, meg a csoportnak. A közös munkának. Az mindig segít.

FRUZSINA Ebben megerősíthetlek.

RITA Gondolom.

FRUZSINA *(maga elé bök, felveszi az előbbi papírt)* Hegyi Mihály debreceni ügyvéd özvegye, Józsa Eufrozina. Tudod, a nevemet is őutána kaptam, a nagymamám választotta. Fruzsina asszony eltökélte, és addig nem nyugodott, amíg emlékoszlopot nem állíttatott a gályaraboknak a városban. Mert hogy néz az ki, hogy Zsédényi Istvánnak Dörgicsén, abban a kis faluban ott a Balaton-felvidéken már van emléktáblája, Debrecenben, a reformáció városában pedig még semmi nincs?! Nagyon jó, hogy őt is beletetted!

RITA *(mosolyogva)* Eufrozina.

FRUZSINA *(bólint)* A Fruzsina eredetije. Görögül 'teljes vidámság, boldogság'. Az egyik Grácia neve.

RITA *(mosolyogva)* Thaleia, Aglaia, Euphroszüné. A nagyanyád példaképe?

FRUZSINA Igen. Állítólag én is olyan vagyok, mint ő volt. Kemény és eltökélt.

RITA *(nevetve)* Igazi nyakas kálomista?

FRUZSINA *(veszi a lapot)* Ha úgy tetszik, hát az! *(Mindketten nevetnek, némi szünet után elkomolyodva.)* Tudod, nekem is kellett kapaszkodó...

RITA *(közbevág)* Persze!

Fruzsina édesanyja jön a teával, félretolja a papírokat, leteszi a tálcat az asztal közepére, a tekintetével beszél, látszik, hogy nem akar zavarni, szó nélkül kimegy. Fruzsina tölt, nyújtja Ritának, aki elveszi, a csészét bámulja.

RITA *(némi szünet után)* Az éjjel azt álmodtam, hogy fölcímkeztem otthon az összes poharat. Ráírtam mindre, hogy a víz a legkiszámíthatóbb, legtisztább folyadék. És sírtam. Kopasz voltam, sírtam Feri előtt, hogy miért kell engem folyton a betegségemre emlékeztetni. Mintha azt követeltem volna, hogy tartsa magában, amit gondol. Nem akarok folyton erről hallani. Feri meg, szegény, nézett rám értetlenül. Akkor kértem tőle egy pohár vizet, de abból a pohárból, amit már fölcímkeztem. *(Kortyol, Fruzsínára néz.)* Most jutott eszembe. Vajon mit jelenthet? Borzasztó volt.

Láttam magamat, ahogy sírtam, kopasz fejjel álltam a tükör előtt a fürdőszobában, Feri meg a nyitott ajtón keresztül nézett a kerekese székéből.

FRUZSINA Nem is tudom... A víz a tisztaság jelképe, én csak úgy tudom értelmezni. Ha fölcímkézed a poharakat, amikbe vizet töltesz, akkor tiszta vizet szeretnél önteni a pohárba, nem? Feri előtt... *(Némi szünet után)* Teljesen egybecseng azzal, amiről az előbb beszéltünk.

RITA Magyarán a tudattalanom szeretné, ha tiszta vizet öntenék a pohárba...

FRUZSINA Szerintem igen.

RITA Majd a végén megkérjük anyádat, kérdezze meg, mit mond erről a kártya! Hogyan látja a jungiánus tarot-értelmező. *(Nevetnek, majd elkomorodva.)* Jaj!

FRUZSINA Bízd rá magad az Úrra! Hagyd, hogy vezessen!

RITA Az én meghasonlott hitemmel?

FRUZSINA Nem a hiteddel, magaddal hasonlottál meg.

RITA Biztos vagy benne?

FRUZSINA Teljesen biztos.

RITA *(tűnődve, föláll)* Lehet, hogy igazad van.

FRUZSINA Pont a kétségeid miatt.

RITA Az én magányos hitemmel?

FRUZSINA Magányos? Mitől?

RITA Sose éreztem vele otthon magam a gyülekezetben.

FRUZSINA Á, Rita! Pont te! Aki egész életében emberekkel dolgoztál. Kár is erről beszélni, inkább haladjunk. Vannak ötleteim.

RITA Nekem is.

FRUZSINA A csoportot ismered. Tudod, hogy a nyolcadik társuk a múlt hónapban beköltözött a hospice-házba. Nagyon megrázott mindenkit, nem is csoda, mindenki a maga sorsát látja benne.

RITA Tudom. Ez a legrosszabb az egész nyomorult betegségben. Látod magad előtt a millió példát, és mégis reménykedsz, hogy te majd megúszod. Ha teljesen nem is gyógyulsz ki belőle, de legalább tünetmentes maradsz. Mert az évek vagy akár a hónapok során is bőven volt idő meg tanulni, hogy olyan ez, mint a szenvedélybetegségek. Aki egyszer függő volt, az egész életére az is marad, hiába nem iszik, dohányzik vagy drogozik. Ilyenkor kevés az imádság meg a zsoltár. Ehhez kell az a fajta hit, ami belőlem hiányzik.

FRUZSINA *(nagyon határozottan)* Tudod, én is próbáltam megérteni, aztán végül rájöttem, ez a betegség azért nem hagy el, mert tanítani akar valamit.

RITA *(fölkáll, odamegy egész közel Fruzsinahoz)* Ó, Fruzsina! *(Átöleli.)*
FRUzsINA Apám mindig mondta anyámnak, ne sírj, sokféle az út, melyen Isten magához hívja az övéit, anyám meg erre még jobban rázendített. De ez már a múlt. Nem is gondolok rá.
RITA *(hirtelen fölpattan, járkálni kezd)* Van egy ötletem! Játsszuk el, hogy levetjük a betegségünket, mint egy ruhát.
FRUzsINA Nem, inkább bújjunk bele, mint egy kabátba. Levetni úgyse tudjuk.
RITA *(megtorpan, némi tünődés után)* Igaz...
FRUzsINA Ezt játsszuk el!
RITA *(visszaül)* Betegségem a kabátom. Kabátom a betegségem. Ez az! *(Tűnődően, némi szünet után)* Mit kabát! Kocktélruha! *(Nevet.)* Még jobb!
FRUzsINA Naná! El kell érünk, hogy teljesen átadjuk magunkat a betegségünknek.
RITA A totális ellazultság és üresség állapotában. *(Nevet.)* Terápiás autodafé a reformáció idejéből!
Majdnem önfelelt nevetés, közben elsötétül a színpad.

4. JELENET

A CSOPORT: A LEGROSSZABB A LEGJOBB

A gyülekezeti ház egyik helyisége, Rita és Fruzsina a színen, kézírásos, ám jól olvasható feliratot tartanak a nézők felé: A legrosszabb a legjobb: csak akkor kezdünk cselekedni, amikor már tényleg minden nagyon rossz. Változtatni csak közösségek tudnak. (M.aria A.bramovic) A csoport tagjai sorban jönnek be, Fruzsina és Rita a tekintetükkel követik őket, ahogy leülnek. Amíg beszélnek, tartják a feliratot.

RICHÁRD Azért ti, királyok, térjetelek észhez, okuljatok, ti bírái a földnek! *(Némi szünet után, földre)* Amíg nem késő.
SZILVIA Miért tombolnak a népek, milyen hiábavalóságot terveznek a nemzetek? *(Végignéz a közönségen.)*
SZABOLCS Ha sötét völgyben járok is, nem félek a bajtól, hisz te velem vagy.
ZSUZSA Hiszen látja, hogy meghalnak a bölcsek, esztelenek és balgák együtt eltávoznak. Kincseiket idegenek kapják, és a sír lesz a házuk mindörökké, lakásuk nemzedékről nemzedékre, még ha országaik voltak, akkor is.
BORBÁLA Hagyd el a haragot, és ne méltatlankodj, föl ne gerjedj, nehogy te vétkezzél!
TEKLA Turbékoló galambjaid életét ne dobd oda keselyűnek, szegényeid életéről ne feledkezz meg örökre!

KLÁRA *(nehezen jön, látszik, hogy fájdalmai vannak)* Sokféle szenvedést ismer meg az igaz, de az Úr mindből kiszabadítja.

RITA *(leteszik a feliratot)* Fogjátok pártját az elnyomott özvegynek, szervezetek igazságot a gyengének, szegénynek. Az elnyomottat és a szűkölködőt tegyétek szabaddá, mentsetek ki a gonoszok kezéből!

FRUZSINA Mert az Úr az igazságosságot szereti, és nem hagyja el soha a szentjeit. Az álnokok örökre megsemmisülnek, a gonoszok nemzetsége elpusztul. *(Némi szünet után)* Hozz ki engem a börtönből, hogy magasztalhassam az Urat.

Fruzsina elhallgat, majd körbepillant, mintha a hatást figyelné az arcokon.

FRUZSINA *(némi szünet után)* Mielőtt még elfelejteném, kinek milyen volt a hete? *(Szilvia felé néz.)*

SZILVIA Káosz és rend, káosz és rend. Péntek reggel már azt mondtam, én ezt nem bírom tovább, aztán szombatra lenyugodtam, szokásos főzés, takarítás, vasárnap teljes nyugalom, hétfőn újra munka, és most itt vagyok.

FRUZSINA *(bólint, Borbálára néz.)* Bori?

BORBÁLA Rohanás szerdától péntekig, millió riport és leadás, szombaton pihenő, vasárnap ügyelet, viszonylag nyugi, hétfőn lapzárta, leadás ezerrel. Ennyi.

FRUZSINA *(Teklára néz.)* Nálad?

TEKLA Szerdán tizennégyszer szúrtak meg, mire vénát találtak.

ZSUZSA *(közbeszól)* Bocsánat, betegségről nem beszélünk, ebben állapotunk meg, nem?

FRUZSINA *(Zsuzsa felé)* Ha Teklának erről szólt a hete... *(Általános moraj, Teklához)* Mi volt, Tekla?

TEKLA *(elbizonytalanodva)* Anyám elkísért a kórházba. A férjem nem jelentkezett, már egy hete semmit sem tudok róla, kicsit aggódom miatta, bár a cég tudna róla, ha valami baj történt volna. A gyerekek elfoglaltak, nem volt túl sok időm gondolkodni.

FRUZSINA *(részvétellel bólint, Klárára néz.)* Nálad?

KLÁRA *(némi szünet után)* Ugyanaz.

FRUZSINA Semmi változás?

KLÁRA *(rázza a fejét)* Gondolkodtam, hogy egyáltalán eljöjjen-e.

FRUZSINA De eljöttél.

KLÁRA El. Eljöttem.

FRUZSINA *(Richárdra néz.)* Nálad?

RICHÁRD Szuper hetem volt, csupa nyüzsi, a hétvégén haverok, rokonok, mindenki körülöttem, buli volt, aztán hétfőn meló megint. Szóval tök jó.

FRUzsINA Remek. *(Zsuzsára néz.)* Zsuzsa?

ZSUzsA A szokásos hajtás az iskolában, millió pályázat, szalagavató előkészítése, értekezlet, osztályfőnöki órán drogpreeenciós szakember, hétvégén családi összejövetel, hétfőn kezdődött minden előlről, rajzkiállítás- rendezéssel megfejelve.

FRUzsINA *(Borbála fészkelődik)* Mi van, Bori?

BORBÁLA Lenyugodás. Totális lenyugodás. *(Nevet, Richárdra néz, aki viszsanevet.)*

FRUzsINA *(kétkedőn)* Tuti?

BORBÁLA Naná!

FRUzsINA *(mosolyogva csóválja a fejét, majd Szabolcsra néz)* Szabi?

SZABOLCS *(mosolyog)* Köszöni, jól van, minden flottul ment, nem buktak meg a vizsgázóim, mindenki átment, ez a legnagyobb hír a héten. *(Nyomatékkal)* Hosszú hétvége, péntektől hétfő reggelig a szőlőhegyen a bárátnómmel. És most itt vagyok.

FRUzsINA Köszönöm. *(Ritához)* Rita, mondasz valamit magadról?

RITA Eddig szándékosan én sem beszéltem a betegségemről, mindenesetre tudnotok kell, hogy leukémiás vagyok. *(Körülnéz, mintha az arcokon várná a hatást.)* Szociológusként művészetterápiával is foglalkozom. Fruzsínát a gyülekezetből ismerem, nagyjából fél éve kezdtünk el beszélgetni róla, hogy csinálhatnánk valamit közösen itt az alapítványnál. Hát itt vagyok, remélem, kölcsönösen egymás hasznára leszünk *(Mint-ha meggondolná magát.)*, bár nem is ez a legjobb kifejezés rá, de most hirtelen jobb nem jut eszembe. Magamról még annyit, hogy férjnél vagyok, férjem vegyész mérnök, rokkantnyugdíjas, két gyerekünk van, ikrek, mindketten külföldön élnek.

FRUzsINA Rita, azt se hallgasd el, hogy képzett addiktológus vagy, és a református szeretetotthonban tartasz felolvasást.

SZILVIA *(közbevág)* És egyébként mikor alszol?

RITA *(nevet)* Jó kérdés! Szerencsére már nem olyan nagy az alvási igényem, beérem napi öt-hat órával.

FRUzsINA És szabadidődben kutyákat sétáltatsz a menhelyen.

RITA *(nevet)* Ha már sajátom egyelőre nem lehet!

Richárd feláll, a felíratot nézi a földön, mintha a tartalmukon gondolkodna. Borbála követi. Nyilvánvaló köztük a vonzalom, keresik egymás közelségét.

BORBÁLA *(a felíratra bök)* És mi vajon mikor cselekszünk végre?

RICHÁRD Azért az igazi kérdés mégiscsak az, hogy kell-e, nekünk, alattvalóknak, kell-e, lehet-e egyáltalán cselekednünk. *(Mindenkiföláll, körbeállják a felíratot.)*

RITA Mert helyettünk is a királyok cselekednek?

RICHÁRD Pontosan.

BORBÁLA De hogyan!

KLÁRA *(a zsebében kotorászik, cigarettát vesz elő, Richárd felé)* Túl sok híradást nézel.

RICHÁRD Muszáj képben lennem.

SZABOLCS A nem cselekvés különben még nem passzivitás.

BORBÁLA Ideje van a cselekvésnek. Mint a vetésnek, aratásnak. Lassan nálunk is megérik rá az idő. *(Richárdra néz, az maga elé engedi.)*

FRUZSINA *(kitereli őket)* Rajtunk múlik. *(A távozók felé)* Akkor legközelebb. *A csoport tagjai kimennek, Rita és Fruzsina marad a színen.*

FRUZSINA Most már csak az a kérdésem, miért a múltban keresünk terápiát.

RITA Egyszerű. Hárítás. Feritől tanultam, tudod-e. Csakhogy ez inkább pozitív háritás, ha lehet ilyet mondani.

FRUZSINA Pozitív háritás. Hm. Ezt még emésztenem kell.

RITA Igen. Önvédelem. Levezető technikának is nevezheted.

FRUZSINA Katarzis?

RITA A szó valódi értelmében igen. Megtisztulás a múlt példáján. De a közben eltelt idő eseményeinek és azok következményeinek tudatában.

FRUZSINA Nem mondom, elég sajátos módszer.

RITA Itt van ez a két múltbeli esemény, a prédikátorok elleni per és a békekiáltványok. Semmi mást nem kell tennünk, mint két-három korabeli dokumentumrészletet megnézni. Egyértelmű lesz a következtetés.

FRUZSINA Hogy az évezredek folyamán mit sem változik az ember?

RITA Meg a művei se nagyon.

Szedelőzködnek ők is, közben elsötétül a színpad.

5. JELENET

RITA EGYEDÜL A SZOBÁBAN: FEJÉBEN LASSAN ÖSSZEÁLL A KÉP

A kanapén ül, körülötte papírok, Fruzsina nagyanyjának a feljegyzéseit lapozgatja.

RITA *(olvas)* Józsa Fruzsina világeletében hitt a krisztusi igazságban, bízott a maga erejében, hát én is ezt az utat jártam. Bízottam a hitem adta erőmben, és kitartottam a férjem mellett a nehéz időkben. *(Nyomatékkal)* Oda kell mennünk, ahová visznek, mi eljátszottuk a jogunkat a prófétai kri-

tikára, s nekünk nem lehet más feladatunk, mint hálás és abszolút engedelmesség a hatalomnak. *(Megáll, majd olvas tovább.)* Mikor szegény férjem meghallotta, hogy püspöke ezen szavakkal indokolja behódolását, azzal fordult hozzám, hogy bocsássak meg neki, ha ő nem hajlandó ilyen elvek szerint tovább élni. És akkor ágynak esett, nem is kelt föl többé, engem itt hagyott két gyermekünkkel. Régen is nehéz volt reformátusnak lenni Mária országában, utána még ezt is hozzátette, majd azon az estén többet az egyházáról nem beszélt. *(Sóhajt, lapoz.)* Istenem, adjál nékem erőt, hogy ne rettenjek meg a fenyegetésektől, és ne roppanjak össze.

Rita feláll, odamegy a telefonhoz, és némi habozás után tárcsázza Fruzsina számát.

RITA Én vagyok, Fruzsina. Igen, olvasom. Jössz? *(Vár.)* Jó. Várlak.

(Leteszi a telefont, visszaül a helyére, lapoz a naplóban, olvas tovább.) Semmit nem óhajtunk elvenni a múltért való felelősségünk terheiből. Magunk is mindenképpen szeretnénk minél előbb megadni a feleletet arra, hogy hol és miben vétettünk, együtt és külön-külön mi mind. Aki nem akarja letagadni a tények igazságát, az tudja, hogy nemcsak a névtelen hangokra, nem a gyávák, suttogók, rágalmazók, félreállók, irigyek, megkeseredettek, reménytelenek, cinikusok – röviden: a letűnt múlt hangjára figyelt föl a világ... Egyetlen ilyen nagy református egyház sincs a szocializmust építő népek határain belül, mint a magyarországi. *(Átfutja az utána következő sorokat.)* A lényeg ma sem változott: bizonyosságot tenni a Jézus Krisztusban megjelent örömhírről, a kegyelemről és a váltáságról, a békességről és az új életéről. *(Lassan, tagoltan)* De úgy tenni bizonyosságot, hogy a szocialista társadalomban élő ember számára is békeséget, örömet, új életet és szolgálathoz, áldozathoz való erőt jelentsen. *(Fölnéz, hitetlenkedően)* Hisszük, hogy az egyház élete nincs hozzákötve társadalmi rendszerekhez, de hisszük azt is, hogy az a nemzedék, amely csak a kapitalista társadalomban tudja elképzelni az egyházat, el is veszítheti. A múlt évi támadás egyházunknak éppen az ellen a magatartás ellen irányult, hogy egyházunk – ebben egészen újszövetségi teológiai alapon – az új társadalmi rendben épülő Magyarországot hazájának, hatóságait a bibliai értelemben vett „felsőbbségnek” fogadta el. *(Lassan tagoltan, hitetlenkedve)* Ezzel a támadás maga tévedt egy olyan történetfilozófiába, amelynek titkos rugója a sovinszta nacionalizmus és annak teológiája. Ez pedig – minden igei álcázás ellenére is – a nacionalista „német keresztények” teológiájával egy lelki ágon termett „teológia”.

Csengetnek, Rita maga elé teszi az asztalra a papírokat, kimegy ajtót nyitni, üdvözlök egymást, majd Fruzsínával jön vissza, betessékeli, helyet kínálja. Fruzsina otthonosan mozog kerekesszékesével a lakásban, látszik, hogy nem először jár itt.

FRUzsINA Feri?

RITA Kettőt találhatsz. *(Némi szünet után)* Megkínálhatlak valamivel?

FRUzsINA Egy pohár vízzel esetleg, mert útközben mindig megszomjazom. Olyan vagyok, mint a gyerekek. Kiteszem a lábamat otthonról, rögtön innom kell.

Rita kimegy, visszajön egy kancsó vízzel meg két pohárral, leteszi maguk elé az asztalra, majd kijjebb húzódik a kanapén a papírokkal együtt, hogy Fruzsínának is mutathassa őket. Tölt neki vizet, Fruzsina möhön kiissza.

FRUzsINA Hah! Töltenél még egyet?

RITA Amennyi jólesik! *(Tölt.)*

FRUzsINA *(lassabban iszik)* Hol tartottál?

RITA *(kutat, a paksamétát tapogatja)* Nem látod a szemüvegemet? Mindig elhagyom valahol. A múltkor a mélyhűtőben találtam meg.

FRUzsINA Nem mondod!

RITA De! *(nevetnek, némi keresgélés után)* Na, itt van! *(Meg se várja, hogy Fruzsina reagáljon, monoton hangon, viszonylag gyorsan, de nem hadarva folytatja.)* ...mert démoni erők megszállottjai immár robbanásig fokozták a hidegháború feszültségét. *(Fölnéz, Fruzsínának)* Itt tartottam.

FRUzsINA *(bólint)* Olvasod tovább?

RITA Urunk életét adta a mi békességünkért, s egyházára bízta rá a békében szolgálatát. *(Átugrik néhány sort.)* ...nekünk a szentlélek Úr Isten bennünk munkálkodó ereje által fogékonyabbaknak kellett volna lennünk az emberiség nagy kérdéseinek meglátására *(Fruzsina elé teszi a papírt.)* Hát ennyi volna.

FRUzsINA *(átfutja, majd némi szünet után)* Igen...

RITA Mit szólsz?

Zaj hátulról, Feri érkezik. Beköszön.

FERI *(kintről)* Vendégünk van?

RITA Fruzsina.

FERI *(bejön)* Akkor nem is zavarok...

FRUzsINA Az előadásunk anyagát raknánk össze.

FERI Nem tettetek le róla?

RITA Miért tennék le róla?

FERI *(vállal von)* Csak úgy mondom.

RITA Egyáltalán nem teszünk le róla (*Fruzsina felé*), igaz?
 FRUzsINA (*Feri felé*) Ritán múlik.
 RITA Meg fogjuk csinálni.
 FERi (*bólint*) Ha te egyszer a fejedbe vetted...
 RITA (*elengedi a füle mellett, Fruzsina felé*) Egy a baj, túl sokan vagyunk nők, öt nő a két férfi mellett. Plusz mi ketten.
 FRUzsINA (*némi szünet után*) Szerintem meg kimondottan jó. (*Vidáman*) Józsa Fruzsínát stípi-stopi lefoglalom.
 RITA Naná, nem kérdés, ő a tied!
 FERi (*tétován, érzi, hogy fölösleges*) Nézek valami ehetőt a konyhában. Hozzak nektek is?
 RITA (*Fruzsina felé*) Te kérsz valamit?
 FRUzsINA (*rázza a fejét, Feri felé*) Nem, köszönöm.
 RITA Ha vajjas kenyeret ennél, a vajat a spájzablakban találod.
 FERi (*az ajtóból*) Jawohl!
Megvárják, amíg Feri hallótávolságon kívül ér.
 FRUzsINA Nem kellene megmondanod neki?
 RITA (*a fejét rázza*) Még nincs itt az ideje. Majd ha túlleszünk a prédikátorokon.
 FRUzsINA Én mindenesetre megmondanám neki.
 RITA (*ránéz komolyan*) Fruzsina...
 FRUzsINA Jó, jó, folytassuk.
 RITA (*a szemüvege után tapogat, nevetve*) Munkaterápia!
 FRUzsINA Helyzetgyakorlat a múltban.
 RITA Próbáljuk fölvenni a történet elejtett szálait.
 FRUzsINA Bár nem feladatunk a szálak kibogozása.
 RITA Anélkül pedig nincs értelme.
 FRUzsINA Már hogyan lenne. Felidézünk egy eseményt, kiragadunk belőle néhány momentumot. Ennél többet fölösleges.
 RITA Ha te monddod...
 FRUzsINA (*nevet*) Csak téged idézlek!
Fruzsina tovább bizonygatja az igazát, közben elsötétül a színpad.

6. JELENET

RITA ÉS FERi OTTHON: ELTÖRIK A MÉCSSES

Asztalnál ülnek, reggelinél, Rita kávét tölt, Feri morcos, másnapos.

FERi Nem undorodsz még tőlem?
 RITA (*mint aki nem is hallja*) Elég?

FERI (*Rita rezzenetlen arca láttán még idegesebben*) Nem hallod, amit kérdezek?

RITA (*abbahagyja a kávéöltést*) Édeskét tegyél bele magadnak, amennyit akarsz.

FERI Nem. Cukrot. Mostantól nem fogok édeskét tenni a kávémba, hanem cukrot. Sőt, a teába mézet is teszek. Kivonom az édeskét az életemből. Nicht. Mostantól minden ohne édeske, értetted?

RITA (*ránéz*) Igen?

FERI Jól hallottad. Éljen a természetesség! Hogy árt a cukor? Hát csak ártson. Legalább előbb feldobom a pacskert, és nem kell néznom a csupa részvét ábrázatodat.

RITA (*szórákozottan*) Aha.

FERI És többet ne hozz ide nekem ilyen fűrészpör ízű kenyeret. Rendes kovászolt házi kenyeret, kiflit meg zsömlét akarok, érted?

RITA Feri...

FERI Semmi Feri. Ezt akarom, értetted? Szarok én rá, hogy mit mondanak az orvosok. Hát mi vagyok én, mit gondolsz? Meddig fogom én ezt tűrni?

RITA Feri...

FERI Persze, te is csak játszod itt előttem a szentet, de egyvalamit elfelejtesz, ha neked elegend van belőlem, te elhúzol itthonról. Dolgoznod kell, azt mondod, pedig már nyugdíjba mehetnél, de te inkább dolgozol, hogy ne kelljen egész nap a pofámat bámulni. Tudom, hogy így van, ne tagadd, undorodsz tőlem, legszívesebben elhánynád magad, amikor meglátod a csonkot a lábam helyén, igaz?

RITA Feri, nagyon kérlek! Nincs jobb dolgod? Idd a kávédat, mert kihűl.

FERI Cukrot! Hozzál cukrot!

RITA Nem, Feri. Legyél már észnél.

FERI Mi az, hogy legyél már észnél? Észnél vagyok, érted?

RITA Nem úgy néz ki. Hülyeségeket beszélsz.

FERI (*szikrázó szemekkel*) Én? Én beszélek hülyeségeket? Nézz már magadba! Egyfolytában csak a csoportoddal vagy elfoglalva, olyan lettél, mint egy diakonissza, mást se hallok, mint így a csoport, úgy a csoport! A misszionáriusnő! Neki küldetése van! Meg kell menteni a szerencsétlen rákosokat. Megszépíti életük utolsó állomását. Elkíséri őket a halálba. Hah! Hospice-néni. Teréz anya! Én meg rohadjak meg itt magamban. Valld be, hogy csak előlem menekülsz. Na, mi van? Erre nem tudsz mit mondani, ugye?

RITA (*leteszi a kést, amivel a vaját kenné a kenyérre, szomorúan*) Feri...

FERI Feri, Feri! Mit Ferizel itt nekem? Éveken keresztül azt hallgattam, legyél türelemmel, viseld türelemmel a betegségedet. Milyen betegsé-
gemet? Nem is vagyok én beteg! Kicsit cukros leszek, na és? (*Rekedt
hangon*) Fogalmad sincs az egészről, Rita.

RITA (*szárazon*) Ha azt akarod mondani, hogy nem érzem át a fájdalma-
dat, akkor nagyot tévedsz. De ezt tudhatnád.

FERI (*gúnyosan*) Hát persze hogy átérezed! Nagyon is együttérző vagy. Azt
jól megtanultad a pácienseiden. Csakhogy nekem nem együttérzés kell,
hallod? Leszarom én az együttérzést, azzal tele a padlás, hogy minden-
ki csak sajnál engem. Legalább te ne sajnálj. Undorodsz tőlem. Csak
nem mered bevallani. Magadnak se mered bevallani, hogy amikor be-
fekszel mellém az ágyba, futkos a hideg a hátadon, ha véletlenül hozzád
érek a csonkommal. Ugye? Na látod!?! Erre nem tudsz mit mondani.

RITA (*tehetetlenül*) Feri! Abbahagynád végre? Nem veszed észre, hogy ma-
gaddal hadakozol?

FERI (*dühösen*) Magammal? Hát persze hogy magammal! Ki a lófasszal ha-
dakoznék, ha nem magammal? Menjek át a szomszédba, hogy a Pista
hallgassa a hadakozásomat?

RITA Ez is csak egy játszma, Feri, én nem leszek társad ebben.

FERI Nem? Hát akkor ne legyél. Legszívesebben talán el is válnál tőlem,
ugye? Csak nem hagyja az a keresztyén lelked, mert mit szól majd a
gyülekezet, ugye?

RITA (*főlpattan az asztaltól, mintha újabb pirítósért vagy másért menne*) Feri,
ezt most hagyd abba! Nem vagyok hajlandó ezt tovább hallgatni!

FERI (*szárazon, némi szünet után*) Rendben. Abbahagyom. Abba.

RITA (*a teáskannát megemelve*) Kérsz még?

FERI Igen.

RITA Egyél is valamit.

FERI Nincs étvágyam.

RITA Mindjárt indulnom kell, nem hagylak így itt...

FERI Pedig nyugodtan itt hagyhatsz. Elhiszed? Tudom, hol a kenyér, nem
vagyok óvódás, tudok magamnak kenni egy vajos kenyeret, ha megéhe-
zem. Érted? Nincs szükségem rá, hogy pátyolgassanak, mint egy cse-
csemőt. Másra lenne szükségem, amit nem kapok meg.

RITA (*riadtan*) Hm?

FERI Nagyon jól tudod.

RITA Ne haragudj...

FERI Nem haragszom. *(Tagoltan)* Én csak dugni szeretnék. Érted? A lábamat levágták ugyan, de a farkam még ép. Itt vagyok egész nap bezárva, egyébre se gondolok, csak hogy ágyba bújjak veled. Te meg szabályosan menekülsz előlem.

Rita odamegy hozzá, a nyakába borul, Feri cirógatja a fejét, közelebb húzná magához.

FERI Ne haragudj...

RITA Nem haragszom.

FERI *(hangosan)* Mi a fészkes fenét csináljak? Mondd?!

RITA *(elfülő hangon)* Nem tudom, Feri...

FERI *(eltolja magától)* Ó, hogy én mennyire utálok magamat! Mindent utálok magamon. A csonka testemet, mindent, a pusztá gondolataimat, mindent. Minden egyes szóért, amit kimondok, a következő pillanatban szembe tudnám köpni magamat. Micsoda egy nyomorult féreg vagyok én! Hogy lehet engem egyáltalán szeretni? Hogy várhatom én el, hogy ágyba bújjon valaki velem? Egy fizetett kurva esetleg, akinek mind egy, hájas, kopasz vagy szőrös hátú vénember, vagy féllábú, félkarú, a lényeg, hogy fizessen, még az se számít, föláll-e magától a farka, vagy előtte szopni kell, a lényeg, hogy fizessen.

RITA *(kétségbeesetten)* Feri...

FERI Elegendem van, Rita. Érted? Rohadtul elegendem van. *(Ököllez az asztalra csap.)*

Rita elsírja magát tehetetlenségében. Még nem akarja elárulni Ferinek, milyen nagy a baj, nem érzi magát elég erősnek, kímélni akarja, vár, maga sem tudja, mire, és most kitör belőle a sok elfojtott keserűség. Ráborul Feri vállára, és sír, Feri megfogja a kezét.

FERI *(szelíden, fakó hangon)* Na... Ne vacakolj... *(Maga elé húzza, hogy lássa az arcát.)* Nézz rám! Hallod?

Rita nem akar ránézni, sír tovább, Feri vigasztalná.

FERI Ne haragudj rám, Rita. *(Kurtán nevet.)* Bal lábbal keltem föl. *(Kuncog.)* Hallod? Emlékszel? A szobatársam mondta a rehabon. *(Kínjában kacarászik.)* Ránk többé már nem mondhatják, hogy bal lábbal keltünk föl! Ott humorizált a csóka a másik kettővel, akiknek a jobb lábát vágták le. *(Kuncog.)* Ujjal mutogatott rájuk, röhögött a marhája, odanézz, ez a két szerencsétlen! Egész életükben bal lábbal kelnek föl ezután! Majd' kifordult a székéből, úgy röhögött. Potyogtak a könnyei. Azok meg beintettek neki, hehehe!, nagyon vicces...

*Rita nem mosolyodik el, szemét törölgeti, orrát fújja, még mindig szipog,
Feri nem tudja, mivel vigasztalja.*

FERI *(gyengéden)* Na, szívem, ne vacakolj... Nem akartalak megbántani...

Rita rázza a fejét, de nem szólal meg.

FERI Gyere ide!

Rita a szekrényhez megy, valamit kivenne, maga sem tudja, mit, csak hogy ne kelljen Feri szemébe néznie, attól fél, megint elsírja magát. Kínjában végül fölkapja a naptárt a szekrény széléről, azzal megy vissza, leül, a szemüvege után tapogat, de Feri kezében van, eljátssza, hogy nem adja neki oda, végül Rita szigorú pillantásából rájön, hogy nincs helye a játéknak. Rita elveszi, elmélyülten tanulmányozza a naptárt.

RITA *(némi szünet után)* Ma később jövök.

FERI *(megértően)* Persze, tudom, csoport.

RITA Te mit tervezel mára?

FERI *(értetlenül néz Ritára)* Mit terveznék? *(Némi szünet után)* Szerinted?

Majd eldöntöm, hogy innen a konyhából előbb kimegyek-e a teraszra rágyújtani vagy inkább egyenesen a szobába tévét nézni. Van jobb ötleted?

RITA *(ő is értetlenül)* Szerintem itthon nemcsak tévét nézni lehet...

FERI Szerinted! Szerintem meg igen.

RITA Jól van, azt csinálsz, amit akarsz. *(Leszedi az asztalt.)* Én csak kérdeztem.

FERI *(méltatlankodva)* Tudom. Mindig ezzel van a baj, hogy te csak úgy kérdezed.

RITA Ebéd a hűtőben, tudod.

FERI Tudom. Mááámááá.

RITA Ne gúnyolódj!

FERI Mire hazajössz, tanuljam meg a leckét, mert kikérdezed, ugye?

RITA Feri! Hagyd abba!

FERI Jó, rendben, abbahagytam, mihelyt elmentél, rögtön abba is hagyom.

Magamban nem fogok beszélni. Illetve talán majd az az idő is eljön egyszer. Sose lehessen tudni.

RITA *(nem vesz tudomást róla, készülődik, a táskát pakolja, közben szól hátra neki)* Ne felejtse el a maradék levest a hűtőbe tenni, ha kihűlt.

FERI Igenis, mama! Kihűlt maradék leves hűtőbe!

RITA A pogácsa a spájzban van.

FERI Igenis, mama, értettem! Pogácsa a spájzban. Nem rájárni, beosztani!

(Maga elé) Óránként egy pogácsa engedélyezve. Vagy másfél. Semmi esetre se kettő, fölmege a cukrom tőle. Meg tetőled is, anyukám.

RITA És ne felejtssd el, később jövök haza. Öt és fél hét között nem veszem föl a telefont.

FERI Igenis, mama, értettem! Öt és fél hét között nem telefonálni!

RITA *(körülnéz, a táskájára pillantva maga elé)* Minden megvan? Semmit nem felejtettem el?

FERI *(mutatja)* A szemüveg! És a telefonodat nehogy megint itthon felejtssd! Hiába csöng itt nekem, ha akarok valamit.

RITA *(belenéz a táskájába)* Itt van, már betettem.

FERI *(maga elé)* Bár ha buszon vagy, nem hallod meg, ha utcán vagy, akkor sem, úgyhogy mindegy is.

RITA *(odamegy hozzá, Feri tartja az arcát, megpuszítja)* Akkor este találkozunk! Szia!

FERI *(elnyújtva, gyerekesen)* Igenis, mama! Este találkozunk, és ne felejtssd el, péntek van, szünet a gyerekekkel! Szííjjaaa!

Rita sóhajt, fejcsóválva el, Feri ül még legalább egy percig maga elé meredve a színen. Látszik rajta, hogy mondana valamit, de nem szólal meg, az arcára van írva inkább, hogy mit érez. Aztán elgurul, közben elsötétül a színpad.

7. JELENET

FRUZSINA ÉS ÉVA A KONYHÁBAN: LEGYEN MEG A TE AKARATOD

Éva dagaszt vagy borsót hüvelyez, mindegy, csak járjon a keze valamilyen monoton tevékenység közben. Soha nem nyugszik, valamit mindig kell csinálnia.

ÉVA Ez nem marad ám így sokáig. *(Dagaszt tovább.)*

FRUZSINA *(kivár, tűnődik)* Tudom.

ÉVA *(megáll a keze, jelentősegteljesen)* Sokreakció helyett van.

FRUZSINA *(kétérdően)* Hogy érted ezt?

ÉVA Logikus. Ahelyett, hogy kiborulna, rátör a cselekvéskényszer.

FRUZSINA Úgy rohant el, hogy szinte még köszönni is elfelejtett. Mindig fölkiált, egész az ajtóig, de most meg se várta, hogy bizonygassam, egyedül is boldogulok.

ÉVA Látod. *(Folytatja a dagasztást.)* Mondom. Ilyenkor ez a természetes.

A valóság háritásának egyik módja. Pontosabban látszólagos elfogadása.

FRUZSINA Rita elfogadta, hogy beteg! Éppen hogy meg akar gyógyulni.

ÉVA Különös dolog ez a gyógyulás, szívem.

FRUZSINA Hogy érted, hogy különös?

ÉVA Vannak helyzetek, amikor eleve más a cél.

FRUZSINA (*elkomorulva*) Úgy érted, hogy Rita...

ÉVA Nem, nem azt akarom mondani, hogy gyógyíthatatlan beteg. Hanem hogy nem a gyógyulás a cél. Egyszerűen csak az, hogy mindenki járja be az útját.

FRUZSINA Mindegy, hogyan?

ÉVA Igen. Teljesen mindegy.

FRUZSINA Ez nagyon kegyetlenül hangzik, édesanyám.

ÉVA Miért? Semmi más nincs benne, mint a legyen meg a Te akaratod. Emlékezz vissza, hányszor mondtam, a legtöbb helyzetben a ráhagyatkozás az egyetlen elfogadható viselkedés.

FRUZSINA (*tűnődve*) Igen...

ÉVA Nem szabad most magára hagynunk Ritát. Mindenáron tartani akarja magát Feri előtt. (*Kivár, dagaszt tovább lendületesen, majd tagoltan.*) Játssza tovább a színjátékot előtte.

FRUZSINA Most már értem, miért nem akart feljönni velem.

ÉVA Hidd el, elég csak ránézni, ő rögtön érti, mire gondolok. Ezerszer megbeszéltem vele, hogy Feri nem akkor kíméli, ha elhallgatja előtte a dolgokat. De Rita képtelen erre, inkább magát gyötri. Segítenünk kell neki. Legjobb módja ez, a csoport.

FRUZSINA Megcsináljuk, már régen eldöntötte, jóval azelőtt, hogy megkapta az eredményt.

ÉVA Meglátod, úgyis lenyugszik. Ismerem.

FRUZSINA És szerinted hajlandó lesz arra, amit én szeretnék?

ÉVA A maga módján biztos. De adj szabad kezet neki.

FRUZSINA Jól van. (*Más hangon*) Mikor készül el ez a kalács?

ÉVA (*kiborítja a tálból a tésztát*) Mégsem kalács lesz, hanem bukta.

FRUZSINA (*nevet*) Nekem mindegy, azt is szeretem. Segítsek?

ÉVA Te majd töltheted, ha kinyújtottam.

FRUZSINA Lekvárral?

ÉVA Lekvárral. Meg még egy kis túró is van. Mákot most nem daráltam. De ha azt jobban szeretnél, még nincs késő, semeddig sem tart.

FRUZSINA Nem, jó lesz a lekváros is. Meg a túró is persze. És közben mesélek a csoportról.

Fruzsina odamegy egész közel az asztalhoz, Éva gyorsan kisodorja a tésztát, Fruzsina elkezd tölteni, és bekap egy kanál lekvárt.

ÉVA Na! Ne malackodj!

FRUZSINA (*színlelt felháborodással*) Kikérem magamnak! Ez nem malackodás!

ÉVA Nem nyalunk bele az üvegbe!

FRUZSINA Nem is abba nyaltam bele.
ÉVA De ugyanazzal a kanállal nyúlsz majd bele.
FRUZSINA Mit számít? Úgyis csak mi eszünk belőle.
ÉVA Honnan tudod?
FRUZSINA Miért, vendéget is hívtál?
ÉVA Nem hívtam, de attól még jöhet.
FRUZSINA Milyen titokzatos vagy, édesanyám! Valld be, hogy vársz valakit.
ÉVA Na persze! *(Gyorsabban jár a keze, hajtogatja össze a buktákat.)* Arról vagyok híres, hogy vendéget hívok!
FRUZSINA Nem okvetlenül férfi vendégre gondoltam ám.
ÉVA Még szerencse... *(Más hangon)* Na, meséled akkor a csoportot?
FRUZSINA Persze. A prédikátorok perét választottuk. Rábízom Ritára, legyen az ő elképzelése szerint.
ÉVA Te meg ott állsz majd mellette, bele se szólsz? Ezt nehezen tudom elképzelni.
FRUZSINA Persze hogy beleszólok, ha úgy látom majd jónak, beleszólok. De inkább hagyom Ritát.
ÉVA Kíváncsi leszek rá.
Egymásra kacsintanak, közben elsötétül a színpad.

8. JELENET

A CSOPORTNÁL JAVÁBAN ZAJLANAK AZ ELŐKÉSZÜLETEK:
VISSZA A TÖRTÉNELEMBE

Gyülekezeti ház helyisége, Rita és Fruzsina, a csoport tagjai. Kézírásos felirat jól látható helyen a falnak támasztott táblán: Állj ki az igazság, állj ki a tisztesség mellett, és Isten mindig a te oldaladon lesz. (M.artin L.uther K.ing)

SZILVIA Nem lehet ugyanolyan megítéléssel szemlélni egy régmúltbeli eseményt, mintha tegnap történt volna.
SZABOLCS Miért ne lehetne?
RITA A közben eltelt idő szűrőjén keresztül.
SZABOLCS Akkor sem lehet. Mérlegelve talán. Az akkori kontextusban.
RITA De a mai eszeddel. A ma szemüvegén keresztül. Mai mércékkel.
ZSUZSA Szerintem pedig vannak bizonyos dolgok, amiket mindig egyformán kell megítélni. Ősidőktől fogva.
RICHÁRD Akkor is, ha a társadalom közben változott?
ZSUZSA Akkor is.
SZILVIA Jó, akkor mi legyen a ne ölj parancsával?

ZSUZSA Éppen erről beszélek.

SZABOLCS A büntetése halál volt. Aztán eltörölték a halálbüntetést.

KLÁRA (*komolyan, kimérten, rekedtes hangon*) Ember ember fölött nem íté-
kezhet.

SZABOLCS Szerintem meg különbséget kell tenni egyéni és csoport szintű
megítélés között. Kinek mi fér bele morálisan.

SZILVIA Vagy mit enged meg a lelkiismerete.

TEKLA Az nagyjából ugyanaz, nem? (*Rita felé*) Mint a békeharcnál?

RITA (*Szabolcs felé*) Majd Szabolcs megadja hozzá a felütést.

Mintha az eddigi beszélgetést folytatnák, közben a dokumentumokból idéznek.

SZABOLCS Mi, a Magyarországon élő reformátusságnak több mint felét
magában foglaló Tiszántúli Református Egyházkerület lelkipásztorai
Urunktól, a békesség Fejedelmétől vett szolgálatunk felelőségében til-
takozunk a háború réme ellen a jelenlegi helyzetben, amelyet az jellemez,
hogy két világháborúnak az egész emberiségen ütött sebei még nem vál-
tak puszta emlékké, hanem jórésük most is begyógyulatlanul sajog,
mégis egy harmadik világháború kitörésétől kell tartanunk, mert démo-
ni erők megszállottjai immár robbanásig fokozzák a hidegháború fe-
szültségét. Mivel pedig tudjuk, hogy Isten a maga céljait nem csupán az
egyház, hanem az ő egész teremtett világa által munkálja, ezért alázattal
fogadjuk el és valljuk magunkénak azt a Békekiáltványt, amely Moszk-
vából, a Szovjetunió fővárosából indult el.

RICHÁRD (*mintha rátromfolna*) Annak a népnek a köréből, amely nem csu-
pán szavakat mondott ki a béke érdekében, hanem súlyos áldozatokat
is hozott érte.

KLÁRA Nekünk, magyaroknak annyival is nagyobb okunk van erre, mert
Isten színe előtt őszinte hálával valljuk: több mint egy évvel ezelőtt ez
a nép volt Isten eszköze abban, hogy hazánk és népünk megmenekült
a nemzethalál újra felvetődött rémétől: attól, hogy romboló nemzetkö-
zi erők beáramlásának színhelyévé és áldozatává válják.

BORBÁLA (*sokkal szelídebben*) Szeretett Atyánkfiai! Emlékeztessünk min-
denkit ez alkalommal a mi Urunk Jézus Krisztus ígéretes tanítására. Bol-
dogok a békességszeretők, mert ők Isten fiainak neveztetnek.

Szünet, mindenki néz maga elé, egy idő után Rita töri meg a csendet.

RITA Nincsen prófécia, csupán ismétli magát a történelem, és az ember is
ugyanaz marad benne.

SZILVIA (*némi tünődés után*) Ez rendben van, erről is beszélhetünk, de mi
szükség van most erre a prédikátorok pere előtt? Minek hozzuk elő, mi-

kor arról beszéltünk, hogy a múltba megyünk vissza, mintegy megtisztulási szándékkal?

SZABOLCS Fogalmazz pontosan, Szilvia!

SZILVIA Nem pontosan fogalmaztam? Katarzis egyenlő megtisztulás.

RITA *(közbeszól)* Várjatok! Először is szögezzük le, nem az szabadul meg a múltjától, aki elfelejti. Mintha valaki ezt már mondta volna egyszer.

SZABOLCS *(rávágja)* Egy Bertold Brecht nevezetű illető.

RITA Bizonyos tényeket nem szabad elfelejteni, éppen ezért időről időre nem árt felidézni, nehogy elfelejtsük őket. Nem vádképpen, pusztán a miheztartás kedvéért. Hogy tudjunk utána tükörbe nézni. Különböző oldalúvá válik a történeteszemléletünk.

SZABOLCS *(a többiek tanácsalansága láttán átveszi a szót a csoport nevében)* Nem tudom, ez érvényes-e csoportszinten? Csoport alatt itt most egy egész társadalmat értek. Nemzetet, ha úgy tetszik.

RITA Ó, ebbe most ne menjünk bele, maradjunk a mi csoportunk szintjén.

KLÁRA Mindegy, milyen szinten nézünk szembe egyházunk vagy társadalmunk negatívumaival. A megtisztulás akkor is közelebb van egy lépéssel, ha csupán négy-öt ember teszi.

RITA Mi kilencen itt, máshol ketten-hárman, megint máshol tizenhatan...

FRUZSINA És így lesz egyre jobb a világ.

ZSUZSA *(rekedten)* Optimisták vagytok...

TEKLA *(nevet)* Zsuzsa megtalálta a kákán a csomót!

RITA Mi elhatároztuk, hogy próbálunk a magunk szemszögéből felidézni olyan múltbeli eseményeket, amelyek segítenek megérteni az emberi sokféleséget. Nem vádolunk, nem mentünk fel senkit, csupán gondolkodunk.

SZABOLCS Vádaskodásnak amúgy sincs értelme. A múltat értelmezheted, nézheted innen is, onnan is, lezárult, olyan, amilyen.

RITA Pontosan erről van szó. Hogy innen is, onnan is nézzük meg.

BORBÁLA *(félénken, halkán, Richárdra pillantva, mintha megerősítést várna tőle)* Nehogy egyoldalú legyen a történeteszemléletünk. Ezt mondtad az előbb, nem?

RITA Pontosan. Semmit nem lehet meg nem történtté tenni azáltal, hogy nem beszélünk róla.

RICHÁRD *(Borbálán felejtí a szemét közben)* Struccpolitika!

SZABOLCS *(jelentőségteljesen)* Az.

SZILVIA Akkor hát leszögezhetjük, adott helyzetben, adott körülmények között, adott emberek így vagy úgy döntenek, ami hosszú évekre, évti-

zedekre meghatározza egy csoport vagy egy társadalom életét. Ez a politika, amiből idővel történelem lesz?

SZABOLCS *(homlokát ráncolva, tanárosan)* A döntések következményeiből lesz történelem. Maga a döntés még nem politika.

FRUZSINA Vagy mégiscsak az?

SZILVIA Na, ezt alaposan át kell gondolnom.

RITA Nem célunk, hogy lezárt tételekben fogalmazzunk meg nagy igazságokat. Annak még máshol sem látom különösebben értelmét...

FRUZSINA Pláne nem egy ilyen terápiás csoportban, mint a mienk.

KLÁRA *(lassan, kesernyésen)* Terápiás csoportban... *(Nevet.)*

Általános nevetés, majd, miután Klára nevetése köhögésbe fullad, a többiek elhallgatnak, egy pillanatra megáll a levegő, érezhető az aggodás Klára állapotára miatt, mindenki rá néz, aztán Tekla próbálja oldani a hangulatot.

TEKLA Klári, Klári! Látod? Így jár, aki csúfolódik.

KLÁRA *(még mindig fuldokolva, színlelt megrovással vágja rá)* Bagoly mondja verébnek!

ZSUZSA Ha nem bánjátok, én legközelebb hozok kézimunkát, különben nem bírom ezt a feszültséget, valamit csinálnom kell közben. Úgyis tudok ám kötni vagy horgolni, hogy nem nézek oda.

TEKLA Persze, majd elrontod itt a tutyit, aztán fejtheted föl, ha hazaérsz. Dupla munka.

RICHÁRD Legalább valami kézzelfogható eredményt is felmutathatunk a csoportmunkában. *(Rita felé)* Bocsánat.

RITA *(rávágja)* Ezt meg se hallottam.

TEKLA Akinek nem inge...

RITA Ha ez kritika akar lenni...

FRUZSINA *(közbeszól)* Azt hiszem, mára elég volt. Legközelebb a pozsonyi prédikátorper. Áldás, békesség!

RICHÁRD *(kifele menet maga elé tereli Borbálát, közben Tekla felé)* A kedvező isteni véletlennek örökké ellenszegülő, konok emberi butaság története. Ez az emberiség története.

TEKLA Elég nyakatekert. Egyszerűbb, ha azt mondjuk, vérengzésbe torkoló viszálykodások véget nem érő sorozata.

Duruzsolás a többiek felől, miközben lassan elhagyják a színpadot, Rita és Fruzsina marad.

FRUZSINA Nem halaszthatod tovább. Ma meg kell mondanod Ferinek. Főleg tovább kínoznod magad.

RITA Pont ma?

FRUZSINA Nem szabad sokáig titkot hordozni, ezt te is tudod.

RITA Persze. De nem ugyanaz, ha valamit azért hallgatsz el, hogy a másikat kíméld, mint ha ártanál neki az elhallgatásoddal.

FRUZSINA Akkor is. Tudod, hogy ártasz is neki, nem csak kíméled. A férjedről van szó.

RITA Tudom.

FRUZSINA Rita...

RITA Amíg nem mondjuk ki, nincs is. Mihelyt kimondjuk, nevet adunk neki, ott van, létezik. Az én betegségem. Nem is gondolok rá. Reggelente úgy ébredek, mintha egészséges volnék.

Hosszan néznek egymásra, arcjátékukkal beszélnek, majd lassan elsötétül a színpad.

9. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: EGY KIS FÖLDTÖRTÉNÉSZET

Feri a kanapén elnyúlva autós újságot olvas, hallja, hogy Rita jön, aki bekiabál, üdvözlő, Feri viszont leteszi az újságot. Rita belép, odamegy hozzá, fölé hajol, futólag puszit ad a homlokára, vagy ahol éri, aztán lepakol az asztalra, látszik, hogy sietős neki, Feri visszaveszi az újságot, olvas tovább. Rita előveszi a papírjait, azokat rendezgeti a további munkához, majd hirtelen megszólal.

RITA Ma arra a mondatra ébredtem föl, hogy az élet harc, hős, aki ebbe a célba belehal. Kicsit bénán hangzik, de álmomban így volt.

FERI *(értetlenül néz föl)* És?

RITA Semmi, csak megjegyeztem.

FERI Egész nap ez járt a fejedben?

RITA Dehogy! Ebben a pillanatban ugrott be. Reggel még eszemben volt, aztán elfelejtettem. *(Tovább rendezgeti a papírjait.)*

FERI Hát akkor most elmondtad.

RITA *(szórakozottan)* Hogy telt a napod?

FERI Rita... *(Leengedi az újságot.)*

RITA *(abbabagyja, odamegy elé)* Jól van. Békén hagylak. Nem faggatlak. Majd, ha lesz kedved, beszélsz, ha nem, akkor egész este hallgatni fogunk. Úgyis eléggé elfáradtam.

FERI Na látod. Ha tényleg érdekel, mivel töltöm a napomat, akkor egyszer maradj itthon hétköznap, és majd meglátod.

RITA *(sóhajt)* Rendben.

FERI Nem is tiltakozol? Figyelj, mondok valamit! Lehet, hogy a helyedben én ezt tenném.

RITA Feri... nincs jobb ötleted, mint hogy engem piszkálj?

FERI Nem én kezdtem.

RITA (*félre*) Nem lehet veled normális hangon szót érteni. Egy pillanat alatt képes vagy kihozni a sodromból.

FERI (*mégis hallja*) Hogy? Velem? Velem nem lehet szót érteni? Te vagy tiszta ideg. Magaddal nem vagy kibékülve, nem velem. Az a te bajod, lásd már be végre. (*Leteszi az újságot, közelebb húzódik Ritához.*) Én meg azt álmodtam most délután, hogy a Jarlung-Cangpo-kanyon egyik meredek szikláján próbálok följebb jutni, de közben annyira fáj a jobb lábam, hogy lépésként meg kellett állnom, azt hittem, tőből kiszakad.

RITA Fantomfájdalom...

FERI Persze, ébren is érzem, pontosan ezt a fájdalmat, amit álomban, ordítani tudnék, annyira szaggat időnként. Vagy amikor viszket, arra ébredetek, hogy rohadtul viszket a lábam, megvakarnám, de nincs mit. A legjobban mégis az fáj, amikor álomban focizok, és arra kell fölébrednem, hogy csak álmodtam. El tudod képzelni?

RITA El.

FERI Dehogy! Rettenetes érzés.

RITA Hogy jött ez az egész?

FERI Nem tudom. Talán a Jarlung-Cangpo miatt. Tegnap láttam egy filmet róla. Álomban is pont ugyanúgy nézett ki, ahogy a valóságban, fölismertem a hajtúkanyart a Namcsa Barva körül. Enyhén ködös reggel volt, a túlpartról bámultam, teljesen egyedül voltam, és azon gondolkodtam, átevezek-e a csónakkal, ami ideát volt kikötve. Mintha csak arra várt volna, hogy beleüljek. De kicsit féltem is, olyan érzés volt, mintha az alvilágba vinne az a ladik, hogyha én itt átevezek. Akkor hirtelen távlatból láttam a Namcsa Barvát, mintha a kamera elkapná előlem, hogy felnagyítva mutassa a távlatból, és én olyan törpének éreztem magam, hogy kirázott a hideg, fázni kezdtem, dideregve álltam ott előtte. Aztán eszembe jutott, mennyire szerettem volna eljutni a Himalájához, és most itt vagyok, nem szabad meghátrálnom. Bele is ültem a csónakba, és rögtön fölébredtem. Az volt az első gondolatom, hogy erre már soha az életben nem lesz lehetőségem.

RITA Elaludtál a filmen?

FERI Nem, végignézttem.

RITA És ennyire pontosan megálmodtad, amit láttál?

FERI Nem egészen erről szólt a film. Geológusok beszéltek, hogy vizsgálták a folyómeder mélyrétegeit, mintát vettek, helyenként nyolcszáz-ezer méter mélyről, a berillium és az alumínium izotópjait keresték az üledékben, ami a kozmikus sugárzás nyomán képződik. És közben mutatták szemléltető ábrán, hogy hogyan nézett ki az őskanyon, mert a folyó már hárommillió évvel ezelőtt is létezett, de csak két és fél millió évvel ezelőtt állta útját a Himalája. *(Mutogatva)* Az indiai meg az eurázsiai kőzetlemezek folyamatosan közeledtek egymáshoz, és észak felé tolódott a hegyvonulat. Fiatal hegység! Hol van ez a Balaton-felvidék nyolcmillió évvel ezelőtt kihunyó vulkánjaihoz!

RITA Relatíve fiatal.

FERI Van a fiatal lánchegység, mint a Kárpátok meg az Andok, tudod, az El paso de Los Caracolesszel, a Csiga-hágóval, Chile és Argentína határán, amiről a múltkor meséltem. Meg van a régi lepusztult röghegység, mint a mieink, a Bakony vagy a Mátra.

RITA Így tanultuk földrajzból általános iskolában.

FERI Stimmt!

RITA *(nevet)* Ha így folytatod, a végén még egészen otthon leszel a geológiában.

FERI *(nevet)* Abban is!

RITA Mint az egyszeri székely, aki mindenhez is ért! *(Összeborzolja a haját.)* Az én okos férjem! Eddig is tudtam, de most, hogy így kiműveli magát a természettudományos csatornákon!

FERI Sőt, multimediálisan, mert szakcikket is olvas, nem csak a képanyagot szívja magába!

RITA *(homlokát ráncolja)* ...az élet harc, hős, aki ebbe a célba belehal... Micsoda hülye egy mondat! Éreztem álmomban is, hogy valami itt nem stimmel, de pontosan így mondtam. Nem lehet belehalni egy célba.

FERI *(komolyan)* Célba esetleg lőni lehet... Meg beletalálni *(Egyértelműen mutatja.)*

RITA *(színlelt felháborodással)* Feri!

FERI Tessék.

RITA Ne komolytalankodj!

FERI Één?

RITA Hát ki?

FERI Én a legkomolyabban gondoltam. Csak helyeselttem.

RITA Éppen ez az! Ezzel tudsz kihozni a sodromból!

FERI Na tessék! Itt már tartottunk egyszer ma este.

RITA Jaj, ne! Fáradt vagyok. Nem vacsorázunk inkább?
 FERI Nem vagyok én semmi jónak elrontója, ha utána lemozogjuk a kalóriákat! *(Cinkosan kacsint.)*
 RITA *(mint aki nem érti a célzást)* De főzni sincs kedvem. Együnk hideget.
 FERI Inkább rendeljünk pizzát. És amíg ideér, bemelegíthetünk.
 RITA *(továbbra sem akarja érteni)* Pizzát?
 FERI Mást is lehet. *(Megint kacsint, Rita mellébez nyúl.)*
 RITA *(elhúzza magát)* Na jó, legyen pizza. Neked napoletana, nekem Margherita. Vagy quattro formaggi.
 FERI Arrabbiata. Dühös vagy, inkább azt egyél.
 RITA Én, dühös? Dehogyan vagyok én dühös! *(Föláll, a táskájából kivesszi a telefont, megkeresi a számot.)* Két pizzát rendelnék, egy napoletana és egy... quattro formaggi... Igen, 24 cm-es.
 FERI *(közbekiált)* 32!
 RITA *(a telefonba)* ...bocsánat, a napoletana 32 cm-es.
 FERI *(látszólag minden átmenet nélkül, ám a helyzetére gondolva elkomorul)*
 Rita, én szeretek élni.
Rita döbbsen arra láttán Feri elneveti magát, egyértelműen közeledni próbál Ritához, vetkőztetné, Rita ellenállást színlel, de azt már nem tudjuk meg, hogy mi történik majd, amíg megérkezik a pizza, mert közben elsötétül a színpad.
 Független

II. rész Közjáték

A pozsonyi véstörvényesség előtt

*Ha ez ínségben meg köll is mind halnunk,
 De néma bálványoknak mi fejet nem hajtunk.*
 (Bátorkeszi István)

Gyülekezeti ház helyisége, jól látható helyen a kézírásos felirat. Amíg az előkészületek zajlanak, a csoport a színpad bal oldalán ül a földön, Fruzsínát is kiemelik a kerekesszékből, hátát a falnak vetve tudja tartani magát. A csoporttagok mellett fehér ruha, az lesz a jelmezük. A szempontokat elemzik, amelyek alapján majd összeáll az előadás. Éppen gyakorolnak. Kezdes-

nél Fruzsínát visszaültetik a kerek székébe, Józsa Fruzsina megszemélyesítőjeként, a színpad jobb oldalán, a Csuklyás alak ellenpontja lesz. Utóbbi akár egy inkvizítor, arcát nem láthatjuk, előtte vonulnak fel sorban a megidézettek. A prédikátorokat a csoporttagok személyesítik meg. Az első, akit név szerint szólítanak, magára veszi a fehér jelmezét, kimegy a Csuklyás elé, elmondja, ki ő, majd amíg a következőt szólítják, ott is marad mellette. Miközben elhangzik a vád, a következő is magára teríti a fehér ruhát, kimegy a Csuklyás elé, helyet cserél a másikkal, aki ezután a színpad mögött visszamegy a helyére, és így váltogatják egymást. Fruzsina némán figyel, csak a végén beszél.

RITA (*dossziéval a kezében*) A mindenkori élethelyzeted elől úgy menekülhetsz, ha kiemeled magad a jelenből. (*Körülnéz.*) Persze, minden este megnézhetsz egy-két bűnügyi epizódot, a Derrickből vagy másból, de hosszú távon úgyis megunod. A jelen elől a múltba kell menekülni. Minél messzebbre, annál jobb. *Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis, Ami tünékeny, csupán hasonuló*, Goethe is mondja. A jelent a múlton keresztül lehet megérteni, elfogadni, elviselni.

RICHÁRD (*közbevág*) Pedig az ember sose tanul belőle.

RITA Nem. Sem az ember a saját múltjából, sem a nemzet a történelméből.

De mi most itt egyéni sorsokról beszélünk. Te, Richárd, én, Rita meg mi itt mind (*Körbemutat, a nézőtérre is.*). Egy életünk van, és bár nem feltétlenül kívánunk történelmi távlatokba helyezkedni, mégis ez az egyetlen lehetőségünk, hogy kiragadjuk magunkat a helyzetünkből. És ha megláttuk az összefüggést a jelennel, akkor már szinte mindegy, mi történik körülöttünk, könnyebben elfogadjuk, hiszen ez is csak egy múló állapot.

ZSUZSA Nem egészen értem a logikádat. (*A többiek is tanácstalanul nézik.*)

RITA (*körülnéz, mintha segítséget várna a nézőktől*) Nem tudom érthetőbben megfogalmazni. Majd menet közben rájöttök. Legalábbis remélem. Egyelőre legyen elég annyi magyarázat, hogy ezt a pert találtam a legalkalmasabbnak a mostani céljainkra.

FRUzsINA (*Rita felé*) Ha én is közbeszólhatok... (*Rita mosolyog.*) Saját tapasztalatomból tudom, hogy nekünk, akik kénytelenek voltunk megtanulni együtt élni a betegségünkkel – amíg az Úr engedi –, nekünk más az időfelfogásunk, mint aki egészségesnek tudja magát. (*Elhallgat.*)

ZSUZSA Ezt meg hogy érted?

FRUzsINA (*gondolkodik*) Mindjárt. (*Némi szünet után*) Úgy, hogy nálunk felgyorsul az idő. Szeretnénk minél többet látni, élni, átérezni a világból,

mert pillanatok alatt véget ér a nap. Aki egészséges, azt hiszi, örökké él, ráér holnap is. Mi pedig tudjuk, hogy még ma, és ha lehet, most azonnal kell, mert holnap már késő.

ZSUZSA És hogy jön ez most ide?

FRUZSINA Arról jutott eszembe, amit Rita mondott az előbb. Hogy bármi történik körülöttünk, rögtön tudjuk, hogy ez is csak egy múltó állapot. Betegnek vagy nagyon bölcsnek kell lenni hozzá, hogy az ember fölismerje. *(Megrázza a fejét.)* De hagyjuk is, most úgysem az a dolgunk, hogy az élet kérdésein merengjünk.

BORBÁLA Még mielőtt belefognánk, nagyon izgat engem, hogy protestáns szemmel milyen érzés volt olvasni ezeket a szövegeket?

Tanácsstalanság, mindenki összenéz, pillanatnyi hangzavar.

FRUZSINA Kérdés lehet ez ma még egyáltalán?

RITA Minden fölmerülő kérdés kérdés. Sőt! Többnyire a válasznál is fontosabb. Még akkor is, ha éppenséggel politically not correct. *(Körülnéz, várja a többiek reakcióját.)*

RICHÁRD Ha bennem volna is neheztelés, akkor az nem Jóska vagy Pista vagy Bandi iránt lenne, aki történetesen katolikus.

SZABOLCS Neheztelés?

RICHÁRD Igen. Lehet, hogy a legalkalmasabb kifejezés, de most ez jutott eszembe.

ZSUZSA Kellott hozzá egy türelmi rendelet, hogy ne legyen.

SZABOLCS Szerinted rendeletekkel föl lehet oldani ellentéteket?

ZSUZSA Ezt nem mondtam, de legalább ha intézményesül a türelem, akkor nagyobb rá az esély, hogy nem vágják le a fejedet, nem égetnek meg, nem adnak el gályarabnak, amiért más a hited.

BORBÁLA Én nagyon is el tudom képzelni, hogy a reformátusokban a mai napig is maradt némi neheztelés. Ugyanúgy, ahogy, mondjuk, egy perui vagy mexikói neheztel a spanyolokra.

RICHÁRD Akiben történetesen egy cseppnyi indián vér sincsen.

RITA Úgy valahogy...

Általános moraj, majd rövid szünet után Rita int, Fruzsínát visszaültetik a kerek székbe, a helyére áll, és ekkor hirtelen feltűnik a háttérben a Csuklyás alak, jön előre, megáll a másik oldalon.

RITA *(jegyzeteivel a kezében)* E törvényszék elé megidézttetett az 1674. év első napjaiban 735 protestáns egyházi férfiú, mindnyájan azon ürügy alatt, hogy a Zrínyi–Nádasdy-féle összeesküvésnek, amelynek fejei s részesei, még 1671-ben kivégeztettek, és kevés kivétellel római katoliku-

sok valának, – fő-fő indítói és okai ők voltak, s e költött vád alapján perbe is fogattak. A megidézett 735 lelkész, tanár és tanító, ártatlansága s öntudata tisztaságának érzetében, a királyi parancs iránti engedelmességből és tiszteletből, megjelent e harmadik és általános idézésre Pozsonyban.

SZABOLCS (*magyarázón, a többiek felé*) Merthogy korábban már Pozsony előtt is volt két idézés.

RITA (*olvás*) Március 5. Megnyílik a pozsonyi vértörvényszék, s a magyar Sanhedrin megkezdi az evangélium szolgálai ellen az inquisitiót. A megidézettek nevében előállott Séllyei István pápai református lelkész és szuperintendens, és felelt a törvényszék előtt az ellenük emelt vádakra, melyeket a leghatározottabban visszautasított, és valótlannak állított, azonban a törvényszék egyedüli célja az volt, hogy a megjelentek menthetetlenül elítéltessenek. Március 7. A fogoly lelkészeknek az állásokat, jellemüket, elvüket megsemmisítő térítvény előterjesztetik, s aláírásra felhívják a megidézettek; mindnyájuk nevében a nemes, tudós, ékesszóló Miskolczi Bodnár Mihály füleki lelkész felel, s visszautasítja az aláírást. Rettenetes sors vár rá: a vashéklyó miatt lába elfekélyesedett, a via dolorosán, Theáte városában lábát le kellett vágni, s kínok közt lehelte ki lelkét 1675. május 19-én. Utolsó éneke volt a 6. zsoltár. (*Intonálva*) Elfáradtam bánatimban, / Egész éjjel sírtombban, / Könnyhullatásimmal. Április 4. A megidézett lelkészek a térítvényt aláírni nem akarók fej- és jószágvesztésre ítéltetnek, s a tisztos Séllyei István pápai református lelkészre és püspökre nehéz vas veretik, s egymás után vettetnek a pozsonyi börtönbe. Május 7. Felnyílik a borzalmas lipótvári börtön, melybe vettetik a fennszárnyaló ifjú pápai tanár, Kocsi Csergő Bálint és még számosan, s kezdetét veszi a nérói kínzatás. Május 10. A rémrendszer hatására a rab lelkészek közül 92-en írják alá a hivatalokról lemondó térítvényt, 43-an a kivándorlásra kötelezvényt, és így 135 gyülekezet hivatalos szolgálja némíttatik el. Május 29. Séllyei püspök és gránitjellemű társai Berencs várbörtönébe kísértetnek, s 9 hóig viselik kemény sorsukat. Itt veri lantját a rab lelkészek költője, Bátorkeszi István, Veszprém református lelkésze: Baált nem tisztelünk soha térdhajtással... Az év végén decemberben a különböző várbörtönökben 71 fogoly lelkész és tanító sínylett, de kitarzott. (*Körülnéz, majd némi szünet után*) A prédikátorok pere nagyjából két hónapig tart Pozsonyban a véstörvényszék előtt.

SZABOLCS (*megjegyzé*) Iudicium extraordinarium.

RITA Halasztásra különféle okokból van szükség: beesteledik, húsvét közeleg, nincs védőügyvéd, periratmásolatokat kell szerezni, ilyesmi. Április 3. az utolsó nap, ekkor újból felsorolják a perbe fogottak bűneit, ki mondják, hogy bűnösök, és ezzel lezártnak tekintik az eljárást. Április 30-án Szelepcsényi György esztergomi érsek aláírásával és pecsétjével látja el a jegyzőkönyv kivonatát. (*Belenéz a jegyzeteibe.*) A vád szerint a beidézettek túllépték szolgálatuk megszabott kereteit, de mindenekelőtt istenkáromlás büntetést követtek el a katolikusok ellen.

SZABOLCS (*megjegyző*) Blasphemia.

RITA A prédikátorok azonban legfőképpen lázadók, akik híveiket...

SZABOLCS (*közbeszóló*) ...auditores, populus, plebs, rudis plebicula

RITA ...úgyszintén lázadásra buzdították, és ezt a végvárokat is kiterjedő rebelliókkal bizonyítják. Vád továbbá ellenük, hogy gyűléseket tartottak, felkelőkkel leveleztek és lázítottak; mindezek mögött pedig országvesztő „törökösségük” áll. Szembefordultak az ország szentesített törvényeivel és szokásjogával. (*Fölnéz.*) A vádak általánosítók, tehát személyi bizonyítottság nélkül valamennyi vádlottra érvényesek. Ezt az álláspontot a királyi ügyész a per folyamán következetesen képviseli, és tanúvallomásokkal megerősítve többször is beterjeszti. (*Fölnéz.*) Ugyanez vonatkozik a törvényesektől kért büntetésre, a vád tehát a száműzetést, a jogfosztást és a minden ingó és ingatlan javaktól való megfosztást általánosságban kéri valamennyiük ellen. A védők érvelési logikája a vádéval ellenkező: hangsúlyozzák, hogy a vádak nem általában, hanem személyre szólóan kell bizonyítani, az eseményeket és helyszíneket pedig konkrétan meg kell jelölni. A vádlottak készek ártatlanságukat külön-külön bizonyítani, akár személyes testi esküvel...

SZABOLCS (*közbeszóló*) ...iuramentum corporale

RITA ...valamely szent dolog – ereklye, feszület, Biblia – érintésével. (*Fölnéz némi szünet után.*) Bűnük az is, hogy ellenszegültek a perbe hívó idézésnek, és az idézést kézbesítő hivatalnokokat török börtönbe vettették. Gúnyiratokat írtak és nyomtattak, hamisan tájékoztatták a külszói fejedelmeket, és az ország szentesített, 1659. évi 13. törvénycikkében oltalmat kértek a töröktől. (*Fölnéz.*) Amikor országvesztő törökösségükről olvasunk a szövegben, vagy amikor szemükre hányják, hogy ellenszegültek a perbe hívó idézésnek, és az idézést kézbesítő hivatalnokokat török börtönbe vettették, arról se feledkezzünk meg, hogy a prédikátorok nagy része hódoltsági alattvaló, kettős igazgatás alatt él. (*Lapoz.*) Az állítólagos vétkesek tehát mindenképpen patthelyzetben

voltak. Ha nem jelentek meg, engedetlenségben minősültek bűnösnek. Ha megjelentek, valamennyi vádpontban elítélhetőek voltak. *(Olvas tovább.)* Az örök hűtlenség...

SZABOLCS *(közbeszól)* ...perpetua infidelitas

RITA ...büntetése alól pedig még a király sem mentheti fel őket. Egyértelmű tehát a büntetési szándék. Akár visszamenőlegesen is meghamisítják, torzítják az eseményeket. *(Morajlás, némi szünet után)* Különben a perre vonatkozó legmagasabb szintű döntés máig nem ismert. Mindenesetre bonyolult kapcsolatrendszerrel feltételez a központi kormányzat és annak magyarországi képviselői között. *(Hevesen gesztikulálni kezd.)* A per elején rögtön leszögezett vádpontokhoz menet közben vissza-visszatérve az érvelések végén is ugyanazt ismétli meg a vád. Az uralkodóhoz való lojalitás mindenekelőtt, az országhoz, a nemzethez való hűség helyett pedig alattvalói engedelmesség. *(Olvas.)* A vád évekre visszamenően Vitnyédi István nevével operál: halála után több mint három esztendővel, antedatáltan, egy jóval korábbi, az 1665-ös, francia, török, erdélyi szövetségkeresésre utal. Így lesz Vitnyédi István a hamisított levelek főszereplője, aki szíven viselte a Vág-melléki és a Dunán inneni protestánsok sérelmeit.

SZILVIA *(félre)* Tipikus történet...

RITA Így lett a mendemondákból megtörtént eset, egy-egy tanú elbeszélésére hivatkozva, a bíróság kénye-kedve szerint alakítva.

Rövid szünet.

CSUKLYÁS *(előrébb lép, Kleisttől idéz)* Mi, a nagyhatalmú titkos törvényszék bírái, kik mint Isten földi poroszlói s az égi seregszemlén egybegyűlt szárnyas hadak kengyelfutói, bevilágítunk a lélek sötét rejtekeibe, hogy ott is, hová világi törvény keze el nem ér, fölfedjük a gyík módjára meglapuló bűnt, neveteken szólítunk most benneteket.

SZILVIA *(nem várja meg, hogy befejezze, magára veszi a fehér ruhát, elindul és kiáll a Csuklyás elé, és sorban utána majd a többiek is)* Alistáli György református lelkész. *(Most ér oda a Csuklyás elé, a nézők felé)* A lipótvári börtönből Triesztbe hurcoltak, ott eladtak a nápolyi gályákra. *(Lehajtott fejjel, háttal a nézőknek megáll a Csuklyás mellett.)*

CSUKLYÁS Odáig merészkedtek, hogy ezen ország általános nyugalma és csendessége ellen hűtlenség bűnének terhe alatt oly sokszor megtiltott magánösszejöveteleket hívjanak egybe és látogassanak.

KLÁRA *(már elindul, mikor a Csuklyás rákezd, mikor befejezi, helyet cserél Szilviával)* Bátorkeszi István veszprémi református lelkész. 1676. júli-

us 2-án eladtak Nápolyban, és a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak.

FÉRFIHING (*Bátorkeszi István hangját idézve*) Csak Isten igéjét igen gyakoroljad, szegény árváidat scholába jártassad.

CSUKLYÁS Végső romlást és teljes pusztulást előidézni törekedtek, amint ezt azok a tettek is tanúsítják, amelyeket különösen az ország Felső Résein, akárcsak a Dunán inneni részekben vittek végbe bűnös szándékuk és az összeesküvések borzalmas és hallatlan példáiként.

RICHÁRD Bayer János evangélikus lelkész. Tanár iskolaigazgató voltam Szepesváralján, onnan idéztek Pozsonyba, útközben haltam meg. A kísérleti fizika hazai úttörői között lehettem volna, ha konzervatív tanártársaim el nem üldöznék Eperjesről, és a további megpróbáltatások nem okozzák haláloamat.

CSUKLYÁS A felperes ügyésze hivatkozott azokra a dolgokra és cselekményekre, amelyeket a Felső Réseken, a Dunán túl követtek el, s az efféle munkálkodás nyomán támadt, szerte az országban gerjesztett lázongásokra.

BORBÁLA Berekszászy István losonci református lelkész. Kapuvári raboskodásom után a trieszti börtönből szabadultam Zaffius Miklós velencei orvos segítségével.

CSUKLYÁS Elhatározták, hogy az egész országból az adót a töröknek kellene adni, ráadásul a franciák királyától várták és remélték ezt az adót.

TEKLA Borhidai Miklós rábaszentandrási evangélikus lelkész. Lipótvári raboskodásom után Nápolyban adtak el gályarabnak, gályarabként is haltam meg.

CSUKLYÁS Sőt a fentebbieken túl, az előbb említett katolikus rend és a legszentebb Felséges Úr ellen megátalkodott módon csúfolkodó, egyértelműen lázadásról árulkodó gúnyiratokat is összeszerkesztettek, azokat kinyomtatatták, s a köznép, vagyis híveik között fohászok avagy imák ürügyén osztogatták.

RICHÁRD Bugányi Miklós sajjögömöri evangélikus lelkész. Pozsonyban, Komáromban és Lipótvár börtönében raboskodtam, majd Nápolyban eladtak gályarabnak.

CSUKLYÁS Azonkívül a törökkel is leveleztek, ahonnan válaszul lelkesítő leveleket kaptak, s ami messze a legkárhózasabb, ezen törvénybe idézett néhány prédikátort, tudniillik a bűntársaikat, követségbe küldték hol a budai vezírhez, hol a nógrádi béghhez, sőt a kanizsai erősségbe, majd Egerbe, Váradra és Székesfehérvárra, és az ország szentesített törvényét

semmibe véve az ottani törökökhöz folyamodtak oltalom, tanács és támogatás végett.

BORBÁLA Czeglédi Péter, Czeglédi István református prédikátor, egyházi író, költő fia. Debrecenben tanultam. Pozsony, Berencs, Trieszt és Chi-
eti börtönében raboskodtam, majd Nápolyban eladtak gályarabnak.

CSUKLYÁS Arra vetemedtek, hogy maguk közül – segítő és támogató párt-
fogásért könyörögve – hol a budai vezírhez, hol a kanizsai, az újvári, az
egri, a váradi pasához, a nógrádi béghez és egyéb török tisztviselőkhöz
követeket küldözgessenek, s magukat önszántukból azok mohamedán
hitvallása követőiül ajánlják.

RICHÁRD Csutka János evangélikus lelkész. Sárváron, majd Buccariban ra-
boskodtam. Későbbi sorsom az utókor előtt ismeretlen maradt.

CSUKLYÁS Továbbá, hogy leveleket küldözgessenek az elégedetleneknek
és Felsőges Urunk egyéb ellenségeinek, amelyekben az ország megtá-
madását szorgalmazzák.

TEKLA Csúzi Cseh Jakab református egyházi író. A sárvári börtönben ra-
boskodtam Berekszászy Istvánnal együtt, majd Triesztben szabadultunk,
miután Bécsben megszerezhették értünk a váltságdíjat.

CSUKLYÁS ...hogya a végvári erősségek falán titokban rést üssenek, s mind-
azokon a dolgokon ügyködjenek, s mindazzal megpróbálkozzanak, amit
csak ki tudtak találni az ország elpusztítására és tönkretételére;

ZSUZSA Edvi Illés Gergely evangélikus lelkész. Lipótvári raboskodásomat
követően teljesen kimerültem a Nápoly felé vezető úton, ahol az örök
halálra ütlegetek.

CSUKLYÁS ...hogya ráadásul e mostani törvényszéki vizsgálatokkal kapcso-
latban a törökhöz forduljanak, hogy ezen eljárás ellenében tőle pártfo-
gást kérjenek;

SZILVIA Fekete Szenczi István evangélikus püspök. 1673-ban az üldözé-
sek elől külföldre menekültem, hat esztendő múltán hazatértem, Ostffy-
asszonyfán lettem lelkész. Elfogtak, a fizikai és lelki kényszer hatására
1681-ben katolikus hitre tértem.

CSUKLYÁS ...hogya az idézőlevelek átadására kiküldött szolgabírákat a tö-
rököknél bepanaszolják, őket a törökökkel bebörtönöztessék, és halál-
ra vesszőztessék.

KLÁRA Fileki István református lelkész. Lipótvári és trieszti raboskodásom
után Nápolyban haltam meg, közvetlenül azután, hogy eladtak gálya-
rabnak.

- CSUKLYÁS Az egyszerű köznépet avagy hallgatóságukat – annak lelkét felbolygatván – ellenszenvre, gyűlöletre, meghasonlásra, viszálykeltésre, zavargásra uszították.
- RICHÁRD Goisz Mihály evangélikus prédikátor. Gályarabságra hurcolásomkor, még Nápoly előtt, Aversa városánál teljes legyengülés következtében haltam meg.
- CSUKLYÁS Rádásul a köznépet – még hallani is szörnyű – Krisztus testének, úgymint a szentséges szakramentumnak a szentségtartóból, a tabernákulumokból és cibóriumokból a földre szórására s annak bűnös és kárhoztatandó megcsúfolására uszították.
- SZILVIA Gömöri János református lelkész. Pozsonyban megjelentem az idézésre, majd Sárvár börtönében végül katolizáltam.
- CSUKLYÁS A tanúk egybehangzóan állítják, hogy a prédikátorok a katolikusok ellen fenyegetőznek.
- BORBÁLA Gömöri Kanta Pál református lelkész. Pozsony után Éberhárdon raboskodtam, majd fogságomból szabadulván visszatértem Abafalvára.
- CSUKLYÁS Hallották a késmárki prédikátorok szájából minduntalan való kirohanásaikat a katolikusok ellen, s hogy őket bálványimádóknak nevezték.
- RICHÁRD Harsányi Móricz István református lelkész, egyházi író. Lipótvári fogságom után Chieti börtönébe kerültem, onnan hurcoltak el Nápolyba.
- CSUKLYÁS Világosan megmutatkozik, hogy az elmúlt évek minden magyarországi zűrzavarának, lázongásának, zendülésének s más egyéb bajának és veszedelmének a prédikátorok voltak az okozói és a forrásai, és ők azok ma is.
- SZABOLCS (*a csoport felé*) Pestis patriae. [A haza kártevői.]
- ZSUZSA Huszti Mihály sajtókeszi református lelkész. Chieti börtönében haltam meg.
- CSUKLYÁS A késmárki prédikátor nagy rokonszenvet tanúsítva sietett a lázadók elé, és őket a városba, sőt azután a várba is bevezette.
- BORBÁLA Jablonczay János református lelkész. 1675. július 2-án Nápolyban öt társammal együtt a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak.
- CSUKLYÁS A prédikátorok közül igen sokan a budai vezírhez folyamodtak, és annak oltalmáért könyörögtek.
- TEKLA Kállay István református lelkész. Kapuvár és Buccari börtöne után Szalontai István ügyvéd közbenjárására Velencébe kerültem, ott letem halálom.

CSUKLYÁS Midőn nemrég a komáromi alparancsnok közhírré tette a lutheránusok és a kálvinisták előtt arra vonatkozó parancsát, hogy tudniillik hagyjanak fel gyűlésezeikkel és tanácskozásaikkal, meg akarták kövezni, és meg is tették volna, ha a helyi bíró közbe nem lép.

SZABOLCS Kálnai Péter putnoki református lelkész. Nápolyban adtak el gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS A késmárki prédikátor mondta, jobb lenne, ha maguk is beállnának inkább a lázadókhoz, mint hogy megmaradjanak a németek mellett.

ZSUZSA Kaposi István református lelkész. Hajlott korom és teljes legyengülésem miatt császári rendeletre engedtek szabadon Lipótvár börtönéből. Visszatértem Rimaszombatba.

CSUKLYÁS A prédikátorok teli szájjal azt kiáltották: Öljünk meg minden semmirekellő pápistafit és azok papjait, és adózzunk a töröknek, az majd gondoskodik az oltalmunkról.

SZILVIA Karasznai Mihály keleméri református lelkész. Pozsony után Lipótvárott és Kapuvárott raboskodtam, majd 1675. július 2-án Nápolyban öt társammal együtt a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak.

CSUKLYÁS A köznépet a Krisztus-hívők és a Felséges Urunk iránt hűsége-
sek üldözésére, a katolikus papok lekasabolására uszították.

KLÁRA Kocsi Csergő Bálint református lelképásztor, egyházi író. Debrecenben tanultam, Munkácson rektor lettem, onnan a jezsuiták űztek el. A per idején Pápán voltam rektor. Nagyszombati, majd lipótvári raboskodásom után Nápolyban lettem gályarab. Hazatérésem után megírtam elítélésünk, fogságunk és szabadulásunk történetét, amely *Kösziklán épült ház ostroma* címmel, Bod Péter fordításában, majd kétszáz esztendővel később jelent csak meg magyarul Lipcsében.

HANG (*Kocsi Csergő Bálint hangján*) Nem teremhet a jó fa rossz gyümölcsöt.

CSUKLYÁS A prédikátorok Komáromban gyakran tartottak magánösszejöveteleket, s midőn ezt a helyi plébános meg akarta akadályozni, bizonyos kálvinisták felfegyverkezve támadtak rá.

RICHÁRD Komáromi Süllye István ácsi református lelkész. Nápolyban adtak el gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS A szószékről a késmárki prédikátor a katolikusokat bálványimádóknak és pápista kutyáknak nevezte.

SZILVIA Kóródi János csöglei református lelkész. Chieti börtönében haltam meg.

CSUKLYÁS A törökök vezére megesküdött a csillagokra és a holdra, a sóra és a kenyérrre, a tengerre és a halakra, hogy őket támogatni kívánja.

TEKLA Köpeczi Haller Balázs szkárosi református lelkész. A komáromi börtönből hurcoltak el Nápolyig, ahol eladtak gályarabnak, és 1675. július 2-án Nápolyban öt társammal együtt a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak.

CSUKLYÁS A kajári prédikátor arról beszélt: hamarosan megérkeznek majd a mi megsegítésünkre a lázadók a törökökkel és a tatárokkal megerősítve, higgyék el a pápisták, hogy a dolgaik majd rosszra fordulnak akkor.

KLÁRA Körmeny György református lelkész. Banáról idéztek Pozsonyba, ahonnan elmenekültem.

CSUKLYÁS Híveiket ezekkel a szavakkal buzdították: Tanítványaim, közeleg immár a kedvezőbb idő, és beteljesedik, hogy vagy elveszítjük mindenünket, vagy a török hatalomnak engedjük át, és végre kívánságunk szerint való megnyugvást nyerünk.

BORBÁLA Ladiver Illés evangélikus tanár, a német egyetemek után Zsolnán, majd Eperjesen lettem lelkész. 1673-ban elűztek, Erdélybe mentem, onnan idéztek meg, de a Pozsonyban megjelentek között már nem szerepeltem.

CSUKLYÁS A jenői prédikátor a nógrádi béghez menekült oltalmáért könyörögve, tudniillik, hogy akadályozza meg, hogy őt és a többi prédikátort a pozsonyi ítélőszék elé állítsák, s ez a prédikátor arról biztosította a fentebbi bégét, hogy mindannyian a törökök hívéül kívánnak szegődni.

TEKLA Ladmóczi István református lelkész. A sárvári börtönben raboskodtam. Buccari börtönéből szabadultam társaimmal együtt, Szalontai István ügyvéd segítségével, 1676. május 2-án.

CSUKLYÁS 1672-ben, amikor tudniillik a győri püspök úr Tata várának prédikátorát állásából el akarta mozdítani, az tüstént a budai vezírhez futott, s oltalmáért folyamodott.

ZSUZSA Lány János evangélikus lelkész. Sárvár és Buccari börtönében raboskodtam, majd 1675 végén katolizáltam.

CSUKLYÁS Minap, a pápai lázongás idején a kálvinisták apró darabokra törték és szaggatták, összetörték a templomi szentképeket.

BORBÁLA Leporinus Miklós evangélikus lelkész. Lipótvári rabságot követően Nápolyban eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS A lutheránusok és a kálvinisták nagyon járják a fegyvertáncot, valahányszor azt hallják, hogy előrehaladnak a felkelők dolgai.

TEKLA Losonczy Farkas János református lelkész. Miután 1672-ben Nagyszombatból elűztek, Kocsra menekültem. Veszprémben Bátorkeszi István mellett lelkészkedtem.

CSUKLYÁS Ráadásul a feljebb említett alperesek közül néhányan határozottan kijelentették: inkább alávetik magukat a pogány hitetlenségnek, mintsem hogy a mostani törvényszék előtt megjelenjenek.

SZABOLCS Masnicius Tóbiás evangélikus egyházi író. Lipótvártott raboskodtam. 1675. május 7-én megszöktem, de hamarosan elfogtak, és Capracotta börtönéből adtak el gályarabnak. Börtöntársa voltam Simonides Jánosnak, akinek útközben sikerült megszöknie. 1676-ban *Unerhörter Gefängnis-Prozes* címmel megjelent visszaemlékezésemben megírtam a protestáns prédikátorok raboskodásának és szökésének történetét, melyet színezett rajzaimmal illusztráltam.

CSUKLYÁS A jenői prédikátor a többi prédikátor nevében a nógrádi bégehez sietett, és a béget biztosította róla, hogy valamennyien a török hívei lesznek, sőt a mohamedán hitet is készek felvenni, csak oltalmazza meg, s ne engedje őket a pozsonyi törvényszék színe elé állítani.

SZABOLCS Mazári Dániel evangélikus lelkész. Nápolyban öt társammal együtt a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak. Siracusánál lettem halálomat.

CSUKLYÁS A keszi prédikátor mondta, nemsokára eljönnek azok az idők, amikor a pápistákat üldözik, s maga is kész lenne végezni néhány pápistával.

KLÁRA Mensatoris István evangélikus lelkész. Sárvár után Buccari börtönébe kerültem, ahol nem sokkal szabadulásom előtt katolizáltam.

NŐI HANG (*hirtelen a háttérből*) Elismerem, hogy senki sem üdvözülhet, csakis ama vallásban, melyet a katolikus, apostoli és római egyház elismer, vall és tanít. Élénken sajnálom, hogy eme hittel szemben tévelyegtem, a midőn a római katolikus egyházon kívül születve, olyan tanokat követtem és ösmertem el, amelyek tanításaival ellenkeznek. Őszinte szívvel és erős hittel megvetek és utálok minden tévedést, minden eretnekséget és minden schizmát, melyek a szent katolikus, apostoli és római egyházzal ellentétben vannak. Isten engem úgy segítjen!, és a szent evangélium, melyet saját kezeimmel érintek!

CSUKLYÁS Híveiket ezekkel a szavakkal buzdították: Tanítványaim, közelg immár a kedvezőbb idő, és beteljesedik, hogy vagy elveszítjük mindenünket, vagy a török hatalomnak engedjük át, és végre kívánságunk szerint való megnyugvást nyerünk.

- ZSUZSA Miskolczi Bodnár Mihály református lelkész. Pozsonyban, majd Berencsen raboskodtam, köszvényem miatt Pescara kikötőjéből pokrócba csavarva vittek társaim. Chieti börtönében haltam meg.
- CSUKLYÁS Miután a szenicei templomba betörtök, egy bizonyos Bacsek vezetőknévű személy elragadta az oltárról a szentséges szakramentumot, a földre tiporta, és a földön heverő szentséget fegyverével efféle istenkáromló szavak kíséretében átdöfte: Ha te vagy a katolikusok istene, akkor most gyámolítsd őket.
- BORBÁLA Nikléci Boldizsár ágárdi evangélikus lelkész. Nápolyban eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.
- CSUKLYÁS A prédikátorok közül sokan csatlakoztak a lázadókhoz, most is közjűk tartoznak, és mégoly elvakultan acsarkodnak a katolikusok ellen.
- RICHÁRD Nikléci Sámuel alsósztrégovai evangélikus lelkész. Nápolyban eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.
- CSUKLYÁS A kisszebeni prédikátor, miután a lázadók a városhoz értek, betörve a templomba, megragadta az oltáron a cibóriumot a szent szakramentummal együtt, s azt a földön szanaszét szórta.
- TEKLA Otrókócsi Fóris Ferenc református lelkész, egyházi író. 1694-ben katolizáltam. *Furor bestiae contra testes Jesu Christi in Hungaria* című művemben írtam le hányattatásaim történetét.
- CSUKLYÁS A lutheránus és a kálvinista sokaság összeszövetkezett a prédikátorokkal, és mindenben prédikátorai parancsának engedelmeskedik.
- SZILVIA Paulovics Mihály evangélikus lelkész és tanító. Lipótvárott raboskodtam, a Pescarából Nápolyba tartó hajóúton haltam meg.
- CSUKLYÁS A prédikátorok voltak a béke és a közrend megzavarói, valamint a lázadók legfőbb felbujtói.
- TEKLA Pilarik István evangélikus lelkész. Szenicről idéztek Pozsonyba, de már 1673-ban Németországba menekültem, így ott nem jelentem meg.
- CSUKLYÁS A lutheránus és a kálvinista köznép és prédikátoraik olyannyira egymás szövetségesei, hogy bármit készek végrehajtani, amit csak a prédikátorok kívánnak tőlük.
- SZILVIA ifj. Pilarik István, előbbi fia voltam. Nagyszombatból elűztek, Modoron lettem prédikátor. Számkivetésem után katolizáltam.
- CSUKLYÁS Azt állították, hogy a pápisták az egyház fattyai, a misét pedig az ördög, nem pedig az Isten eszelte és találta ki.

- RICHÁRD Rafaides János evangélikus lelkész. Sárvárról Buccari börtönébe hurcoltak, ott katolizáltam.
- CSUKLYÁS Igen sok prédikátor, iskolamester és társaik ott voltak az elégedetlenek táborában, és velük kölcsönösen leveleket váltottak.
- RICHÁRD Régius Pál evangélikus lelkész. Kisszebenből idéztek meg Pozsonyba. Istenkáromlás delictumával illettek. 1679-ben Erdélybe bujdosam, további sorsom ismeretlen.
- CSUKLYÁS Regius Pál kisszebeni prédikátort pedig az előbbieken ismeretett büntette, a szent szakramentum méltatlan és megvetendő földre dobása és szentségtörő megtaposása miatt az 1553. évi 7. artikulus és Mátyás király VI. dekrétumának 61. artikulusa szerint súlyosbításként előbb kéz- és láblevágással, majd elevenen megégettetéssel kell sújtani.
- SZABOLCS (*a csoport felé*) Regius Pál az egyetlen, akit név szerint kiemel a vád.
- KLÁRA Rimaszombati Kis János református lelkész. Szalontai István ügyvéd segítségével szabadultam Buccari börtönéből 1676 májusában.
- CSUKLYÁS A katolikus Ciprianus atyát teljesen lecsupaszították, és a száját lótrágyával tömték tele.
- BORBÁLA Scultéti Jakab János evangélikus lelkész. Pozsonyban megjelentem a véstörvényszék előtt. Gályarabnak adtak el.
- CSUKLYÁS A sokaság olyannyira összeszövetkezett a prédikátorokkal, hogy vérét is kész ontani értük.
- TEKLA Séllyei István református lelkész. 1669-től a dunántúli egyházkerület püspöke voltam. Pápáról idéztek meg, Pozsonyban megjelentem, és társaim érdekében önzetlen szívvel jártam el.
- HANG (*Séllyei István hangján*) Nemesek, vitézek, közönséges rendek! Én, Séllyei István megváltam tőletek, / Azt hagyom tinektek, hogy Istent féljitek, / Az megismert hűtben erősek legyetek.
- CSUKLYÁS A köznép összefonódott a prédikátorokkal, és amit a prédikátorok mondanak, azt a legnagyobb titokban tartja.
- ZSUZSA Simon Péter simonyi református iskolamester. Nápolyban gályarabságra ítélték, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.
- CSUKLYÁS A prédikátorok a köznépet a templomok megszenteltelenítésére és kifosztására, az oltárok szétrombolására és tűzbe vetésére, a szent ereklyék gyalázatos bemocskolására uszították.
- TEKLA Simonides János evangélikus egyházi író. Lipótvári rabságomból megszöktem, elfogatásom után Mascnicius Tóbiással együtt Capracotta

börtönébe zártak. Nápolyi kereskedők szabadítottak ki bennünket 1675. május 7-én. Szabadulásom után csak Thököly függetlenségi harcának idején tértem vissza Magyarországra. A besztercebányai gyülekezet lelkésze lettem. Kéziratban terjesztett naplóm lett a *Galeria omnium sanctorum* alapja.

CSUKLYÁS A prédikátorok nem utolsósorban előidézői és szítói voltak a zendülésnek.

SZABOLCS Steller Tamás evangélikus lelkész. Lipótvárról adtak el gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS A közbéke és a köznyugalom megzavarói a prédikátorok voltak.

RICHÁRD Szalóczi Mihály református lelkész. Lipótvár börtöne után eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS Tanúk vallották, hogy a prédikátorok a katolikusok miséit emberi vagy a disznó ürülékhez hasonlították.

BORBÁLA Szecsei János sági református prédikátor. Chieti börtönében letem halálomat.

CSUKLYÁS A prédikátorok voltak a lázadás fő okozói.

SZILVIA Szendrey György református lelkész. Kapuvári raboskodásomat követően Buccari börtönében haltam meg.

CSUKLYÁS A zendülő Vitnyédivel kölcsönös és titkos levelezést folytattak, és őt mintegy a legfőbb pátriárkájuknak tartották.

ZSUZSA Szenci Száki János református lelkész. Tatáról idéztek Pozsonyba, és gályarabságra ítélték. Útközben letem halálomat. Fiamat, Száki János ekeli lelkészt még Komáromban megölték, mert a tilalmat megszegve bevonult a városba.

HANG (*Kocsi Csergő Bálint hangján*) a komáromi commendans Hofkirker Lajos által Száki János az ekeli ekklésiában a Krisztusnak hűséges szolgálója és a komáromi papnak özvegye 1671. Szent Mihály havának első napján megölettek, a papot a körülötte forgolódó jésuita, Diocletianusnál is kegyetlenebb szentatya az hóhérral megberetváltatta, azután forró olvasztott ónt öntetett fejére ezt mondván: „Töltsd rá az ő fejére a szentolajt, mert méltó ő ilyen drága kenetre”, vásznat viaszban és kénkőben és szurokban megmártván a mezítelen testén meggyújtotta, és így sütögette, míg így aztán egészen is megégette, az asszonyoknak pedig fejét vétette.

CSUKLYÁS Vitnyédi István volt a prédikátorok legfőbb patrónusa és támogatója, és kapcsolatban állt a prédikátorokkal.

TEKLA Szendrey Márton harmaci református lelkész. Kiszabadításunkat már nem érhettem meg, a kapuvári börtönben leltem haláloamat.

CSUKLYÁS Tanúk vallanak a lázongást övező ujjongásról és a katolikusok elleni fenyegetőzésről.

SZABOLCS Szentmiklósi János evangélikus prédikátor. Miután hajlott koromra és teljes erőtlenségemre való tekintettel császári rendeletre kiszabadultam Lipótvár börtönéből, visszatértem a gyülekezetemhez.

CSUKLYÁS Miközben a pap a körmenetben a szent szakramentumot vitte, a kálvinisták ezt kiáltozták: Íme, na lám, hogy viszi a pápisták bálványát.

SZILVIA Szentpéteri Márton református lelkész. Buccari börtönéből szabadultam Szalontai István ügyvéd segítségével.

CSUKLYÁS Hitünket, a katolikus hitet ördög szüleményének, hitvallóit pápistás kutyáknak nevezik.

BORBÁLA Idősebb Szentpétery Mangó István református lelkész. Fiammal együtt Sárvárrott és Buccariban raboskodtunk, majd eladtak bennünket gályarabnak. Fiam Buccariban katolizált.

CSUKLYÁS Tanú határozott vallomást tesz a prédikátorok híveikkel való összeszövetkezéséről, továbbá a katolikus hitvallás elleni istenkáromlásukról.

ZSUZSA Szilvási István református lelkész. Lipótvár börtöne után Nápolyban eladtak gályarabnak. Súlyos betegségem és elerőtlenedésem miatt kórházba kerültem, ott is haltam meg.

CSUKLYÁS A lutheránus és a kálvinista köznép és prédikátoraik egymás szövetségesei.

KLÁRA Szódói Balogh András református lelkész. Lipótvár börtönében raboskodtam.

CSUKLYÁS A lutheránus és a kálvinista köznép bármit kész végrehajtani, amit csak a prédikátoraik kívánnak tőlük.

Mostantól a csoporttagok nem ülnek vissza a helyükre, hanem magukra terített fehér ruhával, háttal a nézőknek állva maradnak Fruzsina és Rita mögött a színpadon.

BORBÁLA Szomodi János református lelkész. Szabadulásomat követően Zürichben, majd Angliában és Hollandiában éltem. 1682-ben tértem haza.

CSUKLYÁS Ezen elvetemült, mértéktelen és kárhoztatandó bűneik, ártó próbálkozásaik és erőfeszítéseik miatt a felperes úr ügyésze követelte, hogy őket, azaz a fentiekben előterjesztett vétkek és bűnök mostani elköve-

tőit mint az oltáriszentség földre szóróit és megtipróit kéz- és lábvesztéssel, elevenen megégetéssel sújtják.

KLÁRA Tatai Pap Sámuel református lelkész. Debrecenben tanultam. Tornaljáról idéztek Pozsonyba. Kapuvár után Buccari börtönébe kerültem, onnan szabadultam társaimmal.

CSUKLYÁS Egyéb bűneik tekintetében pedig a többi, fentebb említett vádlottakkal egyetemben a felségsértés bűnéért kijáró, úgymint fővesztéssel és általában saját – mind ingó, mind ingatlan – ezen ország határán belül bárhol s az országhoz tartozó visszaállított és a királyi kincstárhoz csatolt Részekben található javaik elvesztésével büntessék az ország törvényei.

SZILVIA Tinkovich János evangélikus lelkész. Öt társammal együtt Nápolyban én is a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra kerültem.

CSUKLYÁS A fentebb felsorolt vádlottakat a megnevezett felperes úr ügyésze által az előbbieken elősorolt honi törvények foglalatára és tartalma szerint felségsértés, tehát hűtlenség bűnében elmarasztalván fővesztéssel, valamint – hogy azok a királyi kincstárat illessék meg – mind a Magyar Királyság határain belül, mind pedig a csatolt részeken, a Magyar Szent Korona joghatósága alatt bárhol birtokolt és bárhol leledző ingó és ingatlan javaik elvesztésével kell sújtani.

TEKLA Thököly István református lelkész. Kapuvár, majd Trieszt börtöne után Buccariban leltem halálomat.

CSUKLYÁS Azonfelül a jog szerint rájuk bizonyított összes vétkeik miatt az ország egyéb, szentesített törvényei, jelesül a Szent István király II. dekretumának 51. cikkelye, a Zsigmond császár I. dekretuma szerint...

ZSUZSA Turóczi Végh András evangélikus lelkész. Lipótvári raboskodásomat követően eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS ...hasonlóképpen a Hármaskönyv 1. részének 13., 14., 16. és 49. artikulusa szerint...

RICHÁRD Ujvári János református lelkész. Debrecenben tanultam. Gályarabságra ítélték, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS ...valamint az 1606-os bécsi béke záradékában, hasonlóképpen az 1548. évi törvény 14. és 15. artikulusában foglaltak szerinti büntetéssel kell sújtani őket.

SZABOLCS Zsédényi István evangélikus lelképásztor, Veszprémvarsány, Mencshely, majd Dörgicse prédikátora. Komáromban raboskodtam,

majd öt társammal együtt Nápolyban szintén a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra kerültem. 1696-tól Kővágóórsön lettem lelkész.

CSUKLYÁS (*Szabolcs utolsó mondatát meg se várva, mennydörögve mondja el az utolsó mondatát, aztán körülnéz, mintha szavai hatását vizsgálná, majd lassan elvonul*) Valamennyi vádlott számára szolgáljon ez megérdemelt büntetésül, hogy valamennyi utóduk örök időkre nyögve gyászolja bűnös voltuk megtorlását s az említett vádlottak büntetésének gyötrelmeit, azok számára viszont, akik hasonló cselekedetekre találnának vetemedni, legyen ez minden időkre rettenetes, félelmetes példa és visszatartó erő.
Rövid szünet után.

RITA (*a proscéniumon, dossziéjával a kezében*) Amikor 1665 júniusának végén Vitnyédi István átadta a magyar–francia szövetség tervezetét Jacques Gremonville francia követnek, azt állította, hogy a tervezet kezdetleges formáját még maga Zrínyi Miklós dolgozta ki. Ez az első írott terve annak az elgondolásnak, amit utóbb Dunai Konföderációnak neveztek. A tervezet arra is rá akarta venni XIV. Lajost, hogy támogassák a közép-európai országok szövetségét megteremtő nagy magyar királyság visszaállítását, vagyis a Magyar Királyság szövetségre lépne Erdéllyel, Horvátországgal, Szlavóniával, Dalmáciával, Havasalfölddel és Moldvával, sőt igyekeznének Lengyelország csatlakozását is elérni. Zrínyi Miklós, Lippay György esztergomi érsek és Wesselényi Ferenc nádor halálával karizmatikus egyéniség nélkül maradt a vezetőit veszített rendi mozgalom, mely bár még a szerveződés stádiumában megbukott, közvetett hatása azonban még évekkel később is jelen volt a korabeli hatalmi gondolkodásban. A prédikátorok elleni per ezeknek a felgöngyölített tényeknek és a gyanúokoknak szétválaszthatatlan elegyéből állt össze. A vallomások nem az események rekonstruálását szolgálták, a tanúk egyszerűen arra voltak jók, hogy a bíróság letehesse voksát a perbe idézettek bűnössége mellett. Szelepcsényi György esztergomi érsekről már az események idején tudni lehetett, hogy döntése mérvadó lesz a perben.

HANG (*az érsek hangja*) Véleményem a prédikátorokat illetően az, hogy néhány napig még sanyargatni kell őket, és legszentségesebb Felségtek kegyes rendeletével méltóztasson végre megparancsolni, hogy száműzzék őket, és két héten belül az országból távozzanak, fej- és jószágvesztés könyörtelen végrehajtása mellett.

Rita Fruzsina felé néz, közben megszólal Szenczi Molnár Albert zsoldárának három sora: Uram, ha én porrá leszek, / Tégedet hogy dicsérhetlek, / Igazságod hogy hirdessem?, majd ahogy halkul, megszólal Rita.

RITA A földesúr a patrónusi jogra támaszkodva elrendeli a protestáns lelkészek és iskolamesterek távozását. A szellemi vezetők nélkül maradt faluba katolikus egyházi személy érkezik, általában jezsuita, esetleg ferences, ritkábban világi pap. Feladata a falu áttérésének lelki előkészítése lesz. A leendő plébános tiszttartó és fegyveresek kíséretében érkezik. Elsődleges cél a közösség kulcsszemélyiségeinek megpuhítása. A határozottan ellenállókat nemegyszer elhurcolják, tömlöcbe zárják. A megfélemlített és vezetők nélkül maradt falu meggyőzése már könnyebben megy. Az érvek többnyire hatnak, a falu megadja magát, és nyilatkozatot tesz, hogy népe a kiszabott határidőn belül katolikus hitre tér. Utolsó lépésként beiktatják a katolikus papot, és ezzel a falu ha formálisan is, de hitet cserél.

FRUZSINA (*Józsa Fruzsina hangján*) Ilyen képe volt az 1674. évnek. Az egyházat és tudományt tartó oszlopok közül csak Debrecen állott, mert politikailag Apaffy Mihály erdélyi református fejedelem hatósága alá tartozván, a pozsonyi vértörvényszék parancsa nem illette. Debrecen akkori nagynevű lelkészei: a híres bibliafordító Komáromi és Köleséri vigasztalták a megrettent népet; a Kollégium akkori tudós tanárai: Mártonfalvi (maga is menekült) és Szilágyi a gyászévtized alatt ide iratkozott félezerre menő tanulóifjúságot oktatták – a hazában mindenütt másutt kioltotta volt a pusztító szélvész a protestáns tudomány világát. Köleséri lelkész hasonlítja az akkori Debrecent a kegyetlen sas körmei elől sziklahasadékba rejtezett galambhoz. Maga Debrecen menhelye lett tömredék üldözöttnek, lelkészeknek, világiaknak, tanároknak, tanítóknak; ide menekült a sárospataki Kollégium is, kik itt találtak táplálást és testvéri szívet, ezért rohanta meg Strassoldo német tábornok a védtelen várost 1675. december havában, s dúlta, rabolta, emésztette seregével 17 napon át. Akkor éneklé Debrecen főjegyzője: (*Fruzsina itt Ritára néz.*) Úgy hagyták Debreczent, mint a szedett szőlőt, / Takarodás után, mint a pusztá mezőt. (*Helyet változtat, ez időbe telik, majd folytatja.*) A nagy tragédiát számos hithős végigszenvedte. Mikor de Ruyter admirálisnak Nápoly alatt tudomására jutott a gályákra hurcolt protestáns lelkészek inséges állapota, már éppen készült továbbvitorlázni onnan a diadalmas háború után, melyet a spanyolok megsegítésére a franciák ellen folytattott. Csak még a németalföldi kormány rendeletét várta. Ekkor történt, hogy állomásozása közben Nápoly küldöttsége jött hozzá, hogy megvédelmezésükért ünnepélyes köszönetet mondjon a város nevében. De Ruyter válasza ekként hangzott: Micsoda örömet menthetnék én ma-

gamnak ebből a tiszteletből, amíg az én szeretett testvéreim, a prédikátorok a gályákon gyötörtetnek! Midőn pedig célzása mit sem használt, erélyesen kezdte előttük követelni az ártatlan fogoly lelkipásztorok szabadon bocsátását, és meg nem nyugodott mindaddig, amíg kérését nem teljesítették. Ezután hajóira vette védenőit, megvendégelte, ruhával minden szükséges dologgal ellátta őket. A magyar prédikátorok hálálkodva borultak eléje, de ő így szólt: Köszönjétek Istennek! Én csak kötelességemet teljesítettem. Majd mikor át akarta őket vitetni arra az angol hajóra, melyen Velencébe szállította őket, a magyar prédikátorok újra hálaadással járultak hozzá, de ő ismét szerényen elhárította magától a köszönetet, és így szólt: Hallottam, hogy közöttetek vannak reformátusok is, lutheránusok is. Menjete el most már, és azon legyetek, ki-ki a maga körében, hogy hazaérkezve egyek és eggyé legyetek, és én ennél kedvesebb hálában soha nem részesülhetek! (*Némi szünet után, nyomatékka*) A nagy irgalmasságú Isten, aki állhatatos a maga ígéreteiben, meghallá a sok szegényeknek kiáltásokat. Így szabadultak hát meg a mártírjaink, felköltvén Helvetia, Hollandia, Szászország és Anglia rokonszenvét, könnyeit és tetteges pénzáldozatait, mígnem a magyar törvényhozás is kimondá a soproni országgyűlésen a *liber in Regnum reditus* mentő szövegét, s a gyászévtized zord korszakát berekeszté. Azonban mérhetetlen zaklattatások közt még éppen száz esztendőnek kelle lefolyni, míg I. Lipót ellenlábasa, II. József a türelmi rendelet kibocsátásával megnyitá a magyar protestantizmus felszabadulásának mai napig tartó új korszakát.

(*Rövid szünet után*) Én, özvegy Hegyi Mihályné Józsa Eufrozina az Úrnak 1895. esztendejében emlékoszlopot állítottam a Debreceni Református Nagytemplom és Kollégium között, hogy míg világ a világ, hirdesse a hitükért Nápolyba gályarabságra elhurcolt magyar protestáns lelkészek és szabadítójuk emlékét. Kimondhatatlan az én örömöm, hálaival telik el szívem a Mindenható jó Isten iránt, ki igaz református hittem e csekély jelének létesítését elernem engedte, legyen áldott Istennek Szent Neve, a Szentlélek, mely bennem működött, midőn az eszme megfogamzott lelkemben.

Emlékszobor! Állj rendíthetetlenül és megingathatatlanul, miként rendíthetetlen és megingathatatlan az Egyháza Annak, Kinek Nevéért és bizonyágtételéért fogságot és száműzetést szenvedett hitvallók és vértanúk emlékét hirdeted; állj szilárdan, miként szilárdak s tántoríthatatlanok voltak hitükben a Jézus Krisztusnak azon hű szolgálói, akik emlé-

kének élő és ékesen szóló bizonyosága vagy! Emeld fel szódat, és kiáltsd harsány hangon a Séllyei István jelszavát: Háborúságot szenvedünk, de abban el nem hagyatunk; megaláztatunk, de el nem veszünk! Emeld fel szódat, és kiáltsd harsány hangon a négy szelek felé a Kocsi Csergő Bálint jelszavát: véges a munka, vég nélküli a jutalom. A türelem, a földi és mennyei Világosság és a szabadság ereje és szelleme lebegjen úgy e városban, mint hazánk területén mindenütt! Amen.

Elsötétül a színpad, közben megszólal a

CHORUS MYSTICUS Ami tünékeny, / Csupán hasonuló. / Ami törekeny, / Itt megnyilvánuló. / Ami nem írható le még, / Itt megtörténik.

Függöny

III. rész

1. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERI HALÁLSZAGOT ÉREZ

Reggel, Rita indulni készül, az asztalnál szedi össze a holmiját. Mióta Feri tudja, hogy Rita beteg, mindketten próbálnak úgy tenni egymás előtt, mintha mi sem történt volna, kerülik a témát. Feri a dohányzóasztal előtt a kerekes székében, morcosan, másnaposan. Hosszú hallgatás után Feri töri meg a csendet.

FERI Csináljunk már végre úgy, mintha élnénk, a hétszentségit neki!

RITA (*fölnéz*) Ezt meg hogy érted?

FERI Ahogy mondom. Halálszag van ebben az egész kibaszott lakásban.

RITA (*elindul az ablak felé*) Engedek be egy kis friss levegőt.

FERI Na ne szórakozz már! Komolyan azt hiszed, attól majd jobb lesz itt benn, hogy beengeded kintről a bűdöset? Itt van halálszag, érted, körülöttünk van halálszag. Minden olyan itt, a bútorok, a tárgyak, az égvilágon minden, az utolsó szög is, mintha nem is élne közöttük ember. Érted? Belőlünk árad. Nem vagyunk képesek életet vinni magunk köré a tárgyakba!

RITA (*rezignáltan*) És ez így harminc év után jut eszedbe?

FERI Igen. Amióta a gyülekezetedben keresed előlem a menedéket, meg folyton Fruzsinaival ügyezel, azóta. Tehetek én róla, hogy levágták a kibaszott lábamat, és ebben a retkes tolószékben élem az életemet?

RITA (*még mindig higgadtan, de szomorúan*) Nem előled menekülök.

FERI Na ne! (*Félre*) Tudom.

RITA (*menet közben*) A fölösleges gondolataim elől menekülök, és próbálok valami hasznosat csinálni.

FERI Hogy aztán mások rád zúdítsák a maguk baját, és mindennap úgy kelljen hazajönnöd, mint aki citromba harapott.

RITA Szó sincs róla.

FERI Bocsnát, de én ezt látom.

RITA Sajnálom. (*A papírjait rendezi.*) Tudod, ez nem olyan, hogy bezárom a boltot, és hazamegyek, másnap meg jövök és kinyitom.

FERI Ki hitte volna!

RITA Már megint gúnyolódsz.

FERI Tévedés, te veszed annak.

RITA (*indulóban*) Ha jól értem, mégiscsak velem van a baj. Eljárok a gyülekezetbe, csoportot vezetünk Fruzsínával. (*Veszi a holmiját, kimegy.*) Ez a baj, ugye?

FERI Én nem ezt mondtam. Én csak annyit mondtam, hogy halálszagot érzek. Mindenütt, az egész lakásban. Mintha kiköltözött volna innen az élet.

RITA (*nagyon uralkodik magán, beszél az ajtóból*) Este jövök, kaja a hűtőben! *Rita el, Feri egy darabig átkozódik, csapkod magában, aztán nagy dérral durrul elindul a kocsimba, közben elsötétül a színpad.*

2. JELENET

CSOPORT: LEVEZETÉS

A közzjáték próbája utáni első találkozás, színen a csoport tagjai.

RITA (*a csoporthoz*) Ami a legfontosabb: mi a jelenből szemléljük a helyzetünket. A szemtanúk pedig a szabadulásuk után, a közben eltelt idő tükrében, a megmenekülés katarziséban örökítették meg a gályarabok szenvedéseit. (*Fruzsínára néz.*)

FRUzsINA Hozz ki engem a börtönből, hogy magasztalhassam az Urat. Mert az Úr az igazságosságot szereti, és nem hagyja el soha a szentjeit. Az álnokok örökre megsemmisülnek, a gonoszok nemzetsége elpusztul.

ZSUzsA Hiszen látja, hogy meghalnak a bölcsek, esztelenek és balgák együtt eltávoznak. Kincseiket idegenek kapják, és a sír lesz házuk mindörökre, lakásuk nemzedékről nemzedékre, még ha országaik voltak, akkor is.

SZILVIA Miért tombolnak a népek, milyen hiábavalóságot terveznek a nemzetek?

RICHÁRD Azért ti, királyok, térjetez észhez, okuljatok, ti bírái a földnek!

SZABOLCS Ha sötét völgyben járok is, nem félek a bajtól, hisz te velem vagy.

KLÁRA Sokféle szenvedést ismer meg az igaz, de az Úr mindből kiszabadítja.

TEKLA Hagyd el a haragot, és ne méltatlankodj, föl ne gerjedj, nehogy te vétkezzél!

BORBÁLA Turbékoló galambjaid életét ne dobd oda keselyűnek, szegényeid életéről ne feledkezz meg örökre!

RITA Fogjátok pártját az elnyomott özvegynek, szerezzetek igazságot a gyengének, szegénynek. Az elnyomottat és a szűkölködőt tegyétek szabaddá, mentsétek ki a gonoszok kezéből!

Énekelnek.

FRUZSINA Te raktad rám terheimet, Uram, legyél hát szabadítóm mindörökre.

RITA Láncaimat te oldd meg!

BORBÁLA Hogy ne kelljen tovább szenvednem.

RICHÁRD A Te Fiad sebeire kérlek, ments meg!

ZSUZSA Akkor is, ha már késő.

BORBÁLA Holnap már nem virrad rám a nap.

TEKLA Elestem, de Te fölsegítettél.

KLÁRA Ha minden nap velem vagy, nem fáj a vérző sebem.

SZABOLCS Rossz volt a próféta jóvondölése.

BORBÁLA Hamis prófétának hittünk.

RICHÁRD Nincs prófétaság, csak örök körforgás.

ZSUZSA Ne tagadd a hitedet!

SZILVIA Csupán a valóságot rögzítem.

TEKLA Állj mellém hát végzetemben, Atyámfia!

SZILVIA Íme, itt vagyok. Vigyetek bennünket Urunk színe elé!

ZSUZSA Még nincs itt az ideje.

BORBÁLA *(félrevonulva)* Én úgy érzem, ma éjjel meghalok.

FRUZSINA Minden szenvedő jajkiáltása hozzád szól, URAM, szabadítsd meg kínjaitól a szenvedőt.

BORBÁLA *(Klára felé)* Gyere velem, induljunk együtt a nehéz úton.

SZABOLCS *(kettejük felé)* Várjatok meg! Én is hozzátok csatlakozom.

TEKLA *(szó nélkül elindul velük, majd távoztában)* A holnap már odaát virrad ránk.

SZILVIA, ZSUZSA, RICHÁRD *(egyszerre)* Hát mi is megyünk.

Fruzsina és Rita marad a színpadon.

RITA Látod, mi lett a terveimből. Magunkra maradtunk megint.

FRUZSINA Ne higgy a csalóka látszatnak, velünk van az Úr.

RITA Távolról figyeli kínjaim.

FRUZSINA Kishitú vagy megint.

RITA Igyekszem átlépni önnön árnyamat.

FRUZSINA Rajta hát. Ugorj!

RITA (*bebunyja a szemét, mint aki a mélybe vetné magát*) Te döntöd el, Uram, hogy föl vagy le érkezem.

FRUZSINA (*balkan énekel*) O Lamm Gottes, unschuldig / am Stamm des Kreuzes geschlachtet, / allzeit erfunden geduldig, / wiewohl du warest verachtet, / all Sünd hast du getragen, / sonst müssten wir verzagen. *Rövid szünet, majd visszajönnek a szereplők a színpadra, tárgyalják a jelenetet.*

RITA A múltba menekülés a túlélés egyik válfaja. Minél messzebbre megyünk vissza, annál nagyobb az esélyünk. Végző soron ennyit tehetünk, többet nem: megállapítjuk, hogy ugyanazok a mondatok, amiket tegnap délelőtt a konyhában kimondtunk, elhangozhattak ötszáz vagy nyolcszáz évvel ezelőtt is akár. Vannak dolgok, amikben szemernyi sem változik az ember. Az emberiség igen, de csupán annyiban, hogy már nem lóháton vagy gyalog, hanem metróval jár.

SZILVIA Ha megtaláljuk a sorsunkat a múlt valamelyik szereplőjében, akkor talán mi magunk is megnyugszunk, és elkezdjük élni a saját életünket.

SZABOLCS Szerinted mit élünk, ha nem a saját életünket?

SZILVIA Én sokszor érzem úgy, hogy nem a saját életemet élem.

RICHÁRD Hanem kiét?

SZILVIA Mit tudom én, kiét, valaki idegenét, de nem ismerem föl magamat a történetben.

RICHÁRD Ez fura.

SZILVIA Semmi fura nincs ebben.

KLÁRA (*mosolyogva*) Mindenki járhat így egyszer.

ZSUZSA Meghasonlik önmagával.

SZILVIA Még csak erre sincs szükség szerintem.

RITA Hanem?

SZILVIA Elég, ha elgondolkodsz, ha időnként megállsz és eltűnődsz, miközben tartasz fölfelé a hegyoldalban, és fölteszed magadban magadnak a kérdést, hol is voltam én az alatt a nyolcszáz méter alatt, amíg idáig fölértem. És még előtte, amíg a buszon utaztam. És ki szállt le helyettem. Ilyesmire gondolok. Mert ha én ezt megteszem, akkor visszatekintve csak egy idegen embert látok magam helyett minden eseményben.

BORBÁLA Én még nem gondolkodtam el ezen.

SZILVIA Próbáld ki egyszer.
TEKLA Én meg időnként azt hiszem, ha visszagondolok valamilyen közeli eseményre is akár, hogy álmotam az egészet.
SZILVIA Na ugye. Ez is olyan.
RITA Ezek szerint teljesen mindegy, hogy hogyan, de valahogy mindig idegennek látjuk magunkat, ha visszatekintünk az életünkre.
RICHÁRD Ki voltam tegnap, jogos a kérdés.
RITA Na és hogy ki vagyok ma?
SZABOLCS Bocsánat, nem inkább az a kérdés, hogy ki vagyok én egyáltalán?
RITA Ez a kérdés már túl messzire vinne. Maradjunk inkább a jelenben. Vagyis hát a múltnál, a választott múltunknál. A nem is olyan távolinál, meg a nagyon is távolinál.
FRUZSINA Az 1674-es esztendőnél.
Általános moraj, szedelőzködés, majd közben elsötétül a színpad.

3. JELENET

RITA ÉS FERİ OTTHON: FERINÉL BETELT A POHÁR

Ritának lelkiismeretfurdalása van Feri miatt, hazaugrik, indulás előtt megfőznie neki. Feri a kanapén. Rita belépve egy pillantással fölméri, mi a helyzet, azonnal észreveszi, hogy Feri ivott, de uralkodik magán. Nagyon koncentrált minden mozdulatára, pakolja a dolgokat a szekrényre, szándékosan kerüli Feri pillantását.

FERI Na mi van? Hazatalált a művész nő?
RITA *(nem vesz tudomást róla)* Ettél?
FERI Mi?
RITA Ettél valamit?
FERI *(előrehajol)* Nem! Képzeld, ma még egy falatot se ettem, csak ittam!
RITA *(félre)* Gratulálok! *(Feri felé)* Főzök gyorsan egy paprikás krumplit.
FERI Fölösleges, úgysem fogok enni belőle.
RITA Lecsó?
FERI *(indulattal)* Süket vagy? Megmondtam, hogy nem kérek.
RITA A paprikás krumplira értettem.
FERI Arra érted, amire akarod. *(Akadozó nyelvvvel)* Kurvára elegendem van.
RITA *(úgy tesz, mint aki nem hallja)* Képzeld, találkoztam a Janival.
FERI Milyen Janival?
RITA Zandler Janival.
FERI Azzal a baromarcúval! És? Mit csináljak vele? Kurvára nem érdekel a Jani, meg a többiek se. Húzzanak el a vérbe.

RITA (*nyel egyet, nekiáll a pultnál krumplit hámozni, háttal Ferinek, félre*) Istenem, add, hogy ne szólaljak meg!

FERI (*várja a reakciót*) Hallod?

RITA (*félre*) Akkor hát paprikás krumpli. Kevesebb macera.

FERI Mi az, megkukultál?

RITA (*gyorsan rávágja*) Hm? Kérdeztél valamit? Nem hallottam, vizet engedtem éppen.

FERI Az. Vizet engedett. Egyszer az életben főz valamit, aztán most játssza itt a mártírt nekem. Elegem van, érted? Kurvára elegem van.

RITA (*jár a keze, majd egy idő után félre*) Istenem, add, hogy ne kelljen megszólalnom.

FERI (*maga elé*) Na persze! El van foglalva a fontos dolgaival. Mert ő igen fontos ember ám! Eddig is az volt, most meg pláne az. Kérdőíveket szerkeszt. Szociológus! (*Ügyel rá, hogy ki tudja mondani nyelvobtlás nélkül.*) Az! Szociológus professzor asszony. Habilitált, meg minden. De arra nem képes, hogy egy szar lecsót megfőzzön itthon.

RITA (*félre*) Nem hallok semmit. (*Kedvenc versét szavalja félhangosan, bármelyiket, amelyik eszébe jut.*) Nyár éjszakán a grófi szérűn / reccsen a deszkapalánk...

FERI Mi van? Mit dörmögsz ott a bajsod alatt?

RITA (*erőltetett nyugalommal*) Válaszoltam, azt mondtam, hogy nem hallottam, mert folyt a víz éppen.

FERI Na persze! Én is azt mondanám! A szociológus művésznő. (*Akadózva*) Bocsánat. Professzor asszony. Habilitált. Én itt rohadok, ő meg habilitál. Gyülekezet, habilitáció, intézet, csoport. Ez mind fontosabb, mint hogy itthon mi van. Talán még azt is elvárná, hogy én takarítsak, mert a porszívót sem képes végigtolni ezen a kurva lakáson.

RITA (*hátranéz*) Hozzám beszélsz?

FERI Nem, a Herkópáterhez.

RITA Ne haragudj, nem hallottam.

FERI Na ne szórakozz velem, jó? Hülyének nézel? Azt hiszed, nem tudom, mit gondolsz? Be van rúgva a marhája, azt csinállok vele, amit akarok, úgyse érti. Na nem, professzor asszony, azt már nem! Nem hagyok hülyét csinálni magamból. Érted?

RITA (*nagyon nehezen állja meg, hogy ne szóljon vissza, legszívesebben elsírná már magát, újabb versbe kezd*) Égj, égj és hirdesd, írd, fessd szép őr-tüzeiddel az égre...

FERI (*egyre dühösebb*) Tudod, hogy elegendő van? Hallod? Kurvára elegendő van.

RITA (*ezt már nem tűri*) Abbahagynád?

FERI Mit hagyjak abba? Fáj az igazság, mi?

RITA (*türelmét veszti*) Légy szíves, fejezd be!

FERI Mit fejezzek be? Azt, hogy szemedbe mondom az igazságot? Ez volt a te bajod mindig, sose tűrted el. Azt hiszed, nem tudom, hogy csak azért volt minden, hogy ne kelljen itthon ülni, nézni a féllábú férjedet? Ez a csoport is azért kellett neked, hogy legyen hova menned, mikor nem akarsz hazajönni még. Miért nem inkább szeretőt kerestél? Többre mennél vele, mint ilyen félhalott rákosokkal!

RITA (*most kikel magából, abbahagyja a krumpliszelést, odarohan Feri elé*) Most azonnal fejezd be! Hallod?

FERI Na mi van, mi van?

RITA Nem tűröm, hogy így beszélj velem!

FERI Nem tűri, na! Hallottak ilyet? Nem tűri! (*Nevet.*)

RITA Nekem is elegendő van, érted? Korán reggel hülyére iszod magadat, és osztod az észet nekem.

FERI Naná! Nehogy már neked megmondja valaki a tutit. Mert azt te tudod a legjobban.

RITA Hagyd abba!

FERI Hagyjam abba? Mit? El se kezdtem! Meg se hallgattál! Neked nem lehet semmit mondani, mert azonnal fölkapod a vizet. Professzor asszony.

RITA Szemét vagy!

FERI Én vagyok a szemét! (*Nevet.*) Hallottak ilyet? Én vagyok a szemét. Kifogy az érvekből a nagyságos asszony, és akkor én vagyok a szemét.

RITA (*nem bírja cérnával*) Feri!

FERI Na mi van? Fáj az igazság, mi?

RITA Elég! Érted? Elegendő van... (*Zokogságba fullad a mondata, kirohan.*)

FERI Hát persze. Ez a legkönnyebb. Elmenekülni. Azt hiszi, ő a valaki. Mert most belevágott ebbe az új csoportba. A fellegekben jár. Pizkosul el van telve magától. (*Gúnyjal*) Kapott egy csoportot a gyülekezetben. Jótékonyági misszió. Mer' őt ám megszólította a Jóisten. Ja. Egyszer csak hívta, jer, leányom, szolgáljál engemet. És ő ment. A kurva életbe az egészszel! A kurva kibaszott életbe!

Rita el, Feri földhöz vágja az első tárgyat, ami a keze ügyébe esik, magában átkozódik tovább, közben elsötétül a színpad.

4. JELENET

KLÁRÁNÁL: A NÉMA KÍSÉRŐVEL

Szilvia és Zsuzsa, nemrég érkeztek, Klára limonádéval kínálta meg őket. Az asztalon gyümölcs, zabkeksz, cigaretta, hamutál.

KLÁRA (*körbemutat*) Látjátok. Minimál programra vagyok berendezkedve. (*Nyúl a cigarettáért, a másik kettő mozdul, mintha megakadályoznák, de nem szólalnak meg.*)

ZSUZSA (*keserű gúnnyal*) Hja, az élet nem azért van, hogy mindig jót hozzon nekünk.

KLÁRA (*mosolyog, rágyújt*) Ha egyszer felfogtuk, hogy nem minden fekete meg fehér, akkor azzal is tisztában kell lennünk, hogy a két végpont között magunknak kell kikevernünk az árnyalatokat. (*Köhög.*) Így készül az akvarell. (*Körbenéz, tölt.*) Rajtunk áll, milyen lesz.

ZSUZSA Kati is valahogy így mondta a kórházban. A vászon adott, a keret adott, a színeket mi válogatjuk meg hozzá. Milyen kíméletlen, először ezt gondoltam, aztán később rájöttem, ő csak szembesíteni akar bennünket magunkkal. Ez a legnehezebb feladat, neki kétszeresen is az.

SZILVIA Kati már csak tudja. Kívülről kell néznünk magunkat. Ezt kell megtanulnunk, akkor menni fog. Mintha nagyító alatt vizsgálnánk valami apró rovar. Olyan tüzetesen.

ZSUZSA Kérdés persze, hogy ez hogy sikerül.

KLÁRA Mindig van egy pont, amin ha nem billen át az ember, akkor csak körbe-körbe forog saját tengelye körül, mint a bűgőcsiga. Amíg tart a lendület, meg sem áll, sőt, ha lehet, inkább még jobban bepörgeti magát, mert azt hiszi, a mozgásban van az ereje. (*Elnyomja a cigarettát, óvatosan kilöki a parazsat, hogy később szívhassa tovább.*)

SZILVIA (*sóhajt*) Minden, az égvilágon minden csakis élethelyzet függvénye. Hiába szeretnék én kötél-táncos lenni, ha százhusz kiló vagyok, és szédülök a magasban. Ez a betegség is ilyen.

KLÁRA Főleg ez a betegség.

ZSUZSA Mi ezt az akaratunkkal sose küzdjük le. Itt valami másnak kell történnie, különben úgy járunk, mint a bűgőcsiga, vagy aki kötél-táncos szeretne lenni, pedig tériszonya van.

SZILVIA Át kell billenni azon a ponton. De hogyan? Mikor?

KLÁRA A megoldás nem a mi kezünkben van. Csak imádkozhatunk, hogy billenjünk át egyszer.

SZILVIA A fájdalmat meg közben csillapítani kell, különben kiöli belőlünk a lelket.

ZSUZSA (*maga elé nézve*) Ki. Az a lüktető fájdalom, amit a csontjaiban érez az ember az injekció után. Mintha tetőtől talpig a foga fájna.

KLÁRA (*a cigarettás dobozzal játszik*) Én csak azon imádkozom, hogy ne legyek gonosz beteg.

ZSUZSA Ha nem hal ki bennünk a lélek, nem leszünk gonoszak. Ez a drog nyitja. Így mondta Kati. A fekete árny mellett ott van a fájdalom, a láthatatlan, néma kísérő. Egy idő után szinte egyedüli támasza marad az embernek, miután mindenkit elmart maga mellől. A fájdalomában lel segítőjére. Micsoda ördögi kör! A fájdalom tartja életben, és közben kiöli belőle a lelket. Aki erre magától nem jön rá, abból gonosz beteg lesz. Aki rájön, az már-már szentként hal meg. Köztes állapot nincsen.

SZILVIA Ha Fruzsina itt lenne, nem hagyná, hogy ilyen sötét vizekre evezzünk.

ZSUZSA Fruzsínát más anyagból gyúrták. Ő nem keseredett meg.

SZILVIA Pedig minden oka meglett volna rá...

KLÁRA (*hirtelen*) Lányok, tudjátok mit? Koccintsunk! A kínálat céklalé, gránátalmalé vagy meggylé.

SZILVIA Nekem mindegy.

ZSUZSA A lényeg, hogy piros legyen.

KLÁRA Az. Szépen vagyunk. De még vagyunk!

SZILVIA Nehogy már elengedjük magunkat!

KLÁRA Eszünk ágában sincs! (*Nevet, köhög.*)

ZSUZSA Ellenállás nélkül megyünk a fájdalom mellett. Kart karba öltve. Megengedjük neki, hogy kísérjen bennünket. De ha el akarna hatalmasodni rajtunk, megálljt parancsolunk neki. Eddig, és ne tovább. Ez a mi terepünk.

SZILVIA (*nevet*) Ha Éva most itt lenne, biztos javasolná, hogy kérdezzük meg a kártyát, mit mond erre a tarot.

Nevetnek, Klára erősödő köhögésére elsötétül a színpad.

5. JELENET

KLÁRA EGYEDÜL: MERT NEM A HOLTAK MAGASZTALNAK

Klára rádiót hallgat, dobányzik közben.

FÉRFIANG Abban az időben Ezékiás halálosan megbetegedett. Ézsaiás próféta, Ámóc fia elment hozzá, és ezt mondta neki: Így szól az Úr: Rendelkezz házadról, mert meghalsz, nem maradhatsz életben! Ekkor Ezékiás, arcát a fal felé fordítva, imádkozott az Úrhoz, és ezt mondta: Ó, Uram, ne feledkezz meg arról, hogy én híven és tiszta szívvel éltem előtted, és azt tettem, amit jónak látsz! És Ezékiás keservesen sírt. Az-

után így szólt az Úr igéje Ézsaiáshoz: Menj, és mondd meg Ezékiásnak: Így szól az Úr, atyádnak, Dávidnak Istene: Meghallgattam imádságodat, láttam, hogy könnyezettél. Ezért megtoldom napjaidat még tizenöt évvel. Asszíria királyának a kezéből pedig kiszabadítlak téged meg ezt a várost, és pajzsa leszek ennek a városnak. Ez lesz annak a jele, hogy teljesíti az Úr azt az igét, amelyet kijelentett: Visszatérítem az árnyéket tíz fokkal Áház napóráján, azokon a fokokon, amelyeken már áthaladt. És visszatért a napórán az árnyék tíz fokkal azokon a fokokon, amelyeken már áthaladt. *(Némi szünet után)* Ezékiás, Júda királya jegyezte föl, amikor beteg volt, de fölgyógyult betegségéből: Már azt gondoltam, hogy életem delén kell elmennem a holtak hazájának kapuiba, megfosztva többi éveimtől. Azt gondoltam, hogy nem látom többé az Urat az élők földjén, nem láthatok többé embert a világ lakói között. Hajlékomat lebontják, mint a pásztorok sátrát, megfosztanak tőle. Összeterkeri életemet, mint takács a vásznat, elvágja életem fonálát. Reggeltől estig végez velem. Reggelig igyekeztem megnyugodni, de úgy törte össze minden csontomat, mint az oroszlán. Reggeltől estig végez velem. Csipogtam, mint a fecske vagy a rigó, nyögtem, mint a galamb, szemem fönnakadtak: Uram, szenvedek, segíts rajtam! Mit szóljak? Hiszen amit megmondott, azt tette velem. Így múlnak el éveim lelkem keserűségében. Uram, az éltet mindenkit, engem is csak az éltet ezek után, hogy megerősítesz és meggyógyítasz. Bizony, javamra vált a nagy keserűség. Hiszen megmentettél az enyészet vermétől, és hátad mögé dobtad minden vétkemet. Mert nem a holtak hazájában magasztalnak téged, nem a halottak dicsőítenek, nem a sírba leszállók reménykedhetnek hűségemben. Az élő, csak az élő magasztalhat téged, akárcsak én most. Az apák tanítják fiaiknak, hogy te hűséges vagy. Megszabadít engem az Úr, ezért pengessük a lantot életünk minden napján az Úr házában.

KLÁRA *(sóbajt, némi szünet után, félhangosan)* Nem a halottak dicsőítenek... *(Hangosan)* Ó, Uram! Segíts, add, hogy higgyek a gyógyulásomban. *(Fölkel, járkálni kezd, lassan, fájdalmasan)* Istenem, micsoda örület ez! Ha lejár a bűgőcsiga lendülete, nem lesz, aki újból felpörgesse! *(Leül, arcát a kezébe temeti.)* Segíts, hogy hinni tudjak. *(Megint föláll, járkálni kezd, más hangon, szárazon)* Nem is a gyógyulásomban, a te akaratodban kell hennem, Uram! Segíts, hogy Rád tudjak hagyatkozni, hogy tiszta szívvel Rád tudjam bízni magam, ne hagyj el ebben, a Rád hagyatkozó hitemben, mert nélküled árva leszek a búcsúzás hosszúra nyúló, fájdalmas óráiban. *(Leül, mint az előbb, a cigarettás dobozt keresi.)* Félek.

Nagyon félek, Uram! Segíts, hogy magasztalni tudjalak téged! Segíts, Uram, hogy ne féljek az utolsó lépésektől, kérve kérlek, rövidítsd majd meg a szenvedésemet! Add, hogy a te Szentlelked munkálkodhasson a szívemben!

Köhög, közben elsötétül a színpad.

6. JELENET

CSOPORTALKALOM ELŐTT: RITA MEGINT SÍR

Rita egyedül a gyülekezeti teremben, áll az asztal előtt, majd rákönyökölve kezébe temeti arcát, és bámul maga elé. Egy idő után megjön Fruzsina, a szokásos módon üdvözlik egymást.

FRUZSINA (*vidáman*) Hogy vagy?

RITA (*hátrál, rázza a fejét, sóhaj*) Nem a legjobban.

FRUZSINA (*egész közel gurul hozzá*) Na...

RITA (*rekedtes hangon*) Feri...

FRUZSINA Feri?

RITA (*rázza a fejét*) Harmadik napja részeg.

FRUZSINA Azt hittem...

RITA Én is azt hittem, hogy észhez tér majd, de nem. Azóta még jobban iszik. Tehetetlenségében, tudom, mégis bánt, elhiszed, mennyire bánt? Persze, mi más várhatok.

FRUZSINA (*vigasztalná*) Rita...

RITA Tulajdonképpen meg se lepett. Vagy mégis. Elhittem magammal, hogy majd erős lesz, meg fogja állni, hogy ne igyon. (*Föláll, járkálni kezd.*) Hogy lehettem ilyen ostoba! Nem is értem. Mindig elhittem magammal, aztán tessék.

FRUZSINA Ó, de kár...

RITA Az. De legalább tudom, hogy otthon leginkább magamra számíthatok.

FRUZSINA Eddig is tudtad.

RITA Sajnos, nem.

FRUZSINA És mit mondott?

RITA Semmit. Nem mondott rá semmit. Elvonult a szobájába, egyfolytában bömböltette a zenét, mint régen, amikor megsértődött rám valamiért, és nem akart hozzám szólni. Másnap a reggelinél is került a pillantásomat. Szinte megkönnyebbült, amikor fölálltam az asztaltól, és elindultam otthonról.

FRUZSINA Ő meg nyilván ment egyenesen a kocsmába.

RITA (*bólint*) Biztos.

FRUZSINA *(nyújtja a karját Rita felé, hogy megölelné, Rita odamegy hozzá, szorosán átölelik egymást, Rita sírva fakad)* Na...

RITA *(szepegve)* Tudod... annyira rosszulesik...

FRUZSINA Elhiszem... De miért nem hívtál?

RITA *(rázza a fejét)* Egyedül kell ezt megoldanom, Fruzsina. Bevonultam a szobámba, bögttem egy sort, aztán bekapcsoltam a relax zenémet. Az mindig megnyugtat.

FRUZSINA *(részvétellel)* Nem is tudom, mit mondjak.

RITA Semmit. Ne mondj semmit. Komolyan, mintha két emberrel élnék együtt. Az egyik a józan Feri, a másik a részeg.

FRUZSINA Jaj, Rita!

RITA Ez van. *(A jegyzetei közt lapoz.)* Akkor ma újra a prédikátorok?

FRUZSINA Igen.

RITA Megbocsátás, feloldozás, békítő emlékezet. Többet úgyse nagyon tehetünk.

FRUZSINA Mármit mivel?

RITA Hát a múltbeli eseményekkel.

FRUZSINA Jó módszer, én szeretem.

RITA Kicsit mantraszerű, de szerintem működik. Eddig legalábbis úgy tapasztaltam. Teljes odaadást kíván, az igaz, de szerintem nálunk ez adott. Mindenki maximálisan benne van. Ezért is jó a kiscsoport. Nyolc-tíz fős, ennél több sok lenne.

FRUZSINA Egyetértek. *(Körülnéz az asztalon.)* Hozzak valami innivalót?

RITA *(föláll)* Nem ártana, de ne fáradj, menjünk át a konyhába inkább. Még egy rántottára is van időnk. *(Elindul.)*

FRUZSINA Várj, segítek.

Mindketten el, beszélgetve, kicsit vidámabban, közben elsötétül a színpad.

7. JELENET

CSOPORTALKALOM: KLÁRI NÉLKÜL IS KLÁRIVAL

Gyülekezeti terem, a színen Szilvia, Borbála és Richárd, tárgyalják a múlt alkalom óta történt eseményeket.

BORBÁLA Kati a legelső alkalommal megmondta, keményen fog bánni velünk, mostantól tilos föltenni magunknak a kérdést, hogy miért pont én. Tekintsük úgy a betegséget, mint egy kalandot *(A másik kettő felhördül.)*, ugyanis tényleg erről van szó. Ez a betegség is egy kaland, mint minden más az életben.

RICHÁRD Kösz, inkább egy kalandpark.

BORBÁLA *(folytatja, nem reagál)* Aki nem kalandor természetű, az tekintse kihívásnak, aki pedig a kihívásokat sem szereti, az nem is élt, átaludta az életét, úgyhogy örüljön, hogy végre fölébredt.

SZILVIA Jaj nekem!

RICHÁRD Hát ez nem gyenge.

BORBÁLA Na?

SZILVIA Kíváncsi vagyok, Rita mit szólna ehhez.

RICHÁRD Ki ez a Kati?

BORBÁLA Pszichológus a kórháznál.

SZILVIA Na, azért ennyire keményen mégse kellene.

BORBÁLA Szabályosan sokkolt bennünket. Aztán a végén rájöttünk, hogy igaza van.

RICHÁRD Na ne...

Közben érkeznek a többiek. Nem szólnak bele az éppen zajló beszélgetésbe, leülnek a helyükre, és figyelnek.

BORBÁLA De így van, pontosan így, ahogy Kati mondja. Ez a betegség két dolgot tanított meg nekem. Az egyik, hogy akármit teszek is ellene, nem változtathatok rajta. Csak a hozzáállásomon. Mert ez van. Ha megfeszülök, akkor is ez van. *(Minden szempár rászegeződik.)* Tekintsem tehát úgy, mint egy kalandot. Igen. Mert nézőpont kérdése.

SZILVIA *(felnyög)* Aha. *(Richárdra pillant.)* Az élet egy nagy kalandpark... hiszen hát...

RICHÁRD *(Borbála felé, bólint)* Mondom.

BORBÁLA *(nem reagál, folytatja)* Rájöttem, ha már úgyis ilyen kevés időm van hátra, mert minek áltassuk magunkat, az én betegségem visszafordíthatatlan, egy-két hónap?, félév?, mennyi lehet?, akkor legalább használjam ki ezt a kis időt.

ZSUZSA *(most érkezik, nagyon feldúlt)* Klári már nem tud jönni.

Döbrent csönd, közben megérkezik Szabolcs is Teklával, még hallották Zsuzsa mondatát.

BORBÁLA Jaj!

TEKLA Istenem! Hát Klári is... A múltkor éppen mondtuk, mennyire jó, hogy találkoztunk, és hogy többet kellene beszélgetnünk. Volt egy rejtélyes mondata, amikor elköszöntünk...

SZABOLCS *(közbevág)* Mit mondott?

ZSUZSA Én is hallottam. Még nem szeretnék elbúcsúzni. Ezt mondta.

TEKLA És nevetett, ahogyan szokott, aztán nagyon köhögött.

Rita és Fruzsina érkezik, köszönnek, látszik rajtuk, hogy szomorúak, Klári miatt.

FRUzsINA Nem tudom, tudjátok-e...

EGYSZERRE NÉHÁNYAN Klári...

RITA Igen. Hozom az üzenetét (*Maga elé*) Ki érti meg az ő útjait, és a vihart, amelyet emberi szem sem lát? (*Körülnéz szomorúan.*) Folytassátok nélkülem is velem. Ezt még hozzátette.

TEKLA Jaj! Ez annyira Kláris!

RITA (*tűnődve, maga elé*) Pénzt, időt hogy vertem el, / Arra e kis könyv felel.

SZILVIA Ezt is Klári üzeni?

RITA Nem, Arany János. Goethe után szabadon. (*Leteszi a papírjait maga mellé a földre.*)

TEKLA (*maga elé, lassan*) Klári nélkül, vele.

RITA Igen.

Egy darabig néznek maguk elé mind, közben lassan elsötétül a színpad.

8. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERI NEM KÖNYÖRÜL MEG RITÁN

Feri most józan, morcos. Rita sokáig tűnődik, mire beszélni kezd. Addig tesz-vesz a papírjai között az íróasztalon. Feri a motoros újságot böngészi a kanapén, közben félhangosan megjegyzéseket tesz.

FERI Azannya! Nem semmi! Z 1000! Ócsém! Ezt a műszerfalat! Nagyon állat!

RITA (*fölnéz*) Majd ha befejezted, légy szíves, szólj!

FERI Hát ez nem semmi cucc!

RITA Hallod?

FERI (*nem néz föl*) Mondtál valamit?

RITA Majd ha befejezted, légy szíves, szólj!

FERI Oké.

RITA (*félre*) Ezt nem hiszem el!

FERI Négy milla! Nem semmi vas!

RITA (*félhangosan*) Muszáj neked a motorokat...

FERI Hogy?

RITA Tudnál egy kicsit rám figyelni?

FERI (*ölebe ejti az újságot*) Rád figyelni? Dolgozol, nem? Máskor mindig az a bajod, ha olvasás közben zavarlak.

RITA Most jó lenne, ha figyelnél egy kicsit.

FERI Rendben. Csupa fül vagyok. (*Kibúzza magát.*) A kezemet ne tegyem hátra?

RITA Ne gúnyolódj!

FERI Komolyan kérdezem.

RITA (*nem tudja, hogyan fogjon hozzá, aztán kiböki, de maga is megbánja, hülyén érzi magát*) Nem bírom elviselni, ha iszol.

FERI Tényleg? És ezt komolyan is gondolod?

RITA A leghatározottabban.

FERI Pont te. Te, aki simán rám vertél három-négy korsóval.

RITA Ne gyere folyton azzal, hogy mi volt régen.

FERI Az is te voltál.

RITA Nem erről van szó. Közben eltelt tizenöt év.

FERI Na és? Én szívtam többet, nem te.

RITA Nem tehetek róla, Feri...

FERI (*fölemeli a hangját*) Ki mondta? Ki mondta, hogy te tehetsz róla?

RITA Ne haragudj, de én ezt akkor sem...

FERI Mi van? Néha egy kicsit többet iszom, na és? Vedd tudomásul, ha olyan kedvem van, inni fogok. Érted?

RITA (*félre*) Nem, nem értem. (*Feri felé, békülékenyen, sóhajtova*) Belefáradtam, Feri.

FERI Mibe? Magaddal nem vagy kibékülve, az a te bajod.

RITA Lehet. De elég, ha én látom, nem kell neked is megerősítened. És most nem is rólam beszélünk, hanem rólad.

FERI Jawohl! Naná!

RITA Folyton elütöd viccel, ha komoly dolgokról...

FERI Ugyan, Rita, hagyd már ezt a szentfazék dumát!

RITA Feri, ne, nagyon kérlek, ezt a hangot ne!

FERI Jól van, abba hagyom, de te se fárasz ezzel, légy szíves, jó?

RITA (*lemondón*) Jó. Nem fárasztalak.

FERI Eszünk is valamit ma még?

RITA Hideget.

FERI Tök mindegy, hideget, meleget, valamit.

RITA Rendelhetnénk egy pizzát.

FERI Kizárt. Én sokkal jobb pizzát csinálok, mint az összes pizzás cég együttvéve.

RITA Na!

FERI Miért, talán nincs igazam?

RITA A magad szempontjából mindig.

FERI Nekem akkor is az ízlik legjobban, amit én sütök.
RITA Még jó.
FERI Naná.
RITA Akkor marad a hideg.
FERI Annyi baj legyen.
RITA (*hirtelen bangot vált*) Holnap későn jövök.
FERI Nocsak.
RITA Tovább tart a csoport.
FERI A csoport.
RITA Igen.
FERI És?
RITA Csak úgy mondom. (*Fölkáll, összeszedi a jegyzeteit, felpakolja a könyveket a polcra.*) Hogy tudd.
FERI Nagyszerű. Szóval megint nem dugni mész.
RITA (*megáll Feri előtt*) Ezt meg se hallottam.
Feri fölhorkan, Rita áll előtte, közben elsötétül a színpad.

9. JELENET

FRUZSINA ÉS ÉVA: ÉVA MOST SÁLAT KÖT

A konyhában, Fruzsina menni készül.

FRUZSINA (*nézi, tapogatja, ami eddig elkészült*) Milyen hosszú lesz?
ÉVA Amilyenre akarod.
FRUZSINA Még legalább fél métert köthetnél hozzá.
ÉVA Semmi akadálya. Fonal van bőven.
FRUZSINA És időd is?
ÉVA Időm? Bármikor meg tudom kötni, te is tudod. Nekem pihenés a kötés. (*Elveszi tőle, folytatja.*)
FRUZSINA (*némi szünet után*) Rita ma panaszkodott.
ÉVA Rita? Ezt nehezen tudom elképzelni.
FRUZSINA Na nem túl direktben.
ÉVA És te?
FRUZSINA Én? Én vigasztaltam. Hogy senkinek nem olyan jó.
ÉVA (*nagy szeretettel néz rá*) Édesem!
FRUZSINA (*némi szünet után*) Mindig ilyen volt?
ÉVA (*ráncolja a homlokát, mint aki erősen gondolkodik, megáll a keze, lenéz a kötésére, a szemeket vizsgálgatja*) Nem is tudom... (*Némi szünet után folytatja.*) Alapvetően ilyen, csak sokkal vadabb. Fruzsina Vadabb? Miben?

ÉVA A világon mindenben, amit csinált. Lázadt az élet ellen, azt hitte, ő az erősebb.

FRUzsINA Na, ezt fejtsd ki bővebben, édesanyám, ez érdekel.

ÉVA Rég volt, igaz se volt. Mintha nem is ő lett volna, akit én húszévesen megismertem. Ferivel együtt.

FRUzsINA Azóta együtt vannak?

ÉVA *(bólint)* Sose hittem volna, hogy együtt maradnak.

FRUzsINA Miért?

ÉVA Folyton marták egymást. Összevesztek, kibékültek. Se veled, se nélküled. Mindenki azt mondta, ők nem maradnak együtt. *(A szemeket vizsgálgatja, némi szünet után)* Rita bevárta Ferit az egyetemen, mert ő egy évig katona volt. Apád akkoriban sokszor megjegyezte, csodálja, hogy ezek még nem ütötték agyon egymást.

FRUzsINA *(nevet)* Apa tudott vicces lenni.

ÉVA Teljesen komolyan gondolta. Ahogy néha mentek haza a kocsmából, bőven belefért volna.

FRUzsINA Rita is ivott?

ÉVA Nem is keveset.

FRUzsINA Ezt nehezen tudom elképzelni.

ÉVA Pedig így volt. Egymást támogatták. Mindig megállapodtak, hogy aznap ki rúghat be, hogy a másikat hazatámogassa. És ez így ment a bal esetükig, amikor Feri elvesztette a fél lábát.

FRUzsINA Baleset volt? Én mindig azt hittem, érszűkület.

ÉVA Dehogy! Csak azt mondja mindenkinek, aki nem ismeri.

FRUzsINA Hogy jobban sajnálja?

ÉVA Nem, szerintem hogy ne kelljen magyarázkodnia.

FRUzsINA Aha. Rita meg azóta nem iszik.

ÉVA Igen.

FRUzsINA És templomba is azóta jár?

ÉVA *(bólint)* A Szentléleken múlt, hogy nem haltak meg ott a helyszínen mind a ketten.

FRUzsINA Elképesztő!

ÉVA Az. Feri egy darabig visszafogta magát, nem ivott, az ikrek születése után persze úgy berúgott, hogy apádnak kellett érte menni a kocsmába. Aztán egész sokáig tartotta magát. Na de amikor megkapta az elektromos tolószékét, első útja megint a kocsmába vezetett.

FRUzsINA Ritának nem volt szíve elhagyni.

ÉVA Nem. A gyerekek miatt sem. Késői gyerekek, rokkant apjuk, tudod, hogy van ez.

FRUZSINA És miért nem küldi terápiára?

ÉVA Rita? Ferit?

FRUZSINA *(értetlenül néz)* Miért?

ÉVA Hallottad te valaha is Ritától, hogy Feri alkoholista? Nem hiszem. Rita szerint Feri egyszerűen nagyivó. Ő tiltakozna a legjobban ellene, ha alkoholistának neveznéd. Legfeljebb dipszomániás. Ahogy Hajnóczy Péter mondta. Rita mindig ezzel jön. Ferit egyszerűen nem lehetett vádolni előtte.

FRUZSINA *(némi gondolkodás után)* Nem lehetett könnyű neki.

ÉVA Nem. És mostantól még nehezebb lesz. Ezért is gondoltam, jót tesz neki, ha veled lesz a csoportban.

FRUZSINA Nekem nagy segítséget jelent. Rita olyan őszinte. Mindent szó szerint lehet venni, amit mond.

ÉVA Az biztos.

FRUZSINA *(az órára néz)* Huh! Elkéstem, édesanyám, rohanok!

Fruzsina elköszön, sebtében felkapja a mappáját, és kigurul a színről. Éva mosolyog, fejét csóválja, maga elé motyogva kötöget tovább, és közben lassan elsötétül a színpad.

10. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERI MÉG MINDIG HÁRÍT

Feri a laptopján filmet néz, fülhallgatóval, közben hangosan kommentálja a látottakat, nem is hallja, hogy Rita bejön.

FERI *(maga elé)* A rohadt anyátokat! Szemét, mocskok banda!

RITA *(megáll az ajtóban, vár, hátha észreveszi Feri, de nem)* Hahó!

FERI *(még most sem reagál)* Apám... ezek állatok!

RITA Hahó, megjöttem!

FERI *(most eszmél)* Szia! *(De még mindig a filmet nézi.)*

RITA *(tesz-vesz közben, táskájából pakolja az asztalra a jegyzeteit)* Mit nézel?

FERI Hogyan készül Kínában a szörmebunda.

RITA Jaj!

FERI Ugye? *(Maga elé.)* Rohadékok! Szemetek!

RITA Muszáj ezt nézned?

FERI *(meg se hallja, maga elé)* Baszd meg, ezt nem hiszem el!

RITA Majd szólj, ha befejezted. *(Átmegy a konyhapulthoz, ott keres valami vacsorának valót, megfog egy zacskót, majd maga elé)* Kuszkus! Öt perc alatt kész.

FERI *(maga elé)* Veletek kellene ezt csinálni, szemét állatok, elevenen megnyúzni benneteket. A kurva anyátokat... Igazad van, baszd meg! Így kellene. Mocskos rohadékok. Semmi se számít nektek ott. Annyian vagytok, talán még emberrel is kísérleteztek... Ja! Naná!... De azok legalább elküldhetnek benneteket a kurva anyátokba... Igazad van! Bányába velük!... Na az a másik!... Sok hülye picca meg keni a pofájára!... Nagy állatvédő, aztán fogalma sincs, mikor, hol, hogyan tesztelték, milyen állat vakult meg tőle!

RITA *(hangosan)* Kuszkus lesz! Sajttal vagy baconnel?

FERI *(még mindig maga elé)* Ne vásárolj, ne vásárolj! Szavak, aztán mire mindenki a fejéhez kap, kihal néhány generáció ezen a földgolyón! Lehet, hogy az egész emberiség. Igaz, annak kell még ezer év, ha ilyen ütemben folytatjuk. Ezt mondta az a... hogy is hívják? *(Hangosan, Rita felé)* Hallod? Hogy hívják azt a roki angol fizikust?

RITA *(maga elé szinte)* Stephen Hawking...

FERI Hallod?

RITA Hawking! Stephen Hawking!

FERI Az! Akinek húszévesen azt mondták az orvosai, hogy két éve van hátra, és még ma is él. Mindjárt nyolcvan lesz. Beszarás!

RITA Mi van vele?

FERI Semmi. Ő mondta, hogy körülbelül ezer éve van még a Földnek.

RITA Kuszkus?

FERI Az emberiségért nem kár. Kiválóan meglenne a Föld nélkülünk.

RITA Nem válaszoltál. Jó lesz sajttal, vagy baconet is pirítsak hozzá?

FERI Mit?

RITA A kuszkuszhoz.

FERI *(maga elé)* Éppen ideje lenne, baszd meg! *(Rita felé)* Most mondd, mert nem figyeltem.

RITA *(maga elé)* Nem lep meg. *(Feri felé)* Azt kérdeztem, hogy baconet is kérsz-e a kuszkuszhoz, vagy jó lesz sajttal is, mert akkor gyorsan pirítok.

FERI Jó lesz sajttal is.

RITA Akkor máris tálalok, mert készen van. Mehetsz az asztalhoz.

FERI *(lekászálódik a kanapéről, mankó is elég neki, odaül az asztalhoz, mint a rendes óvodás)* Azért ezt nem értem. Micsoda egy mocskos világ!

RITA *(egy tálcán két tálkában hozza az ételt, külön a sajtot, evőeszközt, Feri elé teszi az egyiket)* Sajtot tegyél rá, amennyit akarsz. *(Nagyon fakó a hangja.)* Jó étvágyat!

FERI *(rávágja)* Jó étvágyat! *(Pillanatok alatt végez.)* Erre most jólesne egy sör!

RITA *(gondolkodás nélkül)* Tegnap ittál eleget, nem?

FERI *(nem akar binni a fülének)* Mi?

RITA Feri...

FERI Mi van? Ittam, na és? Talán nem szabad?

RITA Most nem arról van szó...

FERI Hanem? Hanem miről? *(Látszik rajta, hogy pillanatokon belül a plafonon lesz.)*

RITA *(összeszedi a tányérokat)* Csapvíz jó lesz?

FERI Na persze! Ha sör nincs! Tényleg, semmi rendes pia nincs itthon?

RITA *(elmenőben visszaszól)* Ami volt, azt tegnap megittad.

FERI Meg. Megittam. Meg, a kurva életbe!

RITA *(hoz egy kancsó vizet meg két poharat, tölt)* Tessék!

FERI Kösz! Egészség!

RITA Feri...

FERI *(nyel egyet, arcán hitetlenkedés, döbbenet, iszonyat egyszerre, képtelen megszólalni, lassan leengedi a poharat, aztán valami fura torokhangot ad ki a végén)* A...
Ferinek torkán akad a szó, csak nézi Rita elgyötört arcát, aztán lassan el-sötétül a színpad.

11. JELENET

KLÁRA EGYEDÜL OTTHON: ERŐSEN TARTJA MAGÁT

Fekszik, felül, látszik rajta, hogy most ébred, irgalmatlan fájdalmai vannak.

KLÁRA *(vidáman)* Jó reggelt, kegyelem! *(Más hangon, énekelve)*

A tegnap terhe már a tegnapé.

A holnap árnya még a holnapé.

Minden új reggelen

örök Útitársam köszönhetem:

Jó reggelt, Uram Jézus!

Jó reggelt, öröm!

Jó reggelt, békesség!

Jó reggelt, kegyelem!

Jó reggelt, öröm! *(Körülnéz, a pókokat keresi a sarokban.)* Na, hol vagytok? Elbújtatok, mi? Pedig most kedvetekre garázdálkodhatnátok, kis

vacakok! Hogyhogy nem jöttök elő? Csak akkor olyan fontos megmutatkozni, amikor tudjátok, hogy veszélyben vagytok? Amikor nyugodtan lehetne korzózni, már nem olyan érdekes? Szépek vagytok, mondhatom! *(Megcsörren a mobilja, fölveszi, a telefonba beszél, a távirányítóért tapogat maga körül.)* Persze... Hogyne... Mikor? *(Megtalálja, bekapcsolja a tévét, leveszi a hangot.)* Én? Én nem. Azt előre megmondom! ... Az engem nem érdekel... *(Elkomorul.)* Na ne, azért még hülye nem vagyok! *Leteszi a telefont, felerősíti a tévét, rágyújt, majd egy-két szippantás után eloltja a cigarettát, ahogy szokta. Visszamegy az ágyba, félig ülve nézi a tévét. Férfi és női hang beszél felváltva egy vallási műsorban.*

1. FÉRFIHANG Azután Jerikóba értek, és amikor Jézus tanítványaival és elég nagy sokasággal kifelé ment Jerikóból, egy vak koldus, Bartimeus, a Timeus fia ült az út mellett. Amikor meghallotta, hogy a názáreti Jézus az, így kiáltott fel: Dávid Fia, Jézus, könyörülj rajtam! Többen is rászóltak, hogy hallgasson, ő azonban annál inkább kiáltozott: Dávid Fia, könyörülj rajtam! Jézus megállt, és ezt mondta: Hívjátok ide! Odahívták a vakot ezekkel a szavakkal: Bízzál! Kelj fel! Hív téged! Ő pedig ledobta felsőruháját, felugrott, és odament Jézushoz. Jézus megkérdezte tőle: Mit kívánsz, mit tegyek veled? A vak ezt mondta: Mester, hogy újra lássak. Jézus ekkor így szólt hozzá: Menj el, a hited megtartott téged. És azonnal újra látott, és követte őt az úton. *(Némi szünet után, magyarázva)* Menj el, a hited megtartott téged. Nagyon ritkán olvashatunk a gyógyítási történetekben arról, hogy hogyan történt a gyógyítás. Nem a gyógyulás végbemenetele a lényeges, hanem az odáig megtett út. Amiken keresztül a történetben szereplő vak Bartimeus ment. Gondoljunk bele. Vak és koldus. Minden napját az út szélén tölti, így hall a názáreti Jézusról is, aki gyógyít és tanít, csodákat tesz, és sok jót beszélnek róla az emberek. Így lehetséges, hogy amikor meghallja, hogy Jézus arra jár, pontosan tudja, kit szólít meg a jerikói út mentén, és azt is tudja, hogyan kell megszólítani: Dávid Fia, Jézus, könyörülj rajtam!

Klára idáig nézte, most lecsukódik a szeme.

Ez a felismerés nem mindenkinek adatott meg. Itt van egy vak koldus, akinek nagyobb a hite a látóknál, akik számtalan módon megvizsgálhatnák, ki az a Jézus, aki Názáretből jött közéjük. S ez a hit, amely bár nem lát, de ismer, ez a hit hívja segítségül a Gyógyítót, és kapja meg a választ a hitére: Menj el, a hited megtartott téged. *(Némi szünet után)* A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által.

Egész rövid zenei betét után egy női hang szól a tévéből. Klára alszik, egyenletesen lélegzik, nem mozdul.

1. NŐI HANG Várván vártam az Urat, és hozzám hajolt, és meghallgatta kiáltásomat. És kivont engem a pusztulás gödréből, a sáros fertőből, és sziklára állította fel lábamat, megerősítvén lépteimet. És új éneket adott szájamba, a mi Istenünknek dicséretét; sokan látták és megfélemlettek, és bíztak az Úrban. Boldog ember az, aki az Úrba vetette bizodalját, és nem fordul a kevélyekhez és a hazugságra vetemedettekhez! Sokat cselekedtél te, Uram Istenem, a te csodáiddal és terveiddel miérettünk; semmi sem hasonlítható hozzád; hirdetném és elbeszelném, de többek, semhogy elszámálhatnám.
2. FÉRFIHANG És ahogyan Mózes felemelte a kígyót a pusztában, úgy kell az Emberfiának is felemeltetnie, hogy aki hisz, annak örök élete legyen őbenne. Mert úgy szerette Isten a világot, hogy megszületett Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Mert az Isten nem azért küldte el a Fiút a világba, hogy elítélje a világot, hanem, hogy üdvözüljön a világ általa. Aki hisz őbenne, az nem jut ítéletre, aki pedig nem hisz, már ítélet alatt van, mert nem hitt az Isten megszületett Fiának nevében. *(Magyarázva)* Mi a hit? Jézus Nikodémusnak egy ószövetségi történettel szemléltette, hogy mit jelent Őbenne hinni. A pusztai vándorlás során egy alkalommal mérges kígyók támadták meg a népet bűneik következményeképpen. Isten azt parancsolta Mózesnek, hogy készítsen ércből egy kígyót, tegye föl egy magas póznára, és akit kígyómarás ért, nézzen fel arra, és életben marad. Nincs más módja a megmenekülésnek. És valóban így is történt. S akkor beszélt az ő bekövetkező kereszthaláláról: ahogyan Mózes felemelte a kígyót, úgy fogják Jézust is megfeszíteni, és aki benne hisz, az megmenekül a kárhozattól.
1. FÉRFIHANG Amit ebből ott a népnek meg kellett tanulnia, azt kell nekünk is ma: mindenki belehal a bűn kígyómérgébe, mert Isten nélkül csak a kárhozat vár ránk. Az ember telhetetlen, nem tud magán segíteni, csak Istentől jöhet szabadítás. Az életben maradásra csak ez az egyetlen, furcsa lehetőség van: feltekinteni az érc kígyóra, vagyis hinni Jézusban. Aki azon elmélkedik, hogy miért éppen ezt a megoldást adta Isten, miért nem mást, az közben belehal a kígyómarásba. De aki komolyan veszi Isten szavát, vagyis hisz neki, az halálos méreggel a testében is élve marad. Ezt sokan megtapasztalták akkor. Hinni tehát ezt jelenti: megteszem, amit Isten mondott. Jézus keresztyén nélkül nincs üdvösség. A keresztyén hit nemcsak ismeret, a Biblia igaznak tartása, hanem az

a személyes bizonyosság, hogy Isten Krisztus érdeméért nekem is bűnbocsánatot, örök életet ajándékoz. A hit: a kinyújtott kezem, amivel ezt megragadom.

Klára egy pillanatra kinyitja, majd újra behunyja a szemét.

2. FÉRFIHANG Egy idős hölgy haldoklott, és magához hívatta a lelkészt, hogy megbeszélje vele a temetését. Elmondta neki, hogy milyen búcsúztatást szeretne, milyen éneket énekeljenek a temetésén, hol legyenek a koszorúk, kik hol álljanak a koporsó körül. Amikor befejezte a monológját, újabb meglepő kéréssel állt elő. Kérem, figyeljen arra, hogy a koporsóban egy kiskanál legyen a kezemben! Nagyot nézett a lelkész, de mielőtt megkérdezhetette volna, a hölgy tovább beszélt. Tudja, életem legszebb pillanatai közé tartoznak azok, amikor a tányérom mellett desszertes kanalat is találtam. Ilyenkor mindig tudtam, hogy édesség is következik. Nagyon szerettem az édességet! A kiskanál nekem a hitet szimbolizálja. A hitet, hogy a java még hátravan, a legfőbb jó még várat magára. Különösen is fontos nekem a hit, így a halál közelében. Kérem, erről beszéljen a temetésemen.

Klára fölriad, merőn maga elé nézve hallgatja.

1. NŐI HANG A napokban valaki megkérdezte tőlem, ha a halál után még egyszer visszatérhetnék, másként élném-e az életemet. Hirtelen azt válaszoltam neki, hogy nem. Később mégis elgondolkodtam, és azt mondtam, ha életemet újra kezdhetném, kevesebbet beszélnék, és többet hallgatnék.
2. NŐI HANG Minden megtapasztalásom ellenére visszajutottunk az alapkérdéshez: mitől félek jobban, attól, hogy meghalok, vagy attól, hogy életben maradok? Hosszú időn keresztül attól féltem jobban, hogy életben maradok.

Klára tekintete elkomorul, némi szünet után elsötétül a színpad, miközben szól az ének:

*Imhol vagyok, édes Uram, Istenem,
kész vagyok mindenben néked engednem,
szent nevedért szörnyű halált szenvednem,
csak az igaz hitből soha ne hagyj elesnem.*

*Oda megyek, ahova parancsolod,
akár tűzre, akár vízre akarod,
vagy fegyverre, tömlőre te kívánod:
legyen, Uram Isten, valamint te akarod.*

12. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERI KIÜTÖTTE MAGÁT

Rita egyedül tesz-vesz, Feri még mindig nem jött haza. Rosszat sejt, de igyekszik uralkodni magán. Zajt hall, Feri nem találja a zárat, babrál, közben átkozódik magában. Egy huppanás, Rita rohan az ajtóhoz, Feri kiesett a kerekesszékből. Rita előbb a kerekesszéket tolja be az útból, aztán Ferit is áthúzza a küszöbön. Vértük is a homlok, Rita ideges, Éva számát keresi a mobilján, hívja. Amíg Éva megérkezik, Feri homloksebéit törölgeti, próbálja megállapítani, mennyire súlyos a sérülése. Éva nem is csenget, halkan koppant az ajtón, benyit, és egyáltalán nem lepi meg a látvány. Rita int neki, Feri fölött térdel.

ÉVA (*halkan*) Nyugi. A részeg ember tud esni, elég laza.

RITA Nagyon vértük a feje.

ÉVA (*lehajol, nézi*) Persze. Felületi hámsérülés, felszínen futó erek, logikus, hogy erősen vértük.

RITA Nem kéne megröntgenezni? Vagy egy koponya CT-t csináltatni neki?

ÉVA (*gondolkodik, nézi a pulzusát, a szemét*) Most inkább nem kéne.

RITA Hanem mikor? És ha valami belső sérülése, zúzódása, vértése van?

ÉVA (*nézi a földön fekvő férfit, vizsgálgatja*) Nem gondolnám... Hogyan eshetett ki? Képzeld el. Áll az ajtóban, nem talál bele a zárba a kulccsal. Egyszerűen kibillent a kerekesszékből. Ennyi.

RITA A lábát még meg se néztem.

ÉVA Vigyük be, fektessük föl az ágyra. Ott megvizsgálom alaposabban.

RITA Várj, csinállok helyet! (*Beszalad, összekapkodja a kanapéról a tárgyakat, könyvet, ruhát, újságot, a fejrészhez tesz párnát, majd visszafut.*)

ÉVA A vállánál fogjuk meg. Háromra emelünk. (*Rita a hóna alá nyúl a másik oldalán, ahol hiányzik a lába.*) Vigyázz, nem lesz könnyű. A nagyobb súly rám nehezedik, vigyázz, hogy el ne lökj. Mehet?

RITA (*bólint*) Mehetünk.

ÉVA Akkor figyelj! Egy, kettő, hááá-rom!

Elindulnak vele, Feri teljesen elhagyja magát. Nagy ügyel-bajjal eljutnak vele a kanapéig, ott hanyatt fektetik.

ÉVA (*Ritára nézve*) Előbb megnézem, aztán majd átfordítjuk.

RITA (*sápadt, vállat vonva*) Mindegy. Úgysem fog hányni.

ÉVA A biztonság kedvéért. (*Elkezdi vizsgálni.*)

RITA (*szemmel követi*) Nincs magánál.

ÉVA Látom. (*Tűnődik, fontolgatja, mitévők legyenek.*)

RITA Szerinted is kell CT?

ÉVA (*óvatosan forgatja Feri fejét*) Mennyi időbe telik, amíg kijózanodik?
 RITA (*még mindig nagyon sápadt*) Attól függ.
 FERI (*borgőzösen*) Mi a kurva élet...
 ÉVA (*Ferihez*) Feri, hallasz?
 FERI (*csukott szemmel*) Nem vagyok süket...
 ÉVA Számolj el tízig!
 FERI (*kipattan a szeme, felülne, de visszabilen, Éva felé*) Meg az apád faszát!
 RITA (*visszatér az arcszíne*) Feri!
 FERI Mi a fasz van? Hagyjatok békén! (*Visszahanyatlik.*)
 RITA (*Éva felé*) Látod? Ilyen. Egyik pillanatban teljesen normálisnak tűnik, a másikon meg csak káromkodik.
 ÉVA Szerintem nyugodtan megvárhatjuk, amíg kijózanodik. A homloksebében meg a zúzódásain kívül én nem látok komolyabb sérülést.
 RITA Remélem.
Leülnek az asztal mellé.
 ÉVA Hagyjuk. Hadd aludja ki magát. Utána úgyis kiderül, mi a teendő.
 RITA Utána? Utána mintha mi sem történt volna. Ő lesz a legjobban megsértődve, ha szólni merek, hogy nézett ki. Azt elfelejtetted, amikor te is itál, ugye? Ennyi lesz a megjegyzése. (*Rázza a fejét, némi szünet után*) De ezt már számtalanszor mondtam.
 ÉVA (*bólint*) Ami húsz évvel ezelőtt történt, az akkor volt. Ez meg most van.
 RITA Hiába mondom neki.
 ÉVA Kisded játéka. Akár egy lázadó kamasz.
 RITA (*sóhajt*) Főzök egy kávé. Vagy valami mást szeretnél?
 ÉVA Nem. A kávé tökéletes. Aztán megyek.
Rita kimegy, Éva a kanapé felé néz, Feri horkolására elsötétül a színpad.

13. ZÁRÓJELENET

RITA A TÜKÖR ELŐTT: FERI ALSZIK

Mintha először látná magát tükörben. Bámulja a tükörképét, közben Feri horkolását halljuk a háttérből időnként fölerősödve, fújtatással váltakozva.
 RITA Sápadt vagy. D-vitaminhiány. Nem tartózkodsz eleget napon. Szoli? Pfúj. Eszem ágában sincs. (*Megrázza magát.*) Undorító. Az a természetellenes egyenbarnaság! Akkor inkább szobarózsaszín. Tök mindegy. Na! Ilyet nem mondunk. Pláne amikor tele vagyunk tervekkel. (*Félrenéz.*) Az orvos azt mondta, éljek úgy, mint eddig, próbáljak meg ne kizökkenni a normalitásból, mert az segít. (*A tükörbe*) Csak egy leukémia. Ezt már nem ő tette hozzá, hanem én. (*Némi szünet után*) Jó kis csontvelőátülte-

tés, aztán steril szobai magány, ahol elgondolkodhatsz majd a világ folyásáról. Mi kell még? Tiszta szerencse, hogy most ért el, és nem tíz évvel ezelőtt vagy tíz év múlva, hanem éppen most. Lehetőségként pottyant öledbe, hogy rádöbbenj, mindentől és mindenkitől függetlenül létezel. Létezik ez a test, amit mindig utáltál, sose voltál elég sovány, vagy túl nagy volt a lábad, mit tudom én. Most legalább hátradőlhetsz a székben, és megkérdezheted, hogy mire van szüksége a testednek. És az lesz, amit válaszol. Nem azt, amit Feri miatt magadra kényszerítesz. Nem leszel kiszolgáló személyzet, partner a Feri kisdéd játékaihoz. (*Hátrabókol, némi szünet után, szigorúan*) Állj! Ferit hagyjuk ki a történetből! Ez a te ügyed. Ferinek főzöl, mosol rá, kivasalod az ingeit, elvégre a kocsmában sem nézhet ki úgy, mint egy ágrólszakadt. A többi az ő dolga. (*Sóhajt, feláll, járkál, gesztikulál.*) Mindig rohadtul egyedül vagyunk a saját történetünkben. Sok jó tanács, aztán a végén úgyis neked kell döntened. Hát itt a lehetőség. Szükségből erényt kovácsolni, hogy is van ez? (*Leül.*) Amikor Ferit kellett istápolni, akkor annyira tudtad. Óvtad még a széltől is, nehogy valami baja legyen, ahelyett, hogy hagyta volna, maga kezdjen valamit a helyzetével. De te örökké ott álltál a háta mögött, hogy elkaphasd, ha véletlenül el találna esni. (*Sóhajt, föláll, tesz néhány lépést, aztán visszaül.*) Ne menekülj! Úgyse menekülhetsz. Az majd egy következő stádium lesz. Figyeld meg! (*Némi szünet után*) Mi a valóság? Amit annak tekintesz. Cáfolhatatlan tények, papírra fektetett adatok, számok, végkövetkeztetések. Térkép, skicc a tájfutáshoz. A kijelölt úton kell haladnod, de te osztod be az erődöt. Persze, bizonyos tereptárgyakat érintve, az utad tehát kötött, de a legtöbb mozgásszabadság ilyen. Bizonyos határokon belül mozoghatsz. Nem futhatsz le a földgolyóról, egy egész élet kevés lenne hozzá. Úgyhogy csak okosan. Ne utáld magad, nem azért érdemelted ki ezt a betegséget, mert te gyenge vagy. Azért kaptad, hogy megállj, és eltűnődj, hogyan tovább. (*Ölébe ejti a kezét, félre*) Istenem, de nagy marha vagyok én! (*Megint a tükörbe*) Nem fogsz belepusztulni! Világos? Most fogod szépen a laptopodat, és nekiállsz dolgozni. Nem hagyod el magadat. Ha cigánygyerekek potyognak az égből, akkor is megcsinálod. Fruzsina nem a levegőbe beszél. Meg a tiszteletes asszony se, amikor azt mondja, hogy mindig tegyünk komolyabb erőfeszítéseket a sok „vízszintes” probléma közepette, hogy a vertikális vetületet is felismerjük. (*Félrenéz, fõlszegett fejvel némi szünet után*) Hát jó. Legyen. (*Nevetve szinte*) Én Uram Isten! Csak rajta! Hadd lám: mire megyünk ketten!

Rita előrehajol, nem látszik az arca, kezébe temeti. Felvételtől szól Schein Gábor verse, A törekenységről, saját előadásában, miközben lassan elsötétül a színpad, csak a vers szól, és Feri horkolása hallatszik erősebben. A fejjép végig Ritán marad.

„Mennyi repedés mindenben.
Szétfutnak sugár irányba és keresztbe,
egy pillanat se kell, hogy tovább
szakadjon a kusza háló,
szüntelen rianás az anyag
fagyos belsejében. Roppanások,
dörrenések, melyeket senki sem hall.
Kitágulnak az apró hézagok,
sötétség tör be a vékony ereken,
minden kiterjedés megkettőzi magát.
A test beleolvadna a végső ürességbe.
Elég egy apró ütés. Egy semmiség,
egy véletlen. Elég egy szó,
a figyelem kékhalála. Elég, hogy
a vágy ütköztessen egy részecskét
az agyban saját ellentétével.
Hogy megtörtént, egy villanás tudatja.
A test hirtelen megrázkódik. A vágy
és a félelem tombolása minden sejtben
felgyújtja a sötétséget, ami ettől
még mélyebb lesz. Amit egynek hiszünk,
talán ezer sziget inkább, összetorlódva.
A repedések tarthatják őket egyben.”

Függöny

VÉGE

Ayhan Gökhan

TEIRESZIASZKABIN

„Mindenütt hiányzik valami”.
Denis Diderot (Gyertyán Ervin fordítása)

prológus

néztem, végez egy természetfilmben
az ember teremtette természet a madárkörnyezeten,
hogyan áll be görcs, bénulás,
az ember teremtette természet eszközrendszeréből
hogyan történik meg a kiválasztás,
görcs, bénulás,
végignéztem
egy természetfilmben,
hőmérsékletet hagy veszni kiömlött olaj:

nem, mint madárzsírtól halott olajfinomító,
hanem már szárnyból
kicsavart testrészt, emésztést
utánzó hang a brutalitásban, kegyetlenségben,
brutalitást sért
mágarra tollazott súlya, kegyetlenség
rejlük a szárnyban felejtett hang mélyén?
kegyetlenség rejlük a szárnyban felejtett
hang mélyén:
hanghőmérő.

I.

Hivatalos helyiség. A bünténnyel vádolt betegek azt a feladatot kapták egy-egy mitológiai szereplő felől, mitológiai elem felhasználásával mondják el, mi történt és hogyan, amikor a feltételezett bűncselekményt elkövették. A szerepvallomás arra is teret nyit, ne feledkezzenek meg egy-egy sérelmükről, itt és most esélyes a teljes kitárulkozás.

Lamia Közép-Görögországban található,
Fthiotida székhelye közel
ötvenezer lakossal. Fő nevezetessége
egy jó állapotban fennmaradt középkori vár.

Nyugodjon meg!

Jó.

Nyugodjon meg!

Jó, megnyugodtam. Megnyugodtam, nem?

Nincs semmi baj.

Hihetem, hogy nincs.

Nincs semmi baj.

Lamia Közép-Görögországban...

Semmi baj.

...található, Fthiotida székhelye
közel ötvenezer lakossal. Fő nevezetessége...

Ne féljen!

...egy jó állapotban fennmaradt középkori vár.

Ne féljen!

Megpróbálom.

Ez nem az a hely, azt mondja, és én elhiszem,
hogy nem az a hely. A csalódást, ezt maga
jobban tudja, a tudatalatti elraktározza, és
a kellő pillanatban szembesít vele újra.

Ez olyan evolúciós dolog lehet, vagy mi,
szembesít a tudatalatti.

Értem.

Mert én túlélő vagyok, higgye el.

Azt, hogy idehoztak, úgy fogom fel,
mint egy kirándulást, hogyan végződhet,
képzelné sem merem.

Ön szerint hogyan?

Ezt ne tegye velem, nagyon kérem,
ezt ne tegye!

Nem teszek semmit.

Ne világítson a szemembe!

De én nem...

Nem kell, hogy átvilágítson.

Nem csináltam semmit. Nem én
okoztam zúzódást a karján.

Megrángattam?

Megrángattam.

Megrángatta.

Hát aztán,
ki nem rángatja meg?

A gyerekem.

Megrángatta.

A gyerekem.

Nincs rángatás? Mi az, hogy nincs rángatás?
A nevelési módszerem kizárólag rám
tartozik, kinek mi köze van hozzá?

Magának meg mi köze van hozzám?

Értem.

Érti?

Értem.

Én, Lamia, megöltem.

Öregemberstátus. Az én státusom bonyolultabb.
Nem halogattam a megismerkedést, az utcán
szólítottam meg. Annyi volt a dolgom, hogy megszólítsam.

Átvett szatyor.

Kezembe vett élet.

Megtalált fogás.

Csak bátran, ne álljon meg!

Nézze, az vagyok én, ott megyek. Egy
kisgyerektől vezetve jön a vak Teiresziasz.
Én megyek az öreg vakkal, én vagyok
az öreg kisgyerek. Úgy mentünk,
mint ünnepélyes díjátadón, arcunkon
Thesszalonikiben tesztelt reflektorfény.
Várjon, megmutatom. Itt mentem én,
itt ment az öreg, itt lassítottam én,

itt lassított az öreg, itt mentem én,
a látás, itt ment az öreg, a vakság.

Szabad lesz?

Egy kis helyet,

Nem tolakszom,

Előre megyek,

Ő a díszvendég,

A díszvendég mellett reflektorfény kísért.

Azt mondta, szétbassza a fejem. Az én fejem bassza szét?
Azt azért megnézem, hogy az én fejem szétbaszható.
Ennyi agressziót nem vesz be a gyomrom, ennyi agressziót
kihány. Én baszom szét a tied, ordítottam a folyosón.
Lejjebb eresztettem a hangom, ne vitassa a jó modorom.
Felvett udvariasság az enyém, bármikor leveszem,
fulladásig a feje köré tekerem. Jó, jó, elnézést. Látja,
jó idő van, szép idő van, jó vagyok, szép vagyok, rám szállnak
a madarak, olyan rendes vagyok. Tartom magam,
a harmóniámból nem engedek. Nem akasztom ki.
Ezt most leírta? Szó szerint írta le a mondataim?
Őszintén, nem fél tőlem? Én nem vagyok agresszív,
megkérdeztem, azt még szabad, nem? Nem szabad?
Jó, jó, abba hagyom. Nem mondok semmit. Kérdezzen,
ha akar. Készséges vagyok, mint ma született kabóca.
Szépek a szárnyaim? El ne repüljek. Ahhoz mit szólna,
ha fognám a szárnyaim, és szépen elrepülnék?
Itt hagynám ezzel a sok hülyeséggel az életemből.
Ne ijedezzen, nem repülök, maradok.

Én vagyok a király! Nem dühöngök, mondtam,
nem dühöngök tovább. Ordítottam?
Én ordítottam? Mered állítani, hogy ordítottam?

Te nem vagy király!

Én vagyok a király!

Ne ordíts már!

Rajzoljak fát? Milyen fát? Gyümölcsfát? Alma jó lesz? Képzeld, az nem megy. Olajfa, az jó lesz. Lerajzoltam. És? Ebből kiolvas valamit? Belőlem nőtt ki ez az olajfa? Mert almás nem megy, előbb mondtam. Rajzolgathatok itt magának holnap reggelig, az én ágaim nem fejt meg. Soha. Nincs hozzá kapaszkodója.

Kréta-sziget a Földközi-tengeren, Kr. e. 323-ban...

Nekem ez nem megy.

Jól csinálja, tovább.

Nem elég kifinomult a fantáziám.

Dehogyanem! Engedje el magát!

Kértem mindig az apám, maradjon nyugton. Ne kapja fel a vizet. Mintha tüntetésről hozta volna az indulat, tüntetésről importált a hang. Vert. Bordatörés kéthavonta, kisebb testi sértés napi szinten. Megvert. Bőrömön jött ki a szorongás, bepirosodott. Nem megfelelő nevelési módszer, állítja a szakirodalom, nem volt kihez fordulnom, az ombudsman mint a jogsértés ellen fellépő felelős személy, a mi környékünkön nem létezett. Nem a mitológiánk része, finoman szólva. Apám szennykészlete hullámokban ért. Vert. Hogy én vagyok a fia, súlyos bűntényt, tévedést vett tudomásul. Bűnös tényét, hogy én vagyok a fia. Kibasztak vele a többi istenek. Megvert. Eldugott

egy barlangban, a hegyek közé. A tengeristen kultuszrendjébe nem férközhetett hiba. Intézetbe adott. Vert. Az állam megbízatást kapott, gondoskodjon rólam, lásson el szükségleteim szerint. Jótékony állami ellátásban részesültem, elégséges körülmények között éltem. Nem feledkeztek meg a képzésemről, pásztornak tanultam, OKJ-s vizsgát tettem. Ahhoz megfelelt, hogy elsajátítsam, hogyan tereljem a bárányt, a juhot, készíteni gomolyát, sajtot, túrót. Apám nem látogatott, nem érdeklődött felőlem. Vert. Nem érdeklek az apám, sajnálkoztak rajtam.

Hazavittem, hagyományhoz hűen hazaviszik mitológiánkban a talált csecsemőt. Ez egy rossz szokás.

Ne ordíts már!

Én vagyok a király!

Te nem vagy király!

Te egy geci vagy, gyűlölted az apád!

Gyűlöltem az apám?

Gyerünk, Teiresziasz, a folyosó végén várják.

Engem várnak a folyosó végén? Én ezt elhiszem?

A huszonhármas szobában előzetes regisztráció nélkül elvégeznak mindent. A halálév-fogadás az idei nyár legfelkapottabb ajánlata. Két tanú jelenlétében megkötöd a halálévre vonatkozó szerződést, ha nyersz, hagyatékod része a tőlünk kapott jutalék. Tudsz jobbat? Jósdákhoz fordulni nem ér, azonnali kizárást jelent! Belementem, tetszett a játék. Becsaptak, én meg lelöktem.

Ilyen egyszerűen?

Hát igen. Lelöktem egyszerűen.

Azt mondják, hogy az első delphoi szentély méhviaszból és madártollakból készült, a második összetekert páfrányszárakból, a harmadik babérágakból, a negyediket Héphaisztosz kovácsolta bronzból, arany énekesmadarakkal az oromzatán, de egy szép napon elnyelte a föld.

Nem hagyott békén, zaklatott.

Neki semmi nem volt jó.

Nem felelt meg, nem feleltem meg.

Hogy jövök én ahhoz, az ő tökéletes életének megfeleljek.

Nem vagyok elég jó, mindennap éreztette ezt.

Nem vagyok elég jó, nem vagyok elég jó,
nem vagyok elég jó, mint hűtő, zúgott a fejem.

Bántalmazott.

Nem vagyok az a fajta, aki az ilyesmit tűri sokáig. Választottam a tűrőképességem határán, idegösszeomlást vagy... És döntöttem. Eldöntöttem egy perc alatt.

Hatvan másodperc.

Hogy meghozd életedben a legsúlyosabb döntést,
nem kell sok idő, hatvan másodperc.

Gordiuszi csomót, megoldottam.

Mint hűtőt, kipakoltam.

Nem ruhásszekrényt, hűtőt.

Csúnyán hangzik?

Ha bántalmazott mentálisan, hogyan oldottam volna meg?

A gordiuszi csomóm.

Mint hűtőt, kipakoltam.

Nem ruhásszekrényt, hűtőt.

Nem kellett több, hatvan másodperc,
ne zúgjon tovább.

Hűtőt!

Érti?

Kibaszott hűtőt!

Danaosz titokban hegyes tűket osztott ki
lányai között. A lányok a tűt a hajukba
rejtették, és éjfélkor keresztülszúrták vele férjük szívét.

Elhagyott, visszautazott Görögországba, várta
az eredeti családja. Az első. Két fiú, két lány
meg egy feleség. Az első. Nyilvántartásba vettem.
Meg az anyám, a feleség, az elhagyott. A második.
Apa nélkül nőttem fel, egyszülős családban, harminc
négyzetméteren.

Magánmitológiám.

Szorogásom közvetlenül a tenger szennyeződéséről olvasott cikk után kezdődött. Lényeg: a nagyvállalatokhoz köthető környezetrombolást előbb-utóbb a saját életünk sínyli meg.

Nem reagálok túl, ezek tények.

A madarak szárnyán ragadó olajfolt lassan a bőrünkön és a gyerekeink bőrén ragad majd, felbecsülhetetlen egészségügyi károkat okozva ezzel.

Nem reagálok túl, ezek tények.

A rohamos madárpusztulást követi az ökoszisztéma globális összeomlása. Előre jelzik a jövőt, mint vonalkód, leolvasható a szennyezett toll.

Nem reagálok túl, ezek tények.

Bőrömön jött ki a szorongás, bepirosodott. Azt reméltem, pár nap és elmúlik — nem múlt el. Kenegtettem, nem használt. Belülről, lelkem mélyéről támadt, lelkem mélye károsította a felszínt.

Tengerre néző ház. Nekem volt a legboldogabb gyerekkorom. Nem. Nem nekem volt a legboldogabb gyerekkorom. Hazudtam.

Apám a szeretőjét kérte meg, vigyen moziba. Nem sejtettem semmit, hát még anyám. Egy kedves nő, a család barátja elviszi a gyereket, hát aztán, mi van ebben? Semmi. Egy jó barát erre való, nem?

Aphrodité egyszer nagyon megharagudott, mert Éósz ágyában találta Árész. Büntetésül arra kárhóztatta Éósz, hogy állandóan halandó

fiatalemberek után sóvárogjon. Erre Éósz
– titokban és szégyenkezve – egyiket a másik után
csábította el.

Egyszülős család, milyen jól kitalálták!
Rosszindulat nélkül, hivatalosan. Egyszülős
család. Zeuszapák égen, Zeuszapák földön,
Zeuszapák minden mennyiségben.
Zeuszapád!

Gyerekként félttem a madaraktól, kieszik a szemem.

A denevérektől nem félt?

A denevérektől? Nem. Erre még nem gondoltam.
Félhettem volna a denevérektől. Ha most
lennék gyerek, és maga figyelmeztetne, hogy
a denevérek, én félnék tőlük.
A denevér veszélyesebb.

Kiszámíthatatlanabb.

Igen, a denevér kiszámíthatatlanabb.
Hol tartottam? Ja. Gyerekként félttem
a madaraktól, kieszik a szemem.

Lenyelik.

Micsoda?

A szemgolyót lenyelik.

A szemgolyóm lenyelik?

Nem gondolt rá?

112 | Nem. Erre még nem gondoltam.
Félhettem volna, hogy lenyelik. Ha most

lennék gyerek, és maga figyelmeztetne, hogy
a madarak lenyelik a szemgolyóm,
jobban félnék tőlük.
Lenyelni veszélyesebb.

Fájdalmasabb.

Igen, a lenyelés fájdalmasabb.

Egészenben.

Micsoda?

Egészenben lenyelt szemgolyó.

Szemgolyóm?

Egészenben lenyelt szemgolyója.

Milyen jó, de tényleg, most
találkoztunk először.

Előre megyek,

mondta,

nem tolakszom,

mondta valakinek,

egy kis helyet,

mondta,

szabad lesz?

kérdezte valakitől,

megtalálta a helyem,

a közös helyünk,

ült mellettem, mint az anyám. Jó film volt,
nem törődtem vele, mellettem ki ül. Egy nő
az apám ismeretségi köréből, kit érdekel.

Nem vagyok elég jó, mindennap éreztette ezt.

Engem várnak a folyosó végén? Én ezt elhiszem?

Nem.

Nincs hozzá kapaszkodóm.

Nincs hozzá kapaszkodója?

Miért, magának van?

Nekem?

Kapaszkodója.

Teiresziasz!

Teiresziasz!

Ébresztő!

II.

A bevásárlóközpont kultúrpalotájában a kamerák mögött ülőről
a perverz fantázia ad hírt. Izgalomba jön a kiszámítható mozgást
ismétlő tömeg a megfigyeléstől, ha régóta nem kötődik valakihez

nem érez-e megkönnyebbült intimitást és törődést, ha figyelem kíséri
megszólítás,

a kamera mögül anélkül, hogy különösebben zavarna?
Keresem a helyes meghatározást: ki vagyok én?
Harmincnégy éves férfi, kamerán keresztül
embereket figyel, hogyan töltik fel
gyorslejáratú kis életük kiürült készleteit?
Tej, kenyér, tej, kenyér, kenyér, avokádókrém.
Életkörülményem a figyelem áldozata, nedves,
túl sok mindent vesz észre a szem,
a tekintet szárazon szabadon hagyott.
Hogyan töltöm fel gyorslejáratú kis életem kiürült készleteit?
Én, nem én, én, nem én, nem én, nem.
Öregember az üdítők megvilágított térfelén.
Válogat, mint aki új esélyt kapott,
kiválaszthatja és újrakezdeheti az életét.
Arról az emberről a kép félreérthető gesztusa
értesít. Hogy voltaképp nincs a képen. Hogy a kép hazudik.
Mint madár két szárnya közt a meleg has fedezékében,
oltalmi jogában értelmezem a törvényt, a kép köztársasága ellen
elkövetett merénylet a kamera velem folytatott diskurzusa.
Elhagyom a józan megfontolást,
csirkekelletető üzemben csirkeotl a fényt.
Szólítsam meg az öregembert? Megszólítom az öregembert.
Az az ember, nincs a képen, hova tart, az az ember
a félreértésen alapuló szeretet gesztusa, szemkörüli terhe, a kétség
részéről logika, szerve végtaggal rendelkező kép.
A kép milyen hazugság mentelmi joga?
Milyen hazugság a bármit megtehet joga?
A figyelem? Gondolkodásellenes tüntetés.
A figyelem? Fialat, dongólábú férfiak
herezacskójába bújt madárhang. Meglepetés.
Izgalomba jön a kiszámítható mozgást
ismétlő tömeg a megfigyeléstől, ha régóta nem kötődik valakihez
megszólítás,
nem érez-e megkönnyebbült intimitást és törődést, ha figyelem kíséri
a kamera mögül anélkül, hogy különösebben zavarna?
A kép milyen hazugság mentelmi joga?
Milyen hazugság a bármit megtehet joga?
Az az ember, nincs a képen, hova tart, az az ember

a félreértésen alapuló szeretet gesztusa, szem körüli terhe, a kétség
részéről logika, szerve végtaggal rendelkező kép.
Apró istenkék figyelme a bevásárlóközpont kultúrpalotájában
a kamera mögött elhozott megváltás földön beváltott ígérete.

III.

kés,
villa,
szék.

szemmel láthatóan jól vagyok,
itt ez az asztal,
itt a három meghívott vendég:

kés,
villa,
szék.

négy.

minden hallgatólagos beleegyezést
törvénysértésnek vettem.

kés,
villa,
szék.

az ideális gyerekkor szabad kikötő,
hatalmas árbócok közt hatalmasabb árbóc,
ahol én éltem, hát, ahol én éltem, ott
paneltömbre láttam, ott paneltömbre nyílt
egzisztenciaszürke szürkeség, ott
a panelek közt nem indult hajó,
nem emelkedett árbóc, ezerféle, ott
álltak a panelek, mint több éve veszteglő jachtok teteje,
több évtizede veszteglő hajók árbóchegye kopásban,

egzisztenciaszürke szürkesség volt a reggel,
egzisztenciaszürke szürkesség az este.

kényelmetlen por párnázta nyírfa
a fentről hízott gombostűt utánzó téren.
közel a hinta, ha felültél rá, elvitt messzire.
nem ismert kilengést, nem ismert meg engem.
féltem, mint a kutyáktól, a szűk kutyanyaklánc
szélben mozgó hintákra emlékeztetett.
üresen álló hinták rázkódtak bennem,
láncuk végén megszökött kutyákkal,
láncoktól megszabadult hinták lendületben.

anyám elaludt az apám teremtette éjszakában.
veszteglő jachtok tetején
szaladgáltam álmomban, napsütésben,
veszteglő hajók árbóchegeye átszúrta a szemem,
mint felütött tojásból, kifolyt belőlem a remény.

kényelmes hinták vezérlőpultjában,
láncok szeretetében, hidegen,
idegen ízt kóstol a nyelvem,
lenyelem:
tizenhét éves múltam,
lenyeltem
a tablettát, múltam
meghánytatott, hánytam,
szerveim nem bírták a megpróbáltatást,
nem viselték el a próbáltatást:
élet, halál, élet, halál, ne már,
hányásig tágult a szám,
nem vette be gyomrom a halált.

hazamenni, azt rohadtul gyűlöltem.
otthonnak hívták, nem becézte szeretet.
háziállatként nevelkedtem
a tulajdonjog nevében.
hazamenni, azt rettenetesen gyűlöltem.

Apa,
Apa,
Apám,
soha nem kért elnézést.

Apám dobálta rám a sértést,
gyerekek a beteg állatot,
rosszul
esett,
kéz végterméke ütés.

jó, ha foglalt a kéz:
kés,
villa,
szalvéta,
el nem fér benne ütés,
meg nem fér kés, villa, szalvéta, agresszió.

mint hazugság csomagolópapírja,
bármilyen irányt veszek,
mindenhol hazugság tapint.

Apa,
Apa,
Apám,
soha nem kért bocsánatot.

Apám lépdelt, mintha két evező
nehezedne a vállán,
a szeretet kenuleckéjén igazolatlan hiányzás,
a gyűlölet meg kiegyenlített
súlyt adományozott,
két evezőt vitt a gyűlölet partvonalán.

gyerekléleksértés,
kegyetlenségezredes,
fájdalomörmester,

nemzótiszt:

Apám.

lökösödött, elestem, a lábam
beütöttem, sántikáltam, húztam
magam után, árnyékát a Szfinx,
találós kérdés voltam: megfejtése nincs.

bezárt, megtagadta a fogyasztást,
büntetés jelentette a kiválasztást.

megfigyelték, a szeretet-
hiányos mondatokban a magánhangzók
veszítenek a súlyukból,
könnyebb a hangzás, nem húzza
feleslegesen őket az anyanyelv.
megfigyelték, a szeretet-
hiányos állatok veszítenek a súlyukból,
könnyebb a szív, nem húzza
feleslegesen őket az anyaföld.
ahány üreg egy állat, annyiféleképp
érintkezhet a szeretettel,
ahány üreg vagyok, annyiféleképp
érintkezhetem a gyűlölettel,
figyelj meg egy haldokló állatot,
figyelj meg egy szeretetvesztett embert.

Apa,
Apa,
Apám,
soha nem kért meg:
utasítgatott.

nem messze a lakóteleptől, állt egy ház,
tartozott hozzá egy nem túl nagy kert. a kertben szétdobált
plüssök heverték, soha egyetlen ember
nem jelent meg, úgy tűnt, a plüssöké
a ház, és ha feszélyezi őket a bezártság,

elfekszenek a kertben, a szabad levegőn, napozni.
egyszer egy ilyen napozó plüssért
bemásztam, kipróbáltuk, az együtt alvás milyen,
de amikor apám észrevett, megvert,
faszt képzelek itt, mint valami hülyegyerek,
megvert, amiért behugyoztam,
megvert, amiért behugyoztam megint.

mindjárt újratekintem
az emlékezést.
új súlypontra helyezem.

állnom a kiabálás felhőiben, záporában,
gyűlölettől hangos vihar torkaszakadtában,
hirtelen támadt orkán erejű szelében,
szorongásig áznom, idegösszeomlást
találnom a napok esernyői közt,
sárral bevont ujjal mászni fel gyengélkedő lépcsőn,
sérelemre szerzett, óvatlan tapasztalat.

a xeduxen nem a becenevem,
a gyógyszerem.

szeduxenem.

gyógyszerem.

te vagy?

én vagyok.

látasz, itt vagy?

nem látod, én vagyok az.

a ballagásomon nem jelent meg.
az események zsúfolt folyosóján

virág nélkül váraoztam, nem jelent meg,
biztasson, befejeztem, sikerült.

megkönnyebbülést, amikor meghalt.
Istenem, micsoda megkönnyebbülést!
gyógyuláskor érez hasonlót az ember.
túléltem az Apám, Istenem, túléltem az Apám.
túléltem a születéskori fertőzést.

jött az egyetem, majd egy idő után
otthagytam, az egészből elegendő lett. ennyivel
nem értem be. alkalmi munkákból tengődtem, kipróbáltam
jót, rosszat, több rosszat, mint jót.

most ülök reggelente a buszon, közlekedést
magáévá tett tényező,
elhagyom a piszkos állomást,
csirkekellető üzemből csirkefogó a fényt.

megérkezem, beléptetőkártya, itt van
a bevásárlóközpont kultúrpalotája. huszonnégyből
tizenkettőt itt vagyok. a tömeg figyelő téréfélén
a létezés hasznára, kártékony szem.

rosszul viselem, ha szabályozzák
a feladatköröm, napjaim
befolyásolják.

keresem a helyes meghatározást,
megvakított küklöpsz
bárányszőr-nyáj alatt menekülő hajózt,
látás-gyilkost: alkalmazott, nem jó,
nem alkalmazom ezt a megfogalmazást,
ingerel és nyugtalanít a definíció.

keresem a helyes meghatározást: ki vagyok én?
kamerán keresztül
embereket figyel, hogyan töltik fel

gyorslejárátú kis életük kiürült készleteit?
tej, kenyér, tej, kenyér,
kenyér, avokádókrém.

hogyan töltöm fel
gyorslejárátú kis életem kiürült készleteit?
én, nem én, én, nem én,
nem én, nem.

19860223
ilyen hosszú számsor
a világűrben nincs,
nem számol vele a világűr,
a bevásárlóközpontban egyedül a helyzet,
mint vakvezetőbot-hagyott ütem egy valaha ép pupilla molekulája,
a szám feloszt, a szám kategorizál,
a szám személyiség-megjegyez,
hiányában minden más felesleges.

megnyúzott bárányszőrben hagyom el a palota
bejárátán a helyem, megnyúzott emberbőr alatt,
idegpályák hóbuckái közt lecsúszok,
vigyázat, lejt a pálya, véletlenül a menekülő hős
ne Ariadné fonálára kösse fel magát.

figyelmem olajmezőjén
valami nyomorult
tudatmódosult
remény.

IV.

Bevásárlóközpontban ellenőrzöm, történt-e lopás.

De, rengeteg. Lopni, azt nagyon. Azért vagyok, ne nagyon.

Három éve.

Semmit.

Komolyan mondom. Itt-ott alkalmilag. Semmit.

Honnan ismertem? Kifigyeltem.

Visszajárt.

Hűséges.

Arcból megismerem, ki a gyenge. Én az ilyet rögtön felismerem.

Három lábon, lassan.

A Szfinx árnyékába ért be.

Mint célba, beért.

Átvágott az árnyékon, átvágta a Szfinxet.

Védtelesség egy pontja.

Horizontja, vissza senki nem tért.

Mész, és rajtad tartom a szemem.

Hatalom, nem?

Hatalmi státus, nem?

Hogyne tetszett volna!

Ez tetszett az egészben!

Nem halogattam a megismerkedést, az utcán szólítottam meg.

Annyi volt a dolgom, megszólítsam.

Átvett szatyor.

Kezembe vett élet.

Megtalált fogás.

Nem.

Hát persze.

Jó érv.

Nem, én nem érvelnék vele.

Könnyű magyarázat lenne.

Apám a bántalmazás bajnoka volt.

Szűj.

Tenyér.

Érti, nem?

Szűj.

Tenyér.

Megkönnyebbülést, amikor meghalt.

Ezt a kérdést előbb tette fel.

Roszul emlékszem?

Azt hiszi, rossz az emlékezetem?

Az emlékezés gondolkodásellenes tüntetés.

A Szfinx előtt álló királyjelölt megfejtette a kérdést.

Megfejtette lábán a csomót megkötni a szemén.

Királyi szerep áldozati szerepben.

Nem.

Határozottan elutasítom.

Dehogynem.

Én vagyok most perspektívában, szemek szegeződnek rám, furcsa.

A szem a legszebb szennyeződés.

Nem gondolja?

Ez nekem furcsa.

Én váltok ki hatást, nem belőlem vált ki hatást a szégyen.

Izgatja?

Nem.

Jó, jó, ne idegeskedjen, megkérdeztem.

Szabad, nem?

Nem szabad. Jó.

Van az a pillanat, amikor az ember nem bírja tartóztatni magát.

Magával soha?

Jó, jó, értem, soha.

Nekem kevés jutott ezekből a sohákból.

Érti, én nem vagyok az a soha.

Üss meg, ordította, erősebben, erősebben, ütlek, mondtam.

Aztán meg ott volt.

Sokáig.

Nem, akkor már nem élt.

Ugye ezt nem gondolja komolyan?

Ismételjem el?

Jó, elmondom újra.

Elsőre nehezen hihető történet, elmondom újra.

Arra kértem, legyen az apám.

Aztán meg túl jól sikerült, kezdett nagyon hasonlítani.

Ne ordíts már!

Én vagyok az apád!

Te nem vagy az apám!

Te egy geci vagy, gyűlölted az apád!

Gyűöltem az apám?

Elmérgeződött a viszony.

Beleszúrtam az összes haragom.

Mint aki tartósan napba néz, utána meg nem találja, hol a szem.

Elhibázza a nézést.

Mint hűtőt, kinyitottam.

Mint hűtő, nyitva maradt a száj.

Kilógott a nyelv.

Hideg van.

Hogy megbántam?

Hogy megöltem az apám?

Hogy az apám megöltem?

Megbántam-e az apám, megöltem?

Megbánta-e az apám, megölt?

Teiresziasz!

Teiresziasz!

Alvás!

epilógus

szárnyaszegett,
olaj-megjelölt madarak szemében a brutalitást
nézem, vetített emésztést, süllyedést, emésztést,
süllyedést, emésztést,
brutalitást sért
a brutalitásért,
megemészttem,

kiskorú, madárhányta-testrész az olajfinomító:
hanghőmérő.

hőmérsékletet hagy veszni kiömlött olaj,
egy természetfilmben,
végignéztem,
görcs, bénulás,
hogyan történik meg a kiválasztás,
az ember teremtette természet eszköztársaságából
hogyan áll be görcs, bénulás,
az ember teremtette természet a madárkörnyezeten,
néztem, végez egy természetfilmben.

Vége

A szöveg idézeteket tartalmaz Szophoklész Oidipusz király című drámájából Babits Mihály fordításában és Robert Graves A görög mítoszok című könyvéből Szíjgyártó László fordításában.

Patrice Pavis

KÓRHÁZI LÁTOGATÁS

RÁDIÓ- VAGY SZÍNPADI JÁTÉK,
6-7 ÉVES KORÚ GYEREKEKNEK ÉS FELNŐTTEKNEK

Cécile-nek és minden nagyapának

1. Indulás és Érkezés

NAGYAPA:

Egyik nap kórházba küldtek kivizsgálásra.

UNOKA:

Egyik nap vissza kellett mennem a kórházba, hogy elkísérjem nagyapát. Születésem óta most először mentem oda vissza. A hely nem volt ismerős.

NAGYAPA:

Senki nincs itthon?

Angyalom, velem kell jönnöd. Anya dolgozik, Nagymama pedig elment, és nem volt ideje szólni.

UNOKA:

Maradhatok egyedül is.

NAGYAPA:

Kizárt, hogy egyedül hagyjalak.

UNOKA:

Szívesebben maradtam volna játszani a barátnőimmal.

NAGYAPA:

Nyár volt.

Mindnyájan szerettük a sétát, főleg én.

UNOKA:

Mit fogunk ott csinálni?

NAGYAPA:

Jobb, mint bent üldögélni.

Főleg egy kórházban.

UNOKA:

Egész nap odaleszünk?

NAGYAPA:

Tudod, én is szívesebben sétálnék.

Ráadásul azt hittem, túl vagyok már minden vizsgálaton.

UNOKA:

De nagyon szeretem a nagyapámat. Elválaszthatatlanok vagyunk. Úgy-
hogy elmentünk kettesben a kórházba.

Lassúbb volt, mint apukám, de mégis elég gyorsan lépkedett.

Legalábbis az elején.

Most együtt sétálunk.

Óriás borítékokat hozott magával, és kicsit furcsán viselkedett.

NAGYAPA:

Hamar visszajövünk.

UNOKA:

Csendben sétáltak.

Nagyapa a hosszabbik utat választotta. Vonszolta magát. Húzta a lábát. Elmentünk a bölcsődém mellett: régen ő is ide járt. Nagyon kicsi lehetett akkoriban, ha ilyen parányi bölcsődében elfért.

Aztán elhagyták a játszóteret. Sehol egy lélek. Fák sem voltak, csak szürke homok a homokozóban.

NAGYAPA:

Ne! Gyere, kérlek, összepiszkolod magad: most kórházba megyünk.

UNOKA:

Te mész kórházba. Én csak elkísérlek.

NAGYAPA:

Ez kedves tőled.

Kedves, hogy elkísérsz.

Mikor a kórház bejáratához értek, egy pillanatra megtorpantak. Főként Nagyapa. Gyönyörű, tiszta üvegépület, átereszti a nap sugarait. Ez a kivizsgálás valóban szükséges? Mit is akarnak tőle? Mostanáig békében hagyták. És most elkezdődött. Egy jó beszélgetés a hatéves unokájával. Koreai számítás szerint hatéves, javítja ki az unokája. Végül eldöntöttek, hogy bemennek.

UNOKA:

Az ablakokra zúduló napfény elvakított. Visszatükröződtünk: idős úriember egy számmal nagyobb esőkabátban, gyerekruhából épp kinövő kislánnyal. Lehetetlen volt megállapítani, hogy a Nap megölelni vagy megsemmisíteni akart minket. Mindenesetre jelt adott, hogy menjünk be.

2. Titkárság

NAGYAPA:

Megvársz itt?

UNOKA:

Nem, veled megyek.

NAGYAPA:

Csak bejelentkezem.

UNOKA:

Gyakran vissza kell majd ide jönnöd?

NAGYAPA:

Nem, de tudni akarják, ki vagyok.

UNOKA:

Akarod, hogy megmondjam nekik?

NAGYAPA:

Lehet, hogy nem hiszik el neked.

UNOKA:

Bementek. Kéz a kézben. Leültek egy gyönyörű hölgygel szembe. Nem fehér köpeny volt rajta. Hanem rózsaszínű kosztüm. A kinyilatkoztatás anyala?

NAGYAPA:

És magas sarkú cipő, gyönyörű lábakkal. Nagyapa átnyújtotta a személyigazolványát, és mosolygott. A nő viszonzta. Visszafogottan. Jól kezdődött minden. A titkárnő megkérte, hogy mérjen vérnyomást az automatával.

UNOKA:

Várj, segítek feltúrni az ingujjadat.

NAGYAPA:

Kedves vagy. Szorítja a karomat. Persze, ez a rendeltetése: hogy megmérje a nyomást, mielőtt elillan.

UNOKA:

140/80: ez jó, ez normális.

NAGYAPA:

Te ezt honnan tudod?

UNOKA:

Zöldet mutat, mint a jelzőlámpa: átmehetsz. Mehetünk?

NAGYAPA:

Várj, kiscicám. Csak most kezdtük el. Megannyi aláírni való papír.

UNOKA:
    Minek?
NAGYAPA:
    Ha véletlenül hibáznak. Nem az ő hibájuk lesz. Hanem az enyém.
UNOKA:
    Furcsák. Ha hibáznak, az ő bajuk.
NAGYAPA:
    Képzeld el, hogy eltávolítják az egyik lábamat, de nem a megfelelőt,
    mert én hamis adatokat mondtam be.
UNOKA:
    Eltávolítják az egyik lábadat?
NAGYAPA:
    Csak egy példa volt!
UNOKA:
    Akkor jó!
NAGYAPA:
    A pénztárhoz kell mennem, kifizetni a vizsgálatokat.
UNOKA:
    Máris?
NAGYAPA:
    Biztosak akarnak lenni.
UNOKA:
    Hogy beteg vagy?
NAGYAPA:
    Igen, ha úgy tetszik.
UNOKA:
    Betegnek érzed magad?
NAGYAPA:
    Nem, nem igazán.
UNOKA:
    Akkor igazán megbízhatnának benned!
NAGYAPA:
    Szerintem is.
UNOKA:
    A kislány elhallgat. Elgondolkodik. Hirtelen elkomolyodik. Mindket-
    ten elcsendesednek. Mint akik nem mernek egymáshoz szólni a rózsá-
    színű hölgy jelenlétében. Elsuhan egy angyal.

3. Pénztár

NAGYAPA:

Az előcsarnokban legalább harminc, jól látható pénztárlak.
Felcímkézve. Megszámozva.

UNOKA:

Mindegyiken más-más szám. A kislány megszámlolta és újraszámolta.
Nagyapa találomra kiválasztott egyet, mert nem akarta végigolvasni a
betegségek nevét. Hat rossz találat után a kislány felfedezte a megfele-
lő pénztárlakot: munkaképes nyugdíjazott.

NAGYAPA:

Ez lesz az.

UNOKA:

Sokba kerül?

NAGYAPA:

A betegségtől függ.

UNOKA:

Sokat fogsz fizetni?

NAGYAPA:

A lehető legkevesebbet.

UNOKA:

Nincs túl sok pénzed.

NAGYAPA:

Tartogatom a holnapokra.

UNOKA:

Ráadásul mindjárt itt a karácsony.

NAGYAPA:

Tényleg, mit szeretnél karácsonyra?

UNOKA:

Idén semmi nagyot. Lehet, hogy szükséged lesz a pénzre, hogy meg-
gyógyulj.

NAGYAPA:

Kölcsön tudsz adni?

UNOKA:

Mindent odaadok a malacperselyből.

NAGYAPA:

Nem akarlak csődbe vinni.

UNOKA:

De neked meg kell gyógyulnod!

NAGYAPA:

Te hagynád, hogy egy betegség mindenedből kifosszon?

UNOKA:

Persze! Főleg, ha neked kell, és ha sokba kerül.

NAGYAPA:

Gondolod, hogy komoly?

UNOKA:

Persze hogy nem! De jól kell fizetni, hogy jól bánjanak veled.

NAGYAPA:

Itt van, aláírtam a csekket. Vidd oda a huszonhatos pénztárosnőnek. Ő majd kitölti az összeget.

4. Vérvétel

NAGYAPA:

Ekkor vette kezdetét a nagy utazás. Nagyapa kapott egy listát, rajta különböző kórházi időpontok. Első a vérvétel.

UNOKA:

Sokat fognak levenni tőled?

NAGYAPA:

Csak egy cseppet.

UNOKA:

Nem szeretem látni, ahogy folyik a vér.

NAGYAPA:

Alig lehet bármit is látni. Beteszik egy üvegcsébe, és ráírják a nevedet.

UNOKA:

Remélem, nem tévesztik össze az üveget vagy a nevet.

NAGYAPA:

Bizonyára van nekik jól ragadó címkéjük.

UNOKA:

Nehogy a szomszéd üvegét vidd.

NAGYAPA:

Szólítanak, megyek.

UNOKA:

Behunyom a szemem.

NAGYAPA:

Ne félj! Nem fog fájni. A tű nagyon vékony.

UNOKA:

Nem akarom, hogy bántsanak.

NAGYAPA:

Minden rendben lesz. De várj itt meg, rendben?

UNOKA:

Elszámolok százig.

NAGYAPA:

Még azelőtt visszajövök.

UNOKA:

Visszavárlak.

NAGYAPA:

Nagyapa nem ijedt meg. Bal karját bátran odanyújtotta a nővérnek, aki gumicsövet tekert a karjára, ő ökölbe szorította a kezét, a nővér pedig beleszúrta a tűt a vénába. Nagyapa nem ellenkezett.

UNOKA:

El kell mondanom, hogy Nagyapa gondolatai máshol jártak, nem a vékony tű fokánál. Arra gondolt, hogy mi minden fordulhat elő egy csepp vérben.

NAGYAPA:

Nem ellenkezett. Nem szólt semmit.

UNOKA:

Mégis, Nagyapa félt. Nem attól félt, hogy kipumpálják belőle a vért. Nem félt egy kis tűszúrástól. De eszébe jutottak a régi barátai. A gyermekei és az unokája.

NAGYAPA:

Voilà: kész is.

UNOKA:

Mit csinálnak a véreddel?

NAGYAPA:

Megvizsgálják.

UNOKA:

Mit vizsgálnak?

NAGYAPA:

Betegségeket, amik beköltözhetnek oda. És megnézik, hogy jól folyik-e. Hogy van-e elég vértest, és hogy jó-e a színe.

UNOKA:
Neked mi a kedvenc színed?
NAGYAPA:
A piros.
UNOKA:
Nekem is.
NAGYAPA:
A vér színe. Nahát, milyen találó.
UNOKA:
Minden csak folyik.
NAGYAPA:
Minden szétfolyik.
UNOKA:
Minden csak folyik. Minden szétfolyik.
NAGYAPA:
Ereinkben.
Életünkben.
Vér nélkül,
Élet sincs.
UNOKA:
Minden csak folyik.
Minden szétfolyik.
NAGYAPA:
Minden szétfolyik.
Minden szertefoszlik.
LÁNYUNOKA.
Ereinkben.
Életünkben.
NAGYAPA:
Vér nélkül,
Ér nélkül
Élet sincs.
Rendben, de most muszáj elmennünk röntgenfelvételle.

5. Röntgenfelvétel

UNOKA:
Felvételt fognak készíteni?

NAGYAPA:
Nem, fényképeket.

UNOKA:
Rólam?

NAGYAPA:
Nem.

UNOKA:
Kettőnkéről?

NAGYAPA:
Nem, csak rólam.

UNOKA:
Ahogy te szoktál engem fényképezni?

NAGYAPA:
Igen, de most engem fényképeznek.

UNOKA:
Itt, bent?

NAGYAPA:
Igen, itt bennem.

UNOKA:
Mit fényképeznek?

NAGYAPA:
Megnézik, hogy jól lélegeznek-e a tüdők.

UNOKA:
És jól lélegeznek?

NAGYAPA:
Te hallasz bármi természetellenest?

UNOKA:
Nem.

NAGYAPA:
Biztosra kell menni. És ezért nemcsak a tüdőt fényképezik.

UNOKA:
A hasat is?

NAGYAPA:
A májat, a beleket, a gyomrot.

UNOKA:
A gyomrot miért?

NAGYAPA:

Hogy megszámlolják a sok cukorkát, amit szülői engedély nélkül ettem meg.

UNOKA:

Tényleg?

NAGYAPA:

Nem, csak viccelek!

UNOKA:

Tudod, én is több cukorkát megettem, mint amennyit sejténél.

NAGYAPA:

Ne! Tényleg?

UNOKA:

Emlékszel arra a doboz csokira, amit karácsonykor kaptál, és aztán nyomra veszett? Én ettem meg.

NAGYAPA:

Ó, tényleg?

UNOKA:

Igen, ne haragudj.

NAGYAPA:

Semmi baj. Megkínáltad a barátnőidet is?

UNOKA:

Igen, mindent megosztottunk. Azt is, amit ők csentek el a szüleiktől.

NAGYAPA:

Akkor rendben van, ha megosztottátok.

UNOKA:

Mind megosztottuk. És mind betegek lettünk.

NAGYAPA:

Nálam ugyanez van a könyvekkel, mindenholnan összegyűjtöm őket. Aztán belebetegszem, hogy nem tudom mindegyiket elolvasni. Szeretném szétosztani őket, amikor...

UNOKA:

Amikor?

NAGYAPA:

Amikor már nem lesz rájuk szükségem...

UNOKA:

Mikor?

NAGYAPA:

Segítesz majd szétosztani őket?

UNOKA:

Kinek?

NAGYAPA:

A barátainknak.

Akiknek szükségük lehet rájuk.

Te majd beleolvasol, hogy kitaláld, kit is érdekelhetne egyik vagy másik könyv.

UNOKA:

Nagyapa, számíthatsz rám.

Nézd csak, megjött a nővér.

Téged vár a fényképek miatt.

Ne mozogj és mosolyogjál majd.

Nagyapa kicsi babakora óta fényképezte az unokáját. De ő soha nem akart rajta lenni a fényképeken. Azt mondogatta, hogy nem fotogén. Ma viszont kiderült, hogy ez egyáltalán nem igaz: mindegyik nővér őt akarja fényképezni. Minden szögből lefényképezik. Kicsit sokat mosolyog, úgyhogy szólnak neki, hogy ne mozogjon, amíg az üveglaphoz nyomódik. Ő is szól, hogy a bőre nem bírja az üveg hidegét. Most pedig a nővérek mosolyognak.

NAGYAPA:

Jaj, jaj, jaj! Várj, amíg felveszem az ingemet.

UNOKA:

Milyen volt?

NAGYAPA:

Nem mozogtam, de nagyon hideg volt!

UNOKA:

Miért készítettek ilyen sok fényképet?

NAGYAPA:

Ez olyan, mint amikor téged fényképezlek: sokat kattintgatok, aztán a legjobbakat megtartom.

UNOKA:

Rólam melyiket tartod meg?

NAGYAPA:

Azt hiszem, mindegyiket magammal szeretném vinni.

UNOKA:

Hova?

NAGYAPA:

Igazad van. Jobb, ha egy albumban maradnak, a családi albumban.

UNOKA:

Igazad van.

NAGYAPA:

De akkor neked kell vigyáznod az albumra.

UNOKA:

Ne aggódj, Nagyapa.

6. Ekográfia

NAGYAPA:

És most a fényképről a filmre váltunk. Élőben fognak filmezni. Főleg engem. Ma én vagyok a sztár.

UNOKA:

És engem? Engem már lefilmeztek?

NAGYAPA:

Természetesen. Akkor filmeztek le először, amikor anyukád hasában voltál. Ekográfának hívják. Mielőtt megérkeztél volna közénk, anyukád és apukád hetente mutatott fényképeket rólad. Még a fényképeken is folyton izegtél-mozogtál. Ezért csak kis pontokat, vonalakat, fehér foltokat lehetett látni.

UNOKA:

Csúnya vagyok azokon a fényképeken.

NAGYAPA:

Befejezetlen, csupán csak ennyi.

UNOKA:

Semmi nem látszik rajtuk.

NAGYAPA:

Látni a szíved dobogását, és hallani, amint izegsz-mozogsz.

UNOKA:

És az már én voltam?

NAGYAPA:

Igen, és már akkor sem tudtál egy helyben maradni.

UNOKA:

Neked is megnézik, hogy nincs-e ott egy baba?

NAGYAPA:

Nem hiszem, hogy babát találnak... De lehet, hogy találnak kisördögöket, manókat, akik befészkeltek magukat a jó kis melegbe. És semmi keresnivalójuk ott.

UNOKA:

És mihez fogunk velük kezdeni?

NAGYAPA:

Megnézzük, hogy jó vagy rossz szándékúak.

UNOKA:

Hogy kedvesek vagy gonoszak?

NAGYAPA:

Pontosan!

UNOKA:

Megnézhetem ezeket a szörnyecskéket?

NAGYAPA:

Kérdezd meg a nővért, én nem merem.

UNOKA:

Azt mondja, rendben, csak ne zajongjunk.

NAGYAPA:

Hogy ne ébresszük fel őket?

Akkor menjünk. Nézzük meg a képernyőt. Látod ezt a kis hengerszerű valamit? Itt a nyakam két oldalán? Mit láatsz?

UNOKA:

Kis feketés foltokat, két golyót, olyan, mint én voltam Anya hasában.

NAGYAPA:

Így van. És ott lent, a vesék tájékán mit láatsz?

UNOKA:

Semmi figyelemre méltót. Baj van?

NAGYAPA:

Nem feltétlenül. De megkérdezzük.

UNOKA:

Mikor?

NAGYAPA:

A következő megállónál.

UNOKA:

Túnjenek el a kisördögök! Itt semmi keresnivalójuk.

NAGYAPA:

Egyetértek. Kitessékelem őket, ne aggódj.

UNOKA:

De a kislány mégis aggódott. Mert végtére is, meg lehet-e bízni a kisördögökben? Még ha olyan kicsik is, hogy nem látni őket, képesek mindenféle butaságra. Még ha nem is akarnak rosszat, akkor is.

Nagyapával csendben lépegettek egymás mellett a kórház hosszú folyosóin, a soron következő időpontra várva. És talán a kisördögök is ott lépegettek mellettük. Hallatszott, amint ott sántikálnak a kisördögök. Kipp, kipp, kopp, kopp. Rádásul bohóckodnak is, valahogy így: „Szellem, mutasd magad!”

NAGYAPA:

Valamit tenni kellett. Nem szabad megszokni a sánta ördögjárást. Kipp, kipp, kopp, kopp. Tiszta szívűnek kell lenni, és megtisztulni. El kell őket távolítani. Ezért volt Nagyapa ideges. De eltökélt.

UNOKA:

Kopp, kopp. Kipp, kipp.
Tűnés innen, tűnés!
Hagyjátok békén
Nagyapát és unokát!

NAGYAPA:

Kopp, kopp, kipp, kipp
Tűnés innen, tűnés!
Hagyjatok békén
Engem és az unokám.

7. Komputertomográfia

UNOKA:

Mutasd a listát. Mi van még hátra?

NAGYAPA:

Tomográfia és szövettani vizsgálat, vagyis biopszia.

UNOKA:

Tomo és Bio.

NAGYAPA:

Vicces, úgy hangzik, mint egy rajzfilm. Tom és Jerry, Tomo és Bio.

UNOKA:

Mivel kezdünk?

NAGYAPA:

A nagy szörnyel, a szkennelrel.

UNOKA:

Tróger?

NAGYAPA:

Nem tróger, hanem szkennel,

komputertomográfia.
Tomóval kezdünk.
Tomo is fényképész.
Darabokra vág,
Szeletekre szel.
Tomo minden mumust lefényképez.
Tomo vékony szeletekre szabdal.
De csak a fényképeken.

UNOKA:

Semmi nem kerül el Tomo figyelmét. Tomo nem süti le a szemét.

NAGYAPA:

Igazából nincs neki sütője.
Egy nagy acélhenger.
Lángok nélküli sütő.
Félig nyitott hordó.
Belebújsz, mint egy nadrágba.

UNOKA:

És fáj? Veled mehetek, hogy megnézzem a hordót? Vagyis Tomót?

NAGYAPA:

Egyáltalán nem fáj, de nem jöhetsz be, mert radioaktív anyagokat bocsájt ki.
A sugárzás káros, főként a te korodban.
A páncélteremből látni foglak, és beszélhetünk is.
Csak tizenöt percet tart. Ha mozgok, akkor kicsit többet.

UNOKA:

Inkább maradj nyugton.

NAGYAPA:

Megígérem.
Nem viccelünk.
Abban a vastojásban nem csiklandoz senki.
Nem neveltet senki.

UNOKA:

A kislány a vezérlő képernyőjén látta, amint Nagyapja eltűnik a hordóban. Úgy tűnt neki, hogy az acélhenger elnyeli. De Nagyapa felemelte a fejét, és a kamerába mosolygott.
Kissé fagyos mosoly.
Kissé merev. Enyhén fémes tekintet.

De mégis mosoly.
Mintha azt mondaná:

NAGYAPA:

Minden rendben, kicsi Tomo.
Ne félj, Tomo barátocskám.
Tomo, tomi, tomato.
Tomo meg Tomo az annyi, mint Toto feje teteje.

UNOKA:

Biztos vagy benne, hogy minden rendben ott bent? Elég erős ez a szerkezet?

NAGYAPA:

Nézd a márkajelzést: SIEMENS. Német. A legjobb márka.

UNOKA:

Siemens? Mint a mosógépünk?

NAGYAPA:

Pontosan. Anyának és Nagymamának sosem volt baja a Siemensszel.

UNOKA:

Maximális sebességen pörög.

NAGYAPA:

Főként, amikor centrifugál.

UNOKA:

A mosott ruha tiszta és majdnem száraz.

NAGYAPA:

Pontosan erre van szükségem. Siemens, szolid.

UNOKA:

Mint te, Nagyapa.

NAGYAPA:

Igen, acélidegeim vannak a Siemensben.

De sss, kezdődik a forgatás.

Nem beszélhetek.

UNOKA:

Nagyapának mindig van egy vicce, de Anya és Nagymama szerint mindig rosszkor süti el. Aznap túltett magán. Két percig nem tudott nyugton maradni. Az operatőrnek legalább három felvételt kellett készítenie. „Good job!”, mondta neki az ápoló, amikor Nagyapa kijött a nagy csőből. Az ápoló koreai volt, nem beszélt franciául. A felvétel alatt végig gondolkodó arckifejezése volt, talán azért, mert nem ismerte a nyelvet. A harmadik felvétel sikerült a legjobban.

Amint kijött onnan, Nagyapa visszanyerte régi önmagát.

NAGYAPA:

Hú! Örülök, hogy földieket láthatok!

UNOKA:

És nem is moztogtál! Mire gondoltál közben?

NAGYAPA:

Rád, kislányom. Kicsi létedre már olyan jól számolsz. Aztán a matematikusokra, fizikusokra, mérnökökre, orvosokra és dolgozókra gondoltam, akik megépítették Tomót. Minden számítást jól végeztek, nem vicceltek. És hibátlanul számoltak, mert itt vagyok, az élők sorában. És remélem, még sokáig itt leszek.

UNOKA:

Nagyapa, nagyon ügyes voltál. Főként a vége felé. Mi, matematikusok, büszkék vagyunk rád. De...

NAGYAPA:

De?

UNOKA:

De hátravan még a szövettani vizsgálat, a biopszia...

NAGYAPA:

Juj, ez igaz, a biopszia! Ha nem Tomo, akkor Bio.

8. Szövettani vizsgálat

UNOKA:

Jobban fáj, mint a Tomo?

NAGYAPA:

Nem, de nem viccel a szövettani vizsgálat!

UNOKA:

Miért?

NAGYAPA:

Itt találkozunk a kisördögeinkkel.

UNOKA:

Akik kedvesek vagy gonoszak?

NAGYAPA:

Igen. Mindenesetre, elküldjük őket a laborba.

UNOKA:

És azután?

NAGYAPA:

Megvizsgálják őket.

UNOKA:

És azután?

NAGYAPA:

Egy hét múlva megtudjuk az eredményt.

UNOKA:

És azután?

NAGYAPA:

Tudni fogjuk, hogy kedvesek vagy gonoszak.

UNOKA:

Miért lennének gonoszak?

NAGYAPA:

Pontosan, semmi okuk rá.

UNOKA:

Ráadásul te nem tettél semmi rosszat.

NAGYAPA:

Pontosan, semmi rosszat.

UNOKA:

És ha nem értenek a szóból, egyszerűen kirúgjuk őket.

NAGYAPA:

Igen, kíméletlenül.

UNOKA:

Te vagy itt a főnök, nem?

NAGYAPA:

De, de ha...

UNOKA:

Ne félj, kipakoljuk őket, és vége.

NAGYAPA:

Te hogy nem félsz sohasem?

UNOKA:

Jól veszem a buktatókat, megtanultam. Mint lovagláskor. Minden akadályt. Te tanítottál meg: ha csak az előttünk levő akadályra koncentrálnunk, elfelejtjük az előzőt, és nem gondolunk még a soron következőre. A lovam is tudja ezt, és megbízik bennem. Együtt futunk neki, együtt ugratunk, és mindig két lábra érkezünk, ő is meg én is.

NAGYAPA:

És mi az előttünk levő akadály?

UNOKA:

A szövettani vizsgálat. Mindjárt befejeztük.

NAGYAPA:

Rendben, de ne menj túl messzire, jó?

UNOKA:

Leülök ide, a két akadály közé.

NAGYAPA:

Ne mozdulj innen, jó?

UNOKA:

Szem előtt tartalak. Átlátok a rendelő függönyén.

NAGYAPA:

Mert ez az akadály egy kicsit magasabban van, és jobban fáj.

Főként a közérzetemnek.

De most már nem félek.

A tú egy kicsit vastagabb, és mélyebbre hatol, de alapjában véve egyszerű az egész.

Csak kicsit mélyebbre hatol.

UNOKA:

De alapjában véve, rendben van.

Csak kicsit mélyebbre.

De rendben van.

NAGYAPA:

Gondolod?

UNOKA:

Komolyan gondolom!

9. Kápolna és cukrászda

NAGYAPA:

A szövettani vizsgálat jól ment. Nagyapa megszokta a vizsgálatokat.

Úgy tűnt neki, mintha valaki más testén végeznék el őket, nem az övén.

Nézte önmagát, végignézett magán, fentről látta magát, úgy tűnt neki, mintha másvalaki lenne, egy filmszínész.

UNOKA:

Nagyapa, te álmodozol? Szállj le a földre!

NAGYAPA:

Óh, te itt vagy? Milyen jó, hogy szemmel tartottál, különben elszálltam volna.

UNOKA:
Nagyon fájt?

NAGYAPA:
Annyira nem.
Kétoldalt, a nyakamon lett egy-egy lyuk, de majd elmúlik.
Mi van még hátra?

UNOKA:
A lista kipipálva.

NAGYAPA:
Nem találtak ki semmi újat?
Ez volt az utolsó próbatétel?

UNOKA:
Ezek szerint hazamehetünk.

NAGYAPA:
Milyen kedves kis kórház, nem igaz?

UNOKA:
Igen, tele izgó-mozgó képekkel.

NAGYAPA:
És tehetséges színészekkel. Figyeld meg még egyszer őket. Titkárnők,
orvosok, nővérek, csillogó pénztárosnők. Minden szép és tiszta. Tiszta
egészség.

UNOKA:
Személy-nyilvántartás feliratú kis iroda mellett mentek el. Mellette az
ökumenikus kápolna. Nagyapa, mi az, hogy személy-nyilvántartás?

NAGYAPA:
Hát, itt írják be a születéseket, az esküvőket és az... Olyan, mint egy
városháza.

UNOKA:
Nem sok babát láttam errefelé.

NAGYAPA:
Ebben az órában alszanak. Az anyukák pedig fáradtak. Nem hallottál
még a szülészetről?

UNOKA:
És a menyasszonyok meg a vőlegények?

NAGYAPA:
Elmentek nászútra.
És még nem tértek vissza.

UNOKA:
És az öko... kápolna?

NAGYAPA:
Imádkozásra szánt kis templom. Minden felekezet számára. Akarsz imádkozni?

UNOKA:
Miért imádkozzak?

NAGYAPA:
Nem tudom. Például értem.

UNOKA:
Mi az: imádkozni?

NAGYAPA:
Arra kéred a Jóistent, hogy vigyázzon rám.

UNOKA:
Tud vigyázni?

NAGYAPA:
Ebben a kérdésben eltérnek a vélemények.

UNOKA:
És te mit gondolsz?

NAGYAPA:
Ha kételkedek, miért ne...

UNOKA:
Akarok imádkozni érted, de otthon.

NAGYAPA:
Rendben, kisangyalom. Te vagy az én őrző angyalom. Tudod ki az őrangyal?

UNOKA:
Igen, olyan angyal, aki mindent elintéz anélkül, hogy bárki megkérné rá.

NAGYAPA:
Pontosan.

UNOKA:
Menjünk haza!

NAGYAPA:
Menjünk be a kórház cukrászdájába?

UNOKA:
Várnak ránk.

NAGYAPA:
Megérdemeljük.

UNOKA:
Ez így nem igazságos.
NAGYAPA:
Csak megkóstoljuk a sütitet...
UNOKA:
Megbetegíted magad.
NAGYAPA:
Nem számít, még a kórházban vagyunk.
UNOKA:
Bent tarthatnak további vizsgálatokért.
NAGYAPA:
Gondolod?
UNOKA:
Igen, hogy rájöjjenek mi a bajod.
NAGYAPA:
Mi a bajom?
UNOKA:
Mindent egyszerre akarsz: elolvasni minden könyvet, megenni minden sütit, amíg belebetegszel.
NAGYAPA:
Gondolod?
UNOKA:
Hogy aggódni kelljen érted.
NAGYAPA:
Lehet, hogy igazad van. Menjünk, eleget láttunk, menjünk haza, angyalom.

10. Otthon

NAGYAPA:
Micsoda nap!
UNOKA:
És most?
NAGYAPA:
Várni kell.
Várni az eredményeket.
UNOKA:
Milyen eredményeket?

NAGYAPA:

A vizsgálatok eredményeit. Emlékszel? A kisördögök...

UNOKA:

Óh, igen, akiket nem lehet féken tartani.

NAGYAPA:

Gondolod, hogy minden rendben lesz? Hogy nem csintalankodnak, nem tréfálnak meg?

UNOKA:

Persze, Nagyapa: mondtam már, imádkozni fogok érted.

NAGYAPA:

Nagyon kedves kislány vagy, tudod?

UNOKA:

Nagyapa, pillog az üzenetrögzítőd. Biztos Anya hagyott üzenetet.

NAGYAPA:

Játszd csak vissza, kicsi szívem.

ÜZENETRÖGZÍTŐ HANGJA (ANYA):

„Apa, Apa, gyere gyorsan. Anya elájult. Nem érzi jól magát. Behoztuk a sürgősségire. Nagyon aggódom. Kérlek, gyere, amint csak tudsz. A sürgősségin várlak. Édes jó Istenem, remélem, hogy...”

NAGYAPA:

Óh, kedvesem. A Nagymamád... Mi lesz velem? Máris indulok Anyához és Nagymamához a kórházba. Egyedül hagylak egy kis időre.

UNOKA:

Ne aggódj, Nagyapa, itt maradok, és várlak.

Ne aggódj, már nagy lány vagyok.

Mindent elintézek.

Menj csak gyorsan hozzájuk.

Szükségük van rád.

Most már nélkülem is tudod, mit kell tenni a kórházban.

Mondd, hogy ne aggódjanak.

Minden rendben lesz.

Most már itt vagyok.

Vigyázok rátok.

Most már én vagyok az őrangyalotok.

(Szöul, csbuszok ünnepén, 2012. október 1–3.)

PATKÓ ÉVA fordítása

Nils-Aslak Valkeapää

(1943 – 2001)

DERESHAJÚ ÉS AZ ÁLOMLÁTÓ¹

Szereplők: Dereshajú, Rénpásztor, Jojkálók kórusa

Bemutatva kétnyelvűen (számiul és japánul) a szerző és jojkálói, valamint Japán tolmácsszereplői segítségével 1995. szeptember 12-én és 14-én Szapporóban (Japán, Hokkaidó sziget, Őszi Művészeti Fesztivál).

1. Jojkálók énekelnek

A jojkálás alatt az álomlátó – aki egy rénpásztor – belép, és elfoglalja helyét a színpadon, tüzet gyújt, fözöget, elüti az időt.

2. Rénpásztor

mily különös...
mikor megálllok,
            mégis mintha úton lennék
otthon érzem magam,
            mikor terelem rénjeim
a vándorlás nem ér véget a tereléssel
            most is
            számos kutyamérföld után
nem kell tűnődnöm
            merre tovább
            a réncsorda mutatja utam

¹ Az előadásszöveg a japán nó színház és a számi jojka énekes hagyományt követve íródott. A jelenlegi fordítás a szerző 1998 márciusában befejezett változata alapján készült, mely 2020-ban jelent meg háromnyelvűen (számi, angol, japán) a számi DAT kiadónál.

mint régen
ismét
átszeltem gyönyörű tarhegyeken

át legelőinken, e ragyogó tiszta földeken
amerre
csak a szem ellát
mily rövidek az őszi napjai itt
ilyen töretlen ösvények
sehol máshol...
messze észak felé
az utat rének patái jelölik ki
széllel szemben...

az őszi alkonyban csillagok gyúlnak a magasban...
és sziporkázni kezd az északi sarkifény

*Lehajtja fejét, álomba merül. A fények lassan elhalványodnak... s amikor
ismét felerősödnek, a rénpásztor helyén posztókabátja nyugszik. A követke-
ző részek alatt a Rénpásztor a jójakórus tagjai között ül.*

3. Jójakálók énekelnek

4. Dereshajú

lassan közeledik, egészen lassan
az őszi hold

a csodás színekben pompázó éjek
a megtörténetek mögül
óvatosan előbújik
na, hogy s mint van
ahol korábban vándoroltam...

5. Jójakálók énekelnek

6. Dereshajú

Egészen közelmegy az alvó Rénpásztorhoz, körbenéz.

rénszarvasok
egy egész csorda

mily gyönyörű
és egy fáradt
alvó rénpásztor
Közelebb megy, úgy beszél az alvóhoz, mintha ismerné.
milyen szép
ez az alvó ifjú
a napok jönnek
és mennek

az életről szőtt álmok
csupán álmok maradnak

az élet maga

sötét és világos egymásutánisága

éjszaka és nappal
öröm és fájdalom
és mégis,
milyen szép
ez az alvó ifjú

7. Jojkálók éneke

8. Rénpásztor

milyen különös...
olyan mintha álmodnék...
de nem lehet álom...
a csillagok
a hold és a hely
ahol alszom, mind ugyanazok
de a vendég oly halovány
mintha a múltból tűnne elő
akárcsak Dereshajú a meséjében...

vuoj, vagy TE MAGAD lennél az?
hisz ő is jojkálgatva ezeket a helyeket járta...

9. Dereshajú

jojkálgatva bizony... dalolgatva...

bárcsak hallhatnám
üde zöld dalát...

érezném jojkája rügyillatát,
rügyezik-e még, kipattannak-é virágokba...

nem tudnál, kedves barátom...
szívből egy dalt fakasztani...
hogy megtisztítsa a gondolataimon ülő jeget,
hogy újra szikrázhassanak...

10. Rénpásztor jojkál

11. Dereshajú

még mindig,
még mindig
az élet vize csendül a dalban
még mindig hallani az időtlen időt
látni ahogy a szél a vizet fodrozza

a jojka
mely a tar hegyek lélegzetét visszahozza
és ha füled földhöz tapasztod
hallhatod
földanyánk szívverését

ez az idő
az idő, mely időtlen
az álom, mely élet, s az élet, mely álom, mely élet

álom az életben

12. Rénpásztor és Dereshajú együtt jojkál

13. Dereshajú

mily
fiatal vagy
pihenned kell még

nekünk
kik a múltból jöttünk
van elég időnk várni
nem kell sietnünk sehová, semerre
soha többé

néha
vágunk beleszagolni
a zsenge fű illatába
a fiatalság bódulatába
szemmel kísérni amonnan
hogy étellel teli-e az élet
ugrándoznak-e a rénborjak
mámorosan a rügyektől, zsenge levelektől

aludj csak, hisz te fiatal vagy,
álmodozz!
tapaszd füled
szorosan a földhöz
érezd
ahogy a földből
árad beléd az erő
a tudás
a szavak nélküli tudás

nincsenek szavak a legmélyebb érzésekre
nincs azoknak neve
de meghallhatod őket
ha megnyílsz
és figyelmeddel ráösszpontosítasz

14. Jojkálók énekelnek

15. Jojkálók és Rénpásztor együtt jojkálnak

16. Rénpásztor

miért vagyok ilyen szomorú...?
a föld érzi
szíve lüktet
amikor hallgatom, figyelem

miért nem marasztaltam
Dereshajút
kérddezhettem volna őt
tanulhattam volna tőle
kérdzgethettem
volna
de az álmok

miért is
fantáziálgatok
róluk
hisz pusztá álmok

mégis, annyi minden van
amit megkérddezhettem volna
megtehettem volna

17. Rénpásztor a világ fájdalmáról jojkál, keservesen

18. Jojkálók énekelnek

*Dereshajú visszatér, de most fehérben van, a haja lazán vállára omol. Ez-
úttal is lassan közelít.*

19. Dereshajú

...sok mindent tudni szeretnél, igaz?

de tudod jól,
                  hogy könnyebb lenne e tudás nélkül!
nincs szükséged rá
amit tudnod kell
                  magadban mind megtalálod

a szeretet
  az egyetlen
                  amire valóban szükséged van
                  a bátorságra
  hogy szeresd magad
                  olyannyira
hogy rájöjj,
                  éppen ezért van szükséged másokra...

                  mi kell neked
ne kérdezd
                  szeretni
                  és merni szeretni
                  magad

                  hogy aztán tudj másokat is

20. Jójókálók és a Dereshajú együtt jójókál

21. Dereshajú

                  a Hold és a Nap
                  számtalan nemzedék
                  ügető kísérője

                  terelőutak mentén az évek is
mennek
                  jönnek
                  zsenge nyár –
                  aranylile sívít, könnyek
                  a fajdkakas szemében

így szólt testvérem a messzi keleten²,
 amint egyedül vándorolt keskeny utakon, elhagyott
 helyeken,
 messze-messze,
 hol az emberi láb
 nyomában igazi ösvény kél
 hol emberek kék-fekete sörénye csillog
 hullámozása ritmusa
 mint a csordában az agancsoké
 a kora ősz elválasztó karámjában

 és emberek is
 követik saját vándorútjaik
 az emberek
 a népek
 akik csak jönnek
 mennek a nyomokban

 volt
 amikor a bölcsesség
 elpártolt
 az emberektől
 és ők más vándorútra tértek
 új horizont után néztek
 sóvárgó elméjüket
 követve

 és a nap keringett
 s a hold vándorolt tovább
 az emberek sokasága
 hordákba vetődtek
 összekeveredtek, elvegyültek

 az emberi lény nem magányosnak teremtődött
 nem, bizony, nem

² Macuo Basó (1644–1694) hajkumestert és egyik hajkuját idézi itt a szerző. *Tavaszz távozik / Madarak sírnak / A halak szemei könnyel áradnak.*

neked is megvannak a magad álmai
az ágyéknak saját vágyai
ez az élet körforgása

és a nap rója köreit
a hold vele kóborol
telnek-múlnak a napok, hónapok, évek, korszakok

emberek, népek
jönnek, mennek
születnek, halnak

de ahogy a hordáik egyre nagyobbakra nőnek
egyre hatalmasabbak
és erősebbek lesznek
mint a szökőár
akkor elöntik mindazt, mi útjukba áll
összezúzzák
nem számít semmit a partszakasz, sem partvonal
még a hordák sem
amíg egyszer

22. Jojkálók énekelnek

23. Rénpásztor

A jójka lassan kezdődik, de egyre erősebbé válik... és a vége felé egészen hangosan szól.

...meg kellett volna
kérdennem
igen, jobb lett volna
de homályos az emlék is

mégis

valami fájdalom
valami szomorúság
valami kor nyomaszt
valami

24. Dereshajú

s az idő múlik

mint ahogy az emberek nemzedékei is

és nem csodálom, hogy meg szeretnéd tudni
nem!

  ha sötét árnyakat látsz
  ne félj, drága öcsém,
attól rettegj inkább
  hogy eljő az idő
  mikor az ilyen kérdések
  már fel sem merülnek elméinkben
hogy az ember elfelejti,
hogy maga is
  a természet
  az élet része
  csupán...

ne félj, drága öcsém,
  az élet gondját viseli a maga teremtményeinek
emberek letűnnek, igen, népek is,
és korok szintén

  mégis rá kell kérdezni
  ezekre

  mert az emberek

egymást bántják
  elnyomják
  tönkreteszik

  tán nem kellene neked mesélnem

de mindez meg van írva
  s így kell lennie

az ember a természet része
az élet egyik része
csupán egyik része...

és van fény
és sötétség

meleg és hideg
halál és élet

és az Élet...

kedves barátom,
még a betegségnek is megvan a maga bölcsessége,
a maga élete

még a bajok is
szeretik magukat
harcolnak magukért
csatáznak egymás közt

barátom,
a népek, kik felszabadultak
mások uralma alól
olyanok mint az éjjel
mint a nappal

25. Rénpásztor és Dereshajú együtt jöjkál

26. Dereshajú

bármiről legyen is szó
mindennek van ellentéte
a fényhez kell az árnyék, árnyékhoz a fény
a jóban is van rossz, a rosszban is lehet jó
a férfihez nő kell, nőhöz a férfi
a gyermekben az öreg, az öregben a gyerek

képességeidben viszont erő rejlik

hagyd hát kivirágozni magadban, ám rejtsd el őket
másnak, ne beszélj róluk
mert a képességek erejük vesztik,
ha mások megtudják

a Hold és a Nap az egek vándorútján járnak
az élet mély vizében

a világmindenség
hang nélkül is összhangban van
felviláglik
beborul

27. Jojkálók és a Dereshajú együtt jojkálnak

28. Dereshajú

ne hidd, drága öcsém,
hogy bármit is mondtam volna neked,
álmot álmodsz csupán

s világod a fejedben létezik csupán
puszta gondolat
egyedül benned

kövesd saját sorsod, életed
figyeld, amit látsz, hidd, amit hiszel

borulj le
és öleld át édesanyád
a földet

és akkor meghallod szívdobogását
az élet hangjait
a világmindenségét

az életet

ne gondold, drága öcsém,

hogy bármit is mondtam volna
én te vagyok,
                  a te félelmed
                  a te vágyad
                  álomvándor az álmaidban
                  dereshajú
                  fehérre fagyott gondolatok

tán én vagyok te
                  öregem
          vagy te vagy én
                  fiatalon

haj, vagyok, haj, vagy mégsem

29. Rénpásztor és Dereshajú együtt jójkál

30. Dereshajú

                  a Hold és a Nap az egek vándorlótútajain
                  az élet mély vizében
a világmindenség
                  halk összhangban
                  felviláglik, majd beborul
                  az élet álom, mely élet
álom az életben

a világmindenség
                  hang nélkül is összhangban
                  felviláglik
                  beborul

élet

31. Jójkálók, Rénpásztor, Dereshajú jójkálnak

32. Dereshajú

s azt kérded
                  én vagyok-e Dereshajú az ezeréves mesékből

én vagyok, igen,
de én te vagyok
a te gondolatod
a te álmod

s mikor továbbmész
bebújok
az álmaidba
ott maradok veled

ha én létezem
drága öcsém,
amikor megálmodsz álmaidban
azok az igazi álmok
ám neked kell eldöntened,
milyen álmot akarsz valóra váltani

most megyek,
kedves öcsém,
eltűnök az álmaidban
tebenned

mert nem vagyok más
csak libbenő szél,
mely nyírfagallyak közt játszik
az elméd ágain

bagolyszárnyakon átrepülök
az élet túloldalára
halkan
hang nélkül szállok

az álmok másvilágába

33. Jojkálók és Dereshajú jojkálnak

*Dereshajú eltűnik... a fények a színpad közepére irányulnak. Rénpásztor
ugyanott ébred, ahol elaludt.*

34. Rénpásztor

  hogy én, ÉN lennék
                          Dereshajú...
mintha
                          álmodtam volna...
  s mégis minden olyan igazinak tűnik
nem is látom Dereshajút,
  nem
                          ám
  ott
  egy bagoly
huhogva
  tovatűnik
a bagoly...
  mindvégig hozzá beszéltem
                          vagy netán magamhoz, álmodtam volna az egészet?
  ezek az álmok ...
bagolyszárnyakon szállnak tova
az élet másoldalára
  az álmok világába

35. Jojkálók énekelnek

36. Rénpásztor

                          Így történt
Dereshajú elszállt
                          az élet másik oldalára
  belém
  saját magába

az én álmaimba
s én vagyok Dereshajú
csatlakozom hát a bagolyhoz
hisz Dereshajú
magam vagyok

követem
a rénszarvasokat
az élet körforgását
az élet vándorútját

miképp
a Nap és a Hold
az egek vándorútján

én is
követem sorsom
az átkelés útvonalát
álmaimat

kísérem

az életet
álmaim
sorsom...

megyek hát

Rénpásztor összeszedi a holmiját, és elmegy.

37. Jojkálók énekelnek

Az énekmondók folytatják a dalolást, míg Rénpásztor el nem tűnik.

Vége

DOMOKOS JOHANNA és ÓRI ESZTER fordítása

Thomas Perle

KÁRPÁTFOLTOK

SZEREPLŐK:

az erdő / telepes / a román
a hegy / telepes / egy munkás

anya / telepes nő / idegenek / nagynéni
lány / unoka / telepes nő
greti / margarethe / margit / margareta, nagymama

*a szereplők neve a politikai helyzethez / megszálló hatalomhoz /
helyhez viszonyul*

//

nyelvek:

egyes szereplők románul és/vagy magyarul beszélnek.

*ezzel a nyelvekkel szabadon és művészi módon kell bánni.
anyanyelvű színész nem javallott.*

*a cipszer és a visói német szintűgy beszélt. egy ó-ausztriai nyelvjárás, amely
a kiejtés jellegénél fogva eleve alakítható. akár művészi nyelvként is kezel-
hető.*

prológus.

egy utánunk maradt ország. egy utánunk jövő kor.

*semmi. semmi nincs már. ahol egykor. emberek. hangok. nyelv. nyelvek.
semmi nincs már. minden eltűnt. a szülőföldön.*

*maradékok. talán valahol még maradékok. maradékok kőből. fából. házak.
talán valahol. eltemetve. elrejtve. még.*

igen. talán. talán csak egy kicsivel pontosabban kellene. keresni ott a gazdag zöldbén.

nyáron. ott lent a völgyben. pontosabban megnézni. ott lent. a völgyben.

ERDŐ	nézd
HEGY	hol?
ERDŐ	na nézd már! pontosan ott.
HEGY	hol? hol kellene?
ERDŐ	nézd! ott lent a lábad nézd ott a lábadnál.
HEGY	a lábam nézzem?
ERDŐ	a lábad. igen. ott.
HEGY	itt?
ERDŐ	igen. pontosan ott. látod?
HEGY	mit kellene hát mit kellene ott látnom?
ERDŐ	na ott még vannak maradékok. ott lent a lábadnál. látod már?
HEGY	nem én. semmit se látok.
ERDŐ	egészen kicsinek látszik ott a lábadnál még valami. én még felismerem.

emlékszel?
 emlékszel még?
 mire emlékezzek?
 mi lett veled hirtelen?
 ma nagyon
 hirtelen vagy
 mi?
 hirtelen
 mi vagyok ma?
 mi?
 most meg egyből kiabálsz
 ne légy már egyből olyan
 ideges!
 närveeß.
 mi?
 nem emlékszel már?
 an wás?
 ott!
 wás?
 ha! van valami ott
 ott még valami
 ißt plieb.
 maradt
 még
 biztosan.
 já.
 awaß.
nevetnek.
 szép volt
 nem?
hallgatnak.
 mióta már?
 rég.
 régóta már
 régen.
 pontosan milyen régóta?
 egy darabkát
 nőttem is

azóta.
 ennyit nőttem azóta.
megmutatja, mennyit nőtt azóta.

ERDŐ
 ilyen sokat?
 igazán?
 ilyen sokat
 nőttél
 azóta?
 ez

HEGY
 egy kor
 egy kor múlt el

ERDŐ
 örület

HEGY
vigyorog. farruckt.

ERDŐ
vigyorog. farruckt.
 máris hiányzik
 nekem egy kicsit
 máris
 hiányzik.

HEGY
 neked?
 komolyan?
 neked
 hiányzik?
 neked?!

ERDŐ
 igen.
 hogy nekem?!
 így hangsúlyozod
 hogy nekem?
 így?
 „neked!”
 igen, nekem!
 hogy így?
 neked hiányzik?
 neked?
 annak ellenére
 ahogy ők
 veled
 viselkedtek?
 amilyen rondán

veled akkor
 bántak?
 ERDŐ igen.
 furcsa
 nem?
 már-már különös.
 gondolod, hogy visszajönnek?
 valamikor?
 HEGY nem hiszem.
 én azt nem hiszem.
 azt hiszem, hogy ez most
 végérvényes, azt hiszem.
 azt hiszem, ez volt a vég.
 azt hiszem, egyáltalán nincs tovább.
 ERDŐ úgy általában?
 általában érted, hogy ők
 HEGY el?
 igen.
 úgy általában értem
 hogy ők mind
 eltűntek
 mindenütt.
 egymást
 ERDŐ nem!
 én ezt nem hiszem.
 én ezt nem hiszem.
 csak nem tudnak így!
 HEGY de te is láttad, ahogy
 ERDŐ bántak azokkal
 akik olyanok
 mint ők?
 igen.
 azt igen.
 HEGY arra képesek voltak.
 ERDŐ igen.
hallgatnak.
 ERDŐ azt sem tudom, hogy most miért
 hirtelen miért gondolok rájuk

csak így hirtelen.
 miközben a lábamnál valamit felfedeztem
 HEGY ez semmi
 abszolút semmi
 ott
 a lábamnál.
 ERDŐ de nézd.
 ott.
 HEGY semmi
 ott
 semmi nincs ott.
 ERDŐ gyerünk, ne tettesd magad
 és nézd meg pontosabban.
 most nézd meg pontosan.
 van ott valami belőlük
 HEGY paraziták!
 ERDŐ tessék?
 HEGY parazitákat mondtam!
 már annyira élősdiek voltak
 ERDŐ élősködők.
 így mondják
 jól kiismerem
 nagyon jól
 magam
 a parazitákon.
 a fámat mindig elvették.
 eleinte csak keveset.
 aztán egyre többet
 és többet és többet
 és többet és többet
 és többet és többet és
 HEGY megértettem.
 ERDŐ többet és többet és többet
 HEGY igenigen!
 ERDŐ még akkor is, amikor egyre kevesebben
 egyre kevesebb élősködő volt
 mégis egyre több fát

egyre többet és többet és többet
 és többet
 HEGY értettem!
 ERDŐ és többet. és többet. és többet
 HEGY elég
 ERDŐ amíg majdnem semmi nem maradt.
hallgatnak.
 HEGY szerencsésnek mondhatod magad
 amiért az idő
 ERDŐ szerencsésnek mondhatom magam, amiért az idő
 ebben igazad van.
hallgatnak.
 ERDŐ oh.
 egészen boldog vagyok, hogy eltűntek.
 sajnálom
 HEGY mit sajnálsz?
 ERDŐ az emlékezést.
 sajnálom az emlékezést.
 ezt most elteszem a lábad alól.
 nézd!
 így.
 újra nincs.
 semmi nincs
 ahogy ők sem.

asszonyok kórusa I.

*dort oben
 dort oben
 an der himmlischen tür
 steht eine arme seele
 schaut traurig hervor.*

(ott fennen
 ott fennen
 a mennykapunál

áll egy szegény lélek
szomorún áll)

nagymama már öregasszony.

GRETI   öregasszony vagyok.
UNOKA   húsz vagy.
GRETI   mondom, hogy az. öregasszony vagyok.
UNOKA   hogyhogy nem vagy még
GRETI   házas? warum ich nit varheiralt?
                              kibt ka mensch.
UNOKA   nincs férfi.
GRETI   ka mensch.
                              ka teitscher männ
                              tã im tãl.
UNOKA   nincs német ember.
                              itt a völgyben.
GRETI   wie ßind kummen tie hitleristen
UNOKA   amikor a horthysták bejöttek
GRETI   ter hitler wãr jã weit weit wek.
UNOKA   hitler olyan messze messze volt.
GRETI   amol is kummen anãr
UNOKA   egyszer jött egy
GRETI   hãt er tie hãnt aßo hinauf
                              aßo hinauf
UNOKA   aki a kezét így
GRETI   inni luft aßo
UNOKA   a levegőbe így
GRETI   inni heeh
UNOKA   a magasba
GRETI   weißt
UNOKA   jã.
GRETI   wie tie hitleristen aßo.
                              hãb ich ihm ãng'schaut
                              hãt er mich ãng'schaut
                              ßoll ich auch aßo hebn tie hãnt.
                              greti, wãs iß mit tir?

heeb tie hänt.
 ßo hät er ksågt.
*(ahogy a hitleristák, így.
 ránéztem
 ő rám nézett
 nekem is így kellene lendíteni a karom.
 greti, mi van veled?
 lendítsd a karod.
 így mondta.)*
 UNOKA és?
 GRETI ich
 ich häb nit khobn!
 UNOKA nem akartam úgy lendíteni, ahogy ő.
 nem.
 az én karom lent maradt.
 GRETI häb ich ihm zum fondi kschickt.
 UNOKA elküldtem a picsába.
 GRETI noch forn krieg wår tås.
 UNOKA ez még a háború előtt volt.
 aztán hitler minden németet behívott
 GRETI tie scheenen pubn
 ålli in krieg hat er kschickt.
 ter teivel.
 ich wår ka hitleristin nit.
 ich nit.
 nor a romener.
 oder a rußnak!
 na!
 a romener
 a walách
 heiral ich nit!
 ich pin a teitschi ßeel.
 våterland.
*(a szép legényeket
 mind elküldte a háborúba.
 az ördög.
 én nem voltam hitlerista.
 én nem.*

*ne román.
ne orosz!
na!
románnal
oláhhal
nem házasodok!
én egy német lélek vagyok.
hazafi.)*

UNOKA húsz vagyok és öregasszony.
ki vegyen
ki vegyen el
ki tudna elvenni
feleségül?
mondd meg
nekem.
ki?
minden ifjú
minden német ifjú elesett.
hitler miatt
a szülőföld.
a szülőföldért.
de hol volt a mi szülőföldünk?
mondd!
hirtelen németország lett a szülőföldünk?
itt
a

GRETI tás
schau tort.
siekst in perg tort?
tás is mein väterländ.
und schau
tort.
oben
ter wäld.
tás mein väterländ.
*(ez az
nézz oda.
látod ott azt a hegyet?)*

*ez a szülőföldem.
és nézz
oda.
az erdő.
a szülőföldem.)*

UNOKA a lelkem a szülőföldem.
édesmindegy
hogy magyar
zsidó
vagy ruszin.

GRETI nor a romener
a walách

UNOKA csak románnal
oláhhal
nem házasodok!
románnal
az egyszer biztos
hogy nem.

meglátták a vért. és akkor kivérzett belőlük a német.

*abban az évben. amikor minden másképp. a háború miatt. ezúttal hideg. a vége.
egy fal. a fal. leomlott.
és ebben az országban. ebben a szegény országban. a szülőföldön. egy forradalom.
a tévében a halott házaspár.
a tévék, a televízorok előtt, az egész ország. a képernyőt bámulják.*

ANYA nézem
és nem hiszem el.
nem tudom elhinni.
incredibil.
extraordinar.
nem fér a fejembe.
megrázom
a dauert

és nem hiszem
ami ott van
nem lélegzem.
nem lélegzik
itt senki.
mindenki visszatartja a levegőt
az első pillanatban.
a levegőt mindenki
visszatartja.
ezek a bábuk
a báméskodók
a báméskodó
bábuk.
marionettek
hullák.
hullákat mutatnak nekünk.
hullák
ott
a televízorban.
a szemeimmel nézem.
és nem fogom be a lányom szemét.
nem tudom befogni
a lányom
szemét.
csak rázom a dauert
a fejemen,
ami tök üres,
és nem tudja, mit kell gondolnia.
örülök?
nem tudom.
nem tudom megmondani, hogy ez öröm.
hogy az öröm
könnyei
csorognak le
az arcomon.
nem hiszem, hogy az örömei
de tudni nem tudom.
nem tudok félrenézni.

LÁNY

körülöttem ünnepelnek.
ünneplik a halált.
ezt nem értem.
és csak néztem anyámat,
aki hitetlenkedve és némán
bámulta
a képernyőt.
nem tudom, hogy az öröm
az kellett
annak kellett
annak kellett lennie,
örömmek!
hiszen az egész ország örült
annak a két hullának
ott a tévében.
hiszen mindenki örült.
a diktátor és a felesége
elmenekült.
elmenekült.
elfogták őket,
és most halottak.
neki
mindenekelőtt neki
a feleségének kellett meghalnia.
leginkább annak örültünk, hogy ő halott.
ő. igen. hogy ő halott.
nyugodtan meghalhatott.
a férje még élhetett volna
nyugodtan
egy keveset.
vagy?

ANYA

LÁNY

ez a per is
minek
ez a nevetséges per,
amikor
gyorsan-gyorsan
nevetséges.
meg kellett haljon.

meg kellett halniuk.
az ország legnagyobb tudós nője,
mindannyiunk édesanyja.
még én is utáltam. már gyerekként is. igen.
ezt anyámtól tanultam.
egy keveset ünnepelt anyám,
amikor az elvtársnő kezeit hátrakötötték.
és az aranykarkötő a tévében nagyközeliben.
ahogy kiabált. a gyermekeire kiabált.
nagy volt az öröm.
tehát ez az a pillanat,
amelyre mindannyian,
amelyre mindannyian vágyakozva vártunk?
így kívántuk?
de most komolyan
ilyenek kívántuk?
annyi év után
gyorsan-gyorsan
és térdlövés
és halál a kamerába.
fúj.
fúj.
fúj.
és aztán kiment a szobából.
sírva a szobából.
látom magam előtt a kertben állni
ott a diófa alatt
a kertben
állni.
csendben.
másnap
összepakolt.

ANYA

LÁNY

// ANYA

LÁNY

csináljatok magatoknak egy hazát.

a császárnő parancsára „ismerjétek meg az erdőt. faóriásokból csatornákat, zsilipeket és tározókat építeni. erdőgazdálkodást tanulni. eyn gar wildes thal erschließen“. és elküldte a népét.

TELEPESEK   pakolunk
összekapjuk
és elhordjuk
magunk.
cél: ischl.
cél: gmunden.
cél: ebensee.
óperencia.
cél: tirol.
stájerország.
mi
az első telepések.
irány kelet!
irány kelet!
vándorlunk
vándorlunk
vándorlunk
kifelé
ebből a nagy
nagy birodalomból.
schau wie groß!
ter traunsee.
hajózunk rajt'
schau tie fisch!
a dunán.
végig a dunán.
négy nap
bécsig.
bécs! bécs!
tã schau wie scheen!
also scheen
ßo scheen!

fui. ſ' a schiechi städt!
és tovább,
tovább,
még hat napig tovább.

pescht!
nézd, nézd!
tie donau!
wie scheen!
aſo scheen
ſo scheen!
fui. ſ' a schiechi städt!

in`n wäld! in`n wäld!
weitär! weitär!

szekereken tovább.
mindig csak tovább.
tovább,
tovább.
weitär.
weitär.
immär weitär
irány marmarosch!
és hazát csinálni!

pagus vissó circa annum 1770 primos accepit colonos germanos ex austria.

TELEPESEK

mi ez
itt?
mi akar ez
lenni?
nincs kenyér.
nincs kenyér.

ka prot!
ka prot!
die wahre noth!

nyugaton.

1990

LÁNY

az új évben az egyenruhát.
az iskolai egyenruha
a szekrényben maradt.
anya azt mondta,
többé már nem muszáj,
az iskolába többé nem kell
már.
de iskolába járnom
igen.
muszáj
de már nem sokáig
az első padok üresek voltak
már az új év első napján.
a diktátor többé nem nevetett a falon.
eltűnt.
vonalzót kellett a kézbe
és töltőtollat.
áthúzni!
elkezdeni
áthúzni
a tankönyvekben a propagandát.
nézni, hogy tűnik el
sor sor után.
a legjobb barátnőim is eltűntek.

folyók között.

TELEPESEK

mi hazátlanok,
idegenek
ezen a parcellán,
itt
a föld szélén,
a monarchia szélén

	csináltunk, összehoztunk egy a mi új házánkat. itt ebben a völgyben. schau wie scheen. aßo scheen. ter wäld. tie luft. täs wäßer nagyon jó a levegő. nem búslakodunk a régi hazánk miatt. régii hazát mi nem siratunk. én sírok egy kicsit. én is. de az én sírásom a snapsz. a nyelv sprach! pahált-mer ßich. megőrizük a tartásunkat. és szép szőke gyerekeket csinálunk. házakat építünk. házakat! házainkat egy sorba építjük szép rendben. egy szobával egy konyhával. túlhan innen
EGY TELEPES NŐ EGY TELEPES	
TELEPESEK EGY TELEPES NŐ EGY TELEPES TELEPESEK	
EGY TELEPES TELEPESEK	

	túl az erdőn, ahol éjjel farkasok vonítanak.
EGY TELEPES NŐ	und kummen tir pis vorn fenster tie welf!
EGY TELEPES TELEPESEK	já! az ablakaink alá jönnek éjszakánként a farkasok. telente, amikor fent ott fent az erdőben már nincs mit enniük.
EGY TELEPES NŐ	fressnt unseri kinder!
EGY TELEPES TELEPESEK	tie blondn scheenen. sok szőke gyerek játszik most utcáinkon, amelyek sárosak és járhatatlanok, amikor esik. csuromvizesen rohangálnak udvaraink között. szegények vagyunk. de gyerekekben gazdagok.
TELEPESEK	a kertjeink között, amelyeket megművelünk. mert a mienk.
EGY TELEPES NŐ	unseri fisolen tás!
TELEPESEK	ez a mienk. amit megművelünk, hogyan legyen mit megennünk. az udvaraink, amiket tisztán és rendben tartunk.
EGY TELEPES NŐ	teitsch.

TELEPESEK	és énekelünk. énekelünk, énekelünk német népdalokat. onnan innentől odáig zengenek. és akivel találkozunk, azt messziről grüßgott-tal
EGY TELEPES	krießkott!
TELEPESEK	köszöntjük.

tardius supervenerunt germani et slavi e scepusio. később még más német és szláv népek is letelepedtek a völgyben.

pillanat, pillanat,
ki jön onnan,
ki közeleg
amott?
schaut's
tort!
schaut's tort!
wär ßeits eeß?
kik vagytok?
jönnek mások.
nézzetek oda,
amonnan
máshonnan
még többen is
jönnek ide
betelepítettek.
és beszélnek.
milyen nyelvet
beszéltek?
melyik nyelven?
németet
teitsch

mint ti.
 nem.
 idegenek vagytok.
 EGY TELEPES fremdi ſeids!
 wek! keht's wek!
 wek wek
 TELEPESEK fun tã!
 el innen!
 építsétek máshova!
 ez itt most a mi
 hazánk!
 MARGARETHE ſind wir aus siebenbürgen.
 und tort wu haben sich unseri vorfahren angesiedelt
 aus eesterreich
 ſind kommen deutsches volk
 auch von anderscht
 heute slowakei. ein paar aus polen
 galizien.
 die habent ſich nicht vermengt.
 teitsches volk und teitsches volk
 af tie goschn habnt ſich gebn.
*(erdélyből vagyunk.
 ott az elődeink telepedtek le.
 ausztriából jött német nép
 és máshonnan is,
 ami ma szlovákia. egypáran lengyelországból,
 galíciából.
 nem keveredtek.
 germán nép és német nép
 pofozta egymást.)*
 TELEPESEK af tie goschn!
 af tie goschn
 kriegts!
*(a pofátokra!
 kaptok a pofátokra!)*

a határok nyílt sebek.

a döntés elhangzott. a második. messze innen. a távoli bécsben.

nyár a szülőföldön. éjszakánként már hűvösen és frissen járja át a leveleket az őszi levegő. 1940. augusztus 30.

a sorompók felnyíltak. katonák vonulnak. vonulnak be a szülőföldre.

MARGIT	wie ßind kummen die madjoren
UNOKA	amikor a magyarok bejöttek,
MARGIT	wâr ßummâr.
UNOKA	nyár volt.
MARGIT	hâb ich k'arbeit' af tie póduri oben k'maht tâs grâß
UNOKA	fent dolgoztam a pódurin, kaszáltunk.
MARGIT	hammer k'hâbt tie teitschi schul wâr-mer jâ teitsches volk nit? wâr-mer teitsches volk. ich hâb ßâhr kud hâb ich k'lernt. ßâhr ßâhr kud.
UNOKA	német iskolába jártam. elvégre német voltam. nemde?
MARGIT	nor wie ßind kummen tie madjoren war nix mâhr teitsch. auf amol wâr tâs dorf voll mit tschendern. <i>(miután bejöttek a magyarok, többé semmi nem volt német. a falu tele volt csendőrökkel.)</i>
UNOKA	csendőrök. zsandárok.

nyilaskeresztekkel
a nyilasok.
a katonák.
MARGIT alles af amol nor madjorisch
herst?
UNOKA jeder kuhtreeck hät missn sein madjorisch!
hirtelen az utolsó kódisnak is magyarul kellett
beszélni.
addig ötven magyar ha lakott
itt
a faluban.
egy falu
néhány ezres lélekszámmal.
a többiek
MARGIT teitsches volk
UNOKA németek
románok
MARGIT waläch
zigeinern
UNOKA cigányok
MARGIT rußnaken
UNOKA ruszinok
MARGIT polackn
UNOKA lengyelek
MARGIT auch armenär
UNOKA örmények
MARGIT und tie judn
UNOKA zsidók.
MARGIT und sind kummen
tie feinen madjoren.
sich auszeigt af tie gässn.
madjorisieren häbnt wolln állás.
und täs teitschi volk isft wordn madjorisch.
margit häbent mich kmächt.
meini schwester erika isft wordn a ildikó.
aufpassen häst missn.
wänn häbn tich k'härt reden teitsch
inni schul

hãst kriegt
hãst kriegt af die goschn
hãst kriegt.
oder hãb'n tich zogen pan tie hãarn ieberm ohr.
tã.

*(és akkor bejöttek
a finom magyarok.
vonultak az utcákon.
mindent magyarosítottak.
és a német nép magyar lett.
margitot csináltak belőlem.
erika húgomból ildikó lett.
vigyázni kellett.
ha meghallották, hogy németül
beszélsz az iskolában,
kaptál egyet.
kaptál egyet a szádra.
kaptál egyet.
vagy meghúzták a hajad a füled fölött.
itt.)
meghúzza az unokája haját.*

UNOKA
MARGIT

au!
aßo hãb'n tich zogen.
ich lern tich awãß.
loos mich.

UNOKA

mondok neked valamit.
jól figyelj!

MARGIT

loos hãr!

UNOKA

a magyarok,
ezek a magyarok urasan jártak.
urasan és finom egyenruhába öltözöttek
az utcákon. nagyra tartották magukat.
az utcán már nem beszélhettél bátran.
és még a saját házában is féltél.
állandóan ez a félelem.
a német iskolákat bezáratták.
minden nevet megváltoztattak.
mindent csak magyarul.

és minden magyarosítás ellenére
 az egész völgyben csak büdös népek éltek.
 MARGIT stinkertes volk
 UNOKA hirtelen
 minden bűzleni kezdett
 a völgyben.
 ha egy magyar
 végigment az utcán,
 csak azt hallottad
 büdös cipszer.
 MARGIT büdös cipszer.
 UNOKA büdös olah.
 MARGIT büdös román.
 UNOKA büdös zsidó.
 MARGIT büdös cigány.
 büdös.
 UNOKA büdös.
 MARGIT büdösch.
 UNOKA büdösch.
 // MARGIT büdösch.
 MARGIT büdösch
 büdösch büdösch
 büdösch büdösch
 büdösch
 büdösch
 büdösch
 büdösch
 büdösch
 büdösch
 büdösch
 büdösch.

az erdő sorsa eldőlt. eldőlt. eldőlt.

dől a fa!

dől.

dől a fa!
dől
dől.

dől a fa!
dől
dől.

és hullanak a fák.
hullanak a bombák.
hullanak a bakák.

hullanak

hullanak

hullanak.

és hullanak a fák
hullanak a bombák
hullanak a bakák.

hullanak

hullanak

hullanak!

dől a fa!

dől
dől.

dől a fa!
dől
dől.

dől a fa!

dől a fa!
dől a fa!
harcmező.

harcmező.

harcmező.

dől a fa!

dől
dől.
dől a fa!

eldőlt

eldőlt.

és hullanak a fák.
hullanak a bombák.
hullanak a bakák.

egy alois
a talicskán
holtan.
holtan a völgybe.

és hullanak a fák.
hullanak a bombák.
hullanak a bakák.

egy alfred
a talicskán
holtan.
holtan a völgybe.

és hullanak a fák.
hullanak a bombák.
hullanak a bakák.

a bubu!
a talicskán
holtan.
holtan a völgybe.

és hullanak a fák.
hullanak a bombák.
hullanak a bakák.
és hullanak a fák.
hullanak a bombák.
hullanak a bakák.

és hullanak a fák.
hullanak a bombák.
hullanak a bakák.

hullanak a bombák.
hullanak a bakák.
hullanak a bombák

hullanak a bakák.
hullanak a fák.

hullanak a fák.
hullanak a fák.
hullanak a bombák.
hullanak a bakák.

hullanak a fák.

csend.

shabbat meggyújtja az örökmécsest.

*a pódurin. egy hegytető mezővel. emitt krumpli. amott kukorica.
ott a nagymama a krumpliföldön görnyed. a háború után.
anya a hasában, még nincs megszületve, nyomja a hólyagját.
a nagymama kapál. túrja a földet. így napvilágra kerülnek a gumók.
az örök éhség ellen. amiben az ember szenvedett. annyira szenvedett a me-
neküléskor.
a mező mellett elhalad egy autó. fehér. csillog a napban, amely már ősziés.
felveri a port. amely a levegőben kering.*

GRETI   nå tâ schau här.
(na nézz oda!)

*követi az autót. tudni akarja, ki az. kié ez a szép autó. idegen rendszám-
mal. ott parkol le, ahol már senki nem szokott.*

GRETI   und steigt aus a scheenes weib. kånz ellegånsch
im wein mãntl.
und schau ich wie keeht ðie zun tie grébår.
und ðieg ich ðes wie legt ðie a staan af a gråb.
und wie kummt ðie zuruck mit sunnenglåsår
af tie augn

macht sie ao
(és kiszáll belőle egy szép nõ. egészen elegåns
fehér kabátban.
és figyelem, ahogy a sírokhoz megy.
és látom, amint egy követ tesz egy sírra.
és ahogy jön vissza napszemüveggel a szemén.
így csinál)

IDEGEN NŐ   int.
na gyere már!
gyere!

GRETI   kumm
freindlich!
(baråtsågos)

IDEGEN NŐ   legyen szerencséd
több, mint nekem.

a gyerekeddel.
látod ott azt a sírt
ott?
ott nyugszik az apám.
neki még szerencséje volt.
korán meghalt
szerencséjére.
harmincnyolc évesen.
anyámnak nincs sírja.
túl öreg volt
ahhoz, hogy dolgozzon.
öreg volt
nekik.
a férjemnek sincs sírja.
a két fiamnak sincs sírja.
még azt sem tudom, a szél milyen irányba
fújta a hamvaikat.

GRETI und meini goschn weiß nit wås zun ßågn.
(és a szám nem tudja, mit mondjon.)

IDEGEN NŐ semmit nem kell mondani.
ülj le egy kicsit!
csak egy keveset, ülj ide mellém!
ülj!
és hallgasd a szelet!
hallgatnak. hallgatóznak.
hallod őket?

te,
ti is
egyszer elmentek innen.
eltűntök,
mint mi.
GRETI und ich fång zun lächn ån.
und ßåg ich ihr uns ßamer kaam zuruck kummen
vun fliecht.
werd-mer nimmär weg vun tâ.

(és én elkezdtem nevetni. és azt mondtam neki, hogy visszajöttünk a menekülésből is. soha többé nem hagyjuk el a völgyet.)

az idegen nő hallgat. egy csokoládét nyom a nagymama kezébe. az csodálkozva néz utána, és mozdulatlanul áll. a porban.

nyugaton.

1990

LÁNY   menj vissza, oda ahonnan jöttél!
                             menj vissza!
                             vissza-vissza!
                             menj vissza
                             oda, vissza
                             veled!
                             arra gondolok,
                             hogy én
                             mégiscsak
                             innen
                             vagyok, mégiscsak.
                             teitsch
                             in deutschland.
                             ez nem ugyanaz.
                             segíteni akarunk a virágzó mezőgazdaságban.
                             herr kohl!
                             egy parasztot egy kövér káposztáért cserébe.
                             anya rendszeresen jár a munkába.
                             most a futószalag mellett áll.
                             és takarít.
                             mellette mi is takarítunk.
                             apa diplomáját elismerték
                             szerencsére!
                             mekkora szerencsénk van.
                             a diplomáját néha megnézheti apa
                             otthon
                             késő este
                             a műszakja után.
                             papírkartonokat szortíroz a táborban.

maradunk.
biztos, hogy soha többé nem megyek vissza!

keleten.

*a szülőházában újra felépítették a hidakat. az ablakkeretekben újra üveg.
a faluban újra emberek, akik visszatértek. és felejteni akarnak.*

*az éhínséget. a háborút. a menekülést. a nagymama kikapcsolódik. egy eskü-
vőn. egy román kiszemeli magának.*

UNOKA	és visszatértek. nem akartak idegenben élni. visszatértek.
MARGARETA	zuruck zahaus und fargessn. (<i>vissza haza és felejteni.</i>)
UNOKA	és nagymama táncol és forog. táncol és felejt. nem felejt el, sosem fogja elfelejteni, ameddig él, magában hordja, ahogy mindannyian mindent magában. egy pillanatra mégis odanéz. látja a rendőröket egyenruhájukban ott állni. ahogy ott áll és őt nézi.
MARGARETA	szerelem. első látásra tie liebe.

UNOKA igazán?
MARGARETA jā.
UNOKA és szerelmesen nézi őt.
mereszt
nagymamának
a fiatal nőnek
szép szemet.
MARGARETA unt kummt er zun mir
(és odajön hozzám)
ROMÁN tu cine ești?
(te ki vagy?)
unoka
kérdézi nagymamát, ki ő.
MARGARETA margareta.
UNOKA és ott helyben egymásba szeretnek.
MARGARETA und heiral ich toch a waläch.
(és mégiscsak egy románhoz megyek.)
UNOKA és hozzáment
mégiscsak
a nagymama
a román
nagyapához.

a román házat vásárol.

*a román házat keresett magának, feleségének és jövődöbeli családjának.
egy utcában kereste. sok üres házat talált. azok közül vásárolt meg egyet.*

*senki nem beszélt az üresség okáról. erről a román népköztársaságban hall-
gatni kellett a népnek.*

ROMÁN *egy vastag falat próbál elbontani és közben káromkodik.*
dumnezeu
ce dracu?
să-mi bag picioaru'
rahat cu praf în pizdă

*(istenem,
 az ördögbe.
 hogy raknám belé
 a poros szart a picsába!)*
 UNOKA pffff!
 mi az isten ördög szar... satöbbi
 ROMÁN la naiba
 ce dracu'
 ce-i asta?
*(a fenébe,
 mi az ördög
 mi ez?)*
 UNOKA és kérdi az ördögtől, mi az ördög ez.
 MUNKÁS asta a fost casă de jidani
 jidani au stat aici
 înainte de război
 UNOKA zsidó ház volt ez
 a háború előtt. egykor zsidók laktak itt,
 válaszolja a munkás.
 ROMÁN niciodată!
 taci din gură!
*(soha!
 pofa be!)*
 UNOKA és lehordja a munkást.
 itt zsidók soha
 ezen a helyen nem.
 csak románok és németek
 egypáran.
 más senki
 itt!

a hegyek mögött dörög.

1944. október

GRETI unß hãm-mer kut k'lebt
 zusammen

UNOKA   álleß volk.
                               nagyon jól megvoltunk együtt.
 GRETI   álleß volk.
                               jeder hát sich schaut soll ßeini árbeit máchn.
                               a jeder hát khábt ßein feiertág.
 UNOKA   egymást
 GRETI   reschpektiert
                               hâm-mer ßich
 UNOKA   megbecsültük.
                               kozmpoliták voltunk.
                               legalább két nyelvet beszélt mindenki.
 GRETI   trei sprâch
                               a jeder
 UNOKA   legalább kettôt.
                               még egy egyszerű famunkás is tudott.
                               tudnia kellett
                               több nyelvet.
 GRETI   kosmopoliten
 UNOKA   egy nemzetközi
                               falu
                               tele kozmpolitákkal.
                               lassacskán megszoktuk,
                               hogy embereket vagoníroznak be.
 GRETI   af árbeit hâmmert wegfiert tie leit
                               kroßi stârki ménnâr.
                               tâß zweiti mol âlli.
                               âlli wek.
                               *(munkára viszik ôket, így mondták,
                               nagy erôs férfiakat.
                               másodjára mindenkit.
                               mindenkit el.)*
 UNOKA   a második transzportnál azt mondták,
                               egyesítik a családokat.
                               így mondták.
                               akkor jött a dörgés.
 GRETI   ßo a tunnâr hinter tie perger.
                               ter ruß
                               hâm-mer kwusst ter ruß kummt.

werd ich nit sterben
ná
*(akkora dörgés a hegyek mögül.
az oroszok
tudtuk már, hogy jönnek az oroszok.
nem fogok meghalni.)*
UNOKA és gondoltam, fiatal lányként
tizenöt voltam.
még nem fogok,
még biztos nem fogok
meghalni.
a húgocskáimra néztem,
a két kislányra.
négy és kettő,
mondtam magamnak.
GRETI greti
ná
marl
tu
ich
sterb noch nit.
(még nem halok meg.)
UNOKA az ember többet kibír, mint gondolná.
a hegyek mögött mennydörögni kezdett,
és a hitleristák,
katonák
meneteltek az utcán.
csomagolni!
gyorsan!
gyorsan!
az oroszok.
GRETI ter russ!
ter russ!
UNOKA jönnek az oroszok!
evakuáltak minden németet.
nyugatra evakuálták őket.
a hegyeket bepakoltam a szívembe.
vittem magammal a kárpátjaimat.

és így mentem.
 így mentem
 napokig.
 kezdetben német voltam.
 GRETI af polen.
 UNOKA in polen pin ich ständn nackert.
 GRETI was?
 UNOKA tās hāb ich ter niemols nit tarzehlt
(ezt még soha nem meséltem neked.)
 UNOKA meztelenül álltunk anyánk mellett
 a két húgommal.
 egyik balomon,
 másik jobbomon
 reszketve, sírva.
 GRETI ich sterb noch nit
(még nem halok meg.)
 UNOKA lengyelországban meztelenül álltam.
 a zuhanyzóban álltam meztelenül.
 az összes többi nővel együtt
 ott álltunk.
 és fagyoskodva
 váraoztunk.
 GRETI tie sprāch
 unseri sprāch
*(a nyelv
 a nyelvünk.)*
 UNOKA a nyelvünk hasonlított azokéhoz.
 az ajtók előtt beszélgettek.
 álltunk és vártunk.
 lyukak voltak a falon.
 mi álltunk
 meztelenül.
 aztán kinyíltak az ajtók.
 GRETI af tie popiern hābnt ksegn.
(a papírokon látták.)
 UNOKA romániai üldözöttek,
 menekültek
 útban sehová

menekülők az örökké
tartó menekülésben.

GRETI hãm-mer tenkt unß keh-mer ewig unß
ewig unß wek fun tort.

UNOKA azt gondoltam, soha többé nem látom
a hegyeimet és az erdőmet.
anyámnak még segítetttem
eltörni a tálast.
ha tudtuk volna,
tudtuk volna jobban,
a mocsokba dugjuk,
eltemetjük a földbe.
anyánk mégis

GRETI meini mutter

UNOKA eltörte
a jó edényt.
egyik tányért a másik után.
a háború végén
elnémult a németünk.
csak magyarul beszéltünk.
románok lettünk.

GRETI romener
hãm-mer mißn ßein
unß
romener.
unß teitsches volk.
*(románok.
muszáj volt románnak lenni.
a mi német népünknek.)*

UNOKA az emberekben annyi gyűlölet.
minden ami német gyűlöletes lett.

asszonyok kórusa II.

*arme seele
arme seele*

*komm zu mir herein.
denn da werden deine kleider
ja alle so rein.*

*so rein und so weiß
so weiß wie der schnee.*

*und so wollen wir miteinander
ins himmelreich gehn.*

*(szegény lélek,
szegény lélek,
jer hozzám ide.
akkor minden ruhád tiszta
lesz majd és üde.*

*tiszta és fehér.
fehér, mint a hó.
s lesz belőlünk mindnyájunkból
égi mennylakó.)*

kérjük, jelölje be. németnek vallja magát?

*a fordulat felszámolta a határokat. és ott a szülőhazában sokan csomagolni
kezdték.*

összepakolták a gyerekeket. a gyerekek holmijait.

*gyorsan-gyorsan. nem elkésni. pontosnak lenni. még időben lépni, mielőtt a
határok újra bezárulnak.*

UNOKA	nagymama és anya megkapta a papírokat. beikszelték. kiállták a sort. irodistákkal ülek szemtől szembe.
MARGARETHE	ich bekenn' mich ja

zum deutschum
ja.
zahaus nor teitsch
nur deutsch
zuhause
wir deutsch g'sprochn
deutsch gesprochen
und deutsche bräuche
teitsches volk
deutsch.
jä
ja.
*(beismerem,
igen
a németségem.
igen.
otthon csak németül,
csak németül,
odabaza
németül beszélünk.
a németet beszéljük
és német szokásokat gyakoroltunk.
német nép,
németek.
igen.
igen.)*
UNOKA
összepakoltuk
a dolgainkat.
anya pakolta
a dolgainkat.
és átszeltük az erdeinket
a piros dáciánkkal
a szerpentineket
nyugat felé.
felcuccolva,
edénnyel anya bársonyba
burkolt porcelánfiguráival.

MARGARETHE kivérettük
 az országot.
 elfolytunk nyugatra.
 ahol sorokat álltunk ki
 az új állampolgárságért.
 németek vagyunk.
 igen.
 teitschi
 így mondjuk.
 UNOKA tulajdonképpen ausztria
 MARGARETHE minden németország
 volt egykor.
 nem?
nevet.
 csúnyán néz
 rám ez az irodista.
 beß.
 és a kezembe nyom egy menekült-igazolványt.
 ANYA beismerem a németségem, igen.
 de a szívem
 még mindig
 románul
 vérzik.
 mi mind
 MARGARETHE megérkeztünk.
 UNOKA én még nem.
 de meg kellene.
 nem?
 ez volt a tervetek.
 nem?
 miattam,
 a gyerekekért
 vándoroltatok ki
 miattunk.
 én nem érkeztem meg.
 még nem érkeztem meg.
 MARGARETHE wie ich pin kummen af teitschländ
 (*amikor megérkeztem németországba*)

UNOKA a nagymamám mesélte,
 hogy egy asztal alatt kellett aludnia,
 amikor megérkeztek németországba.

MARGARETHE tortn wâr mein plâtz
 untern tisch hâb ich mign schlâfn
*(ott volt a helyem az asztal alatt
 ott kellett aludnom.)*

UNOKA fél évig aludt az asztal alatt
 a nagymama.
 pénzt spórolt.
 talált munkát
 és spórolt.
 egy matracon aludt az asztal alatt.

MARGARETHE fer eng.
(keskeny volt.)

UNOKA értünk tette,
 azt mondta,
 élt már át rosszabbakat is.

MARGARETHE auser haus red-mer hochteitsch jetzt!
(házon kívül irodalmi németet beszélni!)

UNOKA keletet
 hallották
 a nyelvemben.
 nevettek.
 a keleti tömb látszott rajtam.
 a kárpátok foltjai a bőrömön
 nem akartak felszívódni.
 keleti tömb
 keleti tömb
 keleti tömb

ANYA jogging
 vedd fel a joggingruhád!
 így öltöznek itt.

LÁNY és felvettem a joggingruhám,
 a rózsaszínt,
 és besütöttem a frufrum.
 és egyből abban az országban voltam,
 amelyről mindig is álmodtam.

villanások.

LÁNY

nézem anyát.
nézem az anyámat,
egészen tisztán,
egészen pontosan rá
szégyen nélkül
nézek.
ahogy ott ül
és bámul.
az üres tekintetét
a dobozban,
amelyik románul beszél
egész idő alatt.
és már huszonöt éve
élnek itt?
igen,
huszonöt éve
itt.
érkeztünk
ide.
autóval.
a villanások oda repítik vissza,
ahonnan eljöttünk.
fejben
újra
ott van.
inkább ott él
mint itt.
fejben.

GRETI

a szívét otthagytá zálogba.
ezért megyünk vissza minden évben.
wie tie storchn. wer amol trinkt tås wässer vun tortn
kummt immer zuruck
auch fremdi, wäß ßind kummen
hãmänd aßo ksägt.
*(mint a gólyák. aki abból a vízből iszik,
mindig visszatér.*

*az idegenek is visszatérnek.
ezt mondta valaki.)*

LÁNY ott újra visszaillesztette a mellkasába,
és fellélegzett.
mindig egy kicsit szabadabban és boldogabban
lélegzett ott.

GRETI uns wär-mer tie erschtn mit a televizor inni gässn.
LÁNY az első voltunk az utcában, akiknek tévéjük volt.
amikor gyerekként bekapcsoltam a tévét.
hangyák táncoltak a hóban.
nagyon gyorsan.
naponta csak két órát
volt adás.
esténként.
egy kis kommunista propaganda,
aztán dallas.
elvették az adást.
elvették a világítást.
elvették a fűtést.
spórlós országban élünk.
diktátorunknak tervei voltak.
akkor még egészen szabadon mondhatta
az ember,
diktátor.
dictatoru'.
ceaușescu conducătornak nevezte magát.
führernek.

GRETI ich auf meini ält'n teeg hãb ßo vieli diktator'n tarlebt
kãnn ich ßagn.
*(én az én korommal annyi diktátort megéltem
mondhatom.)*

LÁNY a tévében ceaușescu nevetett.
anyám is nevetett
egy keveset,
derengett
üveges tekintetében
egy nevetés.
aztán újra eltűnt.

a tévében mutatták,
hogy éltünk ott.
milyen volt
ott akkor.
megmutatta a múlt igazságát.
az aranykort,
a giccskommunizmust,
amelyben gyerek voltam.

nővérek.

egy lakószoba. letűnt időkből. a negyedik emeleten. egy blokkban. a szülőházában. csipkefüggönyök mögött. makramék és perzsaszőnyegek között. előttük neszkávét porcelánban. illatosított rózsafüzérek műanyag dobozban. még a mosdótál is műanyagból van a kádban, a csempe rózsaszínű.

az ágy mögött kékszesz van elrejtve. bedörzsöléshez. a keringésnek. a dauer fehérebben ragyog a nagymama hajában, mint a húgáéban.

NAGYNÉNI	almástészta?
UNOKA	apfelkuchen? vielen dank auch! köszönöm.
NAGYNÉNI	porcukor nélkül?
UNOKA	ohne pudierzucker? pudierzucker wichtig ganz wichtig essenziell. muszáj, hogy mindenütt cukorfehérség legyen.
NAGYNÉNI	fehér. fontos. nagyon fontos. fehér fehér.

UNOKA   nagymama egész jól
még jól tartja magát,
csak egy kicsit görbe már
a háta.
nehezebben megy felfelé, mint eddig.

NAGYNÉNI   nehéz nagyon nehéz
felmenni
a lépcsőn.

UNOKA   schwer sehr schwer
die treppen so steil

NAGYNÉNI   meredek

UNOKA   meredek már,
túl meredek
nem tudja már.
a nagynéni
többé már nem tudja megmászni
a lépcsőket.

NAGYNÉNI   de vasárnap

UNOKA   de vasárnap
a kín,
az alászállás kínja
tölti be őt.

NAGYNÉNI   vasárnap,
minden vasárnap
a kín!
le
a lépcsőn,
ez lényeges!

UNOKA   lényeges a lépcsőmászás
lefelé.
az alászállás
alá végig a sötét lépcsőházban.

NAGYNÉNI   a lépcsőjárás minden vasárnap
a templomba.

UNOKA   minden vasárnap a templomba!

GRETI   in welchi meeß kehst?

UNOKA   kérdezi nagymama a hűgát,
és a hűg,

a nagynéni
 csúnyán néz rá.
 rondán néz a nővére.
 NAGYNÉNI fél kilenckor!
 UNOKA fél kilenckor!
 NAGYNÉNI hát persze!
 UNOKA a fél kilences misére
 természetesen!
 a magyar misére
 magától értetődőn!
 NAGYNÉNI magyar misére.
 hova máshova?
 UNOKA hova máshova?
 GRETI tie teitschi um zehn!
 warum schläfst nit aus und kehst inni teitschi meeß?
 NAGYNÉNI waal pin ich a ungarin!
 UNOKA kiáltotta a nagynéni az anyanyelvén
 az anyja nyelvén.
 GRETI aßo
 UNOKA na nézz oda!
 magyar lett az asszonyság.
 nevet nagymama,
 nevet.
 kineveti a hógát,
 a nagynénit.
 a nagynéni ránéz.
 ránéz a nővére,
 rondán néz a nővére.
 GRETI ich mãch a spaß.
 tie ungarn farstehn ka spaß nit.
 UNOKA a magyarok nem értik a viccet,
 mondja nekem és várja, hogy nevessek.
 de csend,
 csend marad a szobában.
 ebben nézzük a képeket,
 a nagynéni és a nagybácsi esküvői képét a falon.
 jobbra a sarokban egy kép
 legalább húszéves.

GRETI
UNOKA

rajta a nagybácsi, aki már jó ideje,
aki már régóta halott.
és ülünk és hallgatunk.
noch a stickl pächerei?
kern.
a nagynéni még egy szelet tortát tesz

a porcelánra.

az ezüstszegélyűre.
miközben bekapcsolja a tévét.
nekünk ilyen nem volt.
nem ismertük.
televízió.
nekünk tilos volt
tévét nézni.
de kivívtuk a tévénézés szabadságát.
azért megy most.
kell neki most menni
mostanság
állandóan
a háttérben
menni.
másképp elszalasztunk valamit.
nem eresztjük, amink régen nem volt.
a duna-tévé
megmondja.
migránsok.
lényegében
mindenki
migráns.
sok
migráció.
nyolckor kimegyek
az első misére.
nyolckor ki a házból
az első misére.
a magyarra.
a magyarok többnyire elsőként ébrednek.
a magyarok elsőként értesülnek.

NAGYNÉNI

UNOKA

GRETI und tu pist jetzt a kroßi ungarin.
vun wänn ân?

UNOKA mióta magyar a nagynéni?
amióta egy magyarhoz ment feleségül?
ilyenformán?
ilyenformán a nagymamának is
románnak
kellene lennie?
amiért

GRETI háb kheirtl a waläch?
niemols nit.
*(román lettem?
soha.)*

NAGYNÉNI felvettem a magyar honpolgárságot.
UNOKA és nagymama szemei egészen
elkerekednek.
egészen el.
és nagymama nem tudja elhinni
azt, amit a fülével hallott.
amit a húga
a száján kimondott.
az ő húga felvette az állampolgárságot,
a magyart.

GRETI uns ßei-mer teitschi toch!
UNOKA és nagymama
tombolva
kiabál a hógára.
hogy volt
erre
képes!
a származását
így megtagadni,
a németet!
és csóválja a fejét.
és csóválja a fejét.

GRETI tu wärst zu jung pán fliecht
zu jung

ungarisch redn já.
 aber tás keht zu weit.
*(te talán még túl fiatal voltál,
 túl fiatal,
 hogy magyarul kelljen beszélned.
 de ez azért már túl sok.)*

NAGYNÉNI csak ő véd meg minket.
 óv minket,
 magyarokat.
 mi
 hozzá
 tartozunk,
 magyarországhoz.
 magyarok vagyunk.

UNOKA mert csak ő véd meg minket.
 minket, magyarokat
 mindenütt.
 ezért magyarországhoz
 tartozunk.
 magyarok vagyunk.

GRETI űie!
 já

UNOKA és rám mutat nagymama az ujjával.
 rám.

GRETI tás marl kánn ságn is űie a ungarin
 mit a ungarischn vater.
 aber tu?
*(azt mondhatnánk, hogy ő magyar
 egy magyar apával.
 de te?)*

UNOKA vérmagyar
 én.
 így mondják.
 az új alkotmány szerint
 megkaphatnám
 a magyar állampolgárságot.
 de minek?

NAGYNÉNI   mert a románok
fenyegetnek
minket,
mint a kommunizmusban!

UNOKA   romániában
mindannyian a románoktól
fenyegetettek
az ortodoxoktól
bekerítettek
de magyarként
katolikus lehet.

NAGYNÉNI   római katolikus!
UNOKA   római katolikus magyar
fenyegetve érzi magát a saját hazájában.
ezért amoda tartozónak érzi magát.

GRETI   tu pist farruckt 'wor'n.
farruckt!
*(te megbolondultál.
megbolondultál!)*

NAGYNÉNI   magyar katolikusok.
UNOKA   magyarországhoz
tartozik.
fenyegetik, ahogy a kommunizmusban.
ezért állta ki a sort a városháza előtt,
ahogy sok más magyar,
hogy hivatalosan is egészen magyar legyen.
és újra kiállták a sorokat.

NAGYNÉNI   sorban a tanácsház előtt
álltunk
szavazni.
hivatalosan magyar asszony lettem.

GRETI   af teitschländ het ich tich hinausnehmen ßolln.
(ki kellett volna vigyelek németországba.)

UNOKA   rá szavazni.
csak rá tudtak szavazni,
mert csak ő ment meg minket.
minket, keresztényeket
megvéd azoktól,

akik jönnek.
 ő.
 orbán.
 GRETI   já tās mächt er kut!
                   (ezt jól teszi!)
 UNOKA   micsoda?!
                   és azt gondoltam, most én hallok rosszul,
                   de
 GRETI   tās is richtig.
                   prauch-mer ka fremdärtiges volk nit
                   tā pán uns.
                   (ez helyes.
                   nincs szükségünk idegen népekre.)
 UNOKA   most az én szemem kerekedett el.
                   egészen el az én szemem,
                   és nem hittem el,
                   amit a nagymamám mondott.
                   wie kánnst aßo redn?
                   (hogy beszélhetsz így?)
 GRETI   richtig red ich. tie währheit red ich.
                   tie schwärzn und arabern prauch-mer nit
                   pán uns.
                   (jól beszélek. az igazságot mondom.
                   a feketékre és az arabokra egyáltalán
                   nincs szükségünk.)
 UNOKA   és nagymamám nem értette meg.
                   pist toch ßelbär. éß zwei alli zwei ßeids ßelbär fli-
                   echt! ward doch flüchtlinge selbst alle beide!
                   (de te ugyanolyan vagy. ti mindketten menekültetek!
                   hiszen ti is mindketten menekültetek vagytok!)
 GRETI
 // NAGYNÉNI   tās wär awaß kánnz ánderes!
                           (az teljesen más volt!)
 GRETI   kánnz
 NAGYNÉNI   kánnz
 GRETI
 // NAGYNÉNI   ánderes!

GRETI   uns ſei-mer
                               christen
 // NAGYNÉNI   christen.
                               (mi keresztények vagyunk.)
 UNOKA   és csak csóválom a fejem.
                               most én.
                               csóválom a fejem.
 GRETI   miért nem maradtak ott?
                               miért jöttek ide?
 UNOKA   hogy kitöröljem az öregek seggét,
                               ezért volt szükségük rám.
                               és állandóan azt kérdezték,
                               hogy minek jöttem ide.
 GRETI   gehen sie doch zurick
                               (menjen vissza.)
 UNOKA   mondták nekünk.

asszonyok kórusa III.

állnak feketében tetőtől talpig minden nemzedék asszonyai fent a temetőben a szülőházában. ott. állnak a vaskeresztek között. a beton között. a földhalmok között. állnak a hóban. állnak a magas fűben. állnak a szénában. éneklük ezeket a sorokat. mindig ezeket a sorokat.

UNOKA   én nyugaton állok.
                               velük éneklek,
                               az asszonyokkal
                               éneklek,
                               ahogy nagymamám is
                               tette mindig.
                               egy marék földdel a kezemben
                               állok.
                               és hull a föld
                               alá
                               alá
                               ide
                               elém

alá
nagymama koporsójára.

*dort oben
dort oben
an der himmlischen tür
steht eine arme seele
schaut traurig hervor.*

*arme seele
arme seele
komm zu mir herein.
denn da werden deine kleider*

ja alle so rein.

*so rein und so
weiß
so weiß wie der schnee.
und so wollen wir miteinander
ins himmelreich gehn.*

*ins himmelreich
ins himmelreich
ins himmlische paradeis.
wo gott vater, wo gott sohn
wo gott, heiliger geist.*

*(ott fennen,
ott fennen
a mennykapunál
áll egy szegény lélek.
szomorún áll.*

*szegény lélek,
szegény lélek,
jer hozzám ide.*

akkor minden ruhád tiszta
lesz majd és üde.

tiszta és fehér.
fehér, mint a hó.
s lesz belőlünk, mindnyájunkból
égi mennylakó.

égi menny
égi menny
égi mennybe térek,
hol az isten atya, fiú,
hol isten szentlélek.)

LÁNG ORSOLYA fordítása

NÉVJEGY

Du premier gel
Le premier amour
A la fragilité

L'éclat de la neige
De mon dernier amour
Me laisse aveuglé.

A stylized, handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and curves.

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben vesszünk föl.

ISSN 1220-5982